

Den gamle Danske Adelsslægt Brockenhuus.

En historisk Oversigt

af

C. T. Engelstoff.

(Fortsat fra 4de Bind.)

6.

De Søndergaarde Brockenhuser.

(Andet til syvende Slægtled).

Foruden de tre store fyenske Familier paa Volderslevgaard, Egeskov og Nakkebøl, hvilke vi i det Foregaaende have fulgt til de sidstes Udgang og den førstes Bortgang, havde Fyen endnu en fjerde paa Herregaarden Søndergaarde, i Rørup Sogn, Vends Herred. Den blev grundlagt af den fælleds Stamfader Johans yngste Søn, Henrik Brockenhuus, hvis Historie ovenfor er fortalt¹⁾. Hans Slægtskab med Familien Ranzow paa Aagaarde (paa hans Moders Side) og med Familien

¹⁾ 4de Bind S. 433—35. At han skulde have været •Befalingsmand paa Vernø Kloster•, som Stamtavlen fra Geh. A. angiver, maa rimeligvis bero paa en Forvexling med Sønnen af samme Navn, som havde dette Kloster som Pantelehn, og at han skulde være død 1524, er umuligt, da han førte en Sag 1527. Men 1528 er han vistnok død, da Sønnen Claus i dette Aar nævnes blandt Fyens Riddermandsmænd.

Bild paa Ravnholt (paa hans Kones Side) vil finde yderligere Stadfæstelse i Sønnernes Historie. De tre Sønner af Henrik Brockenhuus udgjøre altsaa det andet Led i de Søndergaarde Brockenhusers Slægt. Jacob var rimeligviis den Ældste, opkaldt efter den i Aaret 1488 afdøde Morfader Evert Bild, der ogsaa kaldes Jep og Ib, hvilket er det samme som Jacob. Eiler og Claus kunne begge være kaldte efter Farmoderens Familie, da begge Navne forekomme i Ranzowernes Slægt paa Aagaarde¹⁾. Men skjønt de alle tre høre til de Søndergaarde Brockenhusers som de, der vare fødte paa Gaarden, blev det kun Claus, der blev i Gaarden og hvis Efterkommere udgjorde i engere Forstand den søndergaardske Linie; de to andre Brødre satte sig fast andetsteds og dannede to Sidelinier, der dog tidlig udslukkedes. Vi ville efter Sædvane følge disse først, for til Slutning at vende tilbage til Hjemstavnens mærkeligere Slægt.

Jacob Brockenhuus er den Landsdommer i Fyen, som man saa ofte urigtigen har troet at finde i den langt yngre Jacob til Nakkebøl²⁾. Skulde han benævnes efter en Gaard, maatte det blive til Tisselholt eller Veistrup; men hans Gaardbesiddelse er meget usikker, medens hans

¹⁾ Adskillige Stamtavler nævne en fjerde Søn: Oluf til Hermislevgaard, g. m. Ermegaard Urne (saaledes Geh. Arch. Stamtavle, der ved en anden Forvexling har udeladt Eiler); men det 16de Aarhundredes Historie kjender ingen af dette Navn undtagen dem paa Volderslevgaard, (ovenf. S. 428 og 433), og det maa ansees for en Forvexling med den første, ligesom Hjernislevgaard for en Forvexling med Harridslevgaard, da ingen Urne har ejet Hjernislevgaard. (Trap 2, 72. D. Atl. V, 353). Derimod er der en Mulighed for, at der har været endnu een eller to Sønner af Henrik, nemlig en Otto og en Mickel Brockenhuus, som skulle blive omtalte blandt de spredte Led i 7de Afsnit.

²⁾ Ovenf. S. 512.

Henførelse til den søndergaardske Slægt er ophøjet over enhver Tvivl¹⁾. Han nævnes vistnok første Gang, da en Jacob Brockenhuus 1519 findes at være indskrevet som Student i Universitetets Matrikel²⁾. Han benyttede imidlertid ikke sin Universitetsdannelse til at søge Plads i Kongens Cancelli, men begav sig i den svenske Hofmester Thure Jensens Tjeneste, i hvilken han tilbragte 5 Aar (1526—31) og engang blev sendt til Norge for at gjøre et Arvekrav gjældende ved Rettergang³⁾. Faa Aar efter findes han bosat i Fyen; da Kongens Tropper 1535 kom til Landet, indstillede han sig for de kongelige Befalingsmænd og aflagde sin Hyldingseed tredie Paaskedag. Han skrev sig i sit Hyldingsbrev Jac. Brockenhuus til Tisselholt⁴⁾. Men naar og hvorledes han havde faaet denne i Veistrup Sogn, Gudme Herred, beliggende Herregaard, er ubekjendt og maa forekomme saameget mere uventet, som denne Gaard igjennem hele det 16de Aarh. tilhørte Familien Baad: Kjeld Hansen Baad nævnes der 1524 og 1528⁵⁾,

¹⁾ Slægtskabet skimter allerede igjennem, naar man seer, at Hospitalsbestyrelsen i Odense 1604 henvendte sig til Ejeren af Søndergaarde med sit Krav for en forfalden Hospitalsgaard, som Landsdommeren engang havde fæstet; i Hospitalets Archiv er nemlig Spor af, at en saadan Fordring blev stillet til Fru Thale og Claus Brockenhuus til Søndergaarde (jvf. Regist. i Biske-Arch.). Men det bliver fuldkommen klart, naar vi i det Følgende ville see ham optræde i Retssager med sine Brødre og Søster og benævnes Broder til Claus og Søstersøn af Niels Bild.

²⁾ Fortegnelsen over Studenterne fra Fyen efter Bircherød meddelt af H. Rørdam i Odense Skoleprogr. 1866 S. 56.

³⁾ Dette erfares af et Vidnesbyrd, som han udstedte 1540 og som findes i Norske Budstikke 1825 S. 639. Jf. Norske Dipl. 1, 787.

⁴⁾ Ved. Sim., Gr. Feide S. 93.

⁵⁾ Ny D. Mag. 5, 54 og Hvitf. S. 1310 (hvor Thysted aabenbart maa læses Tislot som paa første Sted). At han hed Kjeld Hansen, sees af Registr. over Brockenusernes Breve (nedenf. Note 2).

hans Søn Jens Baad 1545—1585 og hans Enke Karine og Søn Kield Baad efter ham¹⁾. Man kan derfor rimeligst kun tænke paa et Sameje med denne Familie, mulig begrundet i Ægteskabsforhold, saasom Kield Baad havde været gift med den bekjendte Odense Borgermester Mickel Pedersen Akeleis Datter²⁾ og Jacob Brockenhuus's Kone var Dorthe Mickelsdatter; vare begges Hustruer Søstre, forklares det let, at Jacob Brockenhuus ene kunde forestaae Gaarden efter Kjeld Baads Død, indtil Sønnen Jens Baad kunde overtage den³⁾. Men hvor meget eller hvorlidet han end ejede af Tisselholt, skrev han sig af den, og det er rimeligviis den, der menes, naar det i et Kongebrev af 1535 omtales, at hans Sædegaard var afbrændt og nedbrudt for Kongens Skyld, altsaa vel allerede 1534 i Bondeopstandens Dage. Istedetfor denne gav Kongen ham nu Brev paa den Gaard i Veistrup, som Borgemester Hans Skriver i Svendborg havde forbrudt og i hvilken han allerede var indflyttet⁴⁾. Det kan neppe være den senere betydelige Herregaard Veistrupgaard, der menes dermed, men vel en Begyndelse til den; det er endog

¹⁾ D. Mag. 4. R. 1, 145. Eil. Brock. Cal. Ant. 14. Oct. (som 1585 var en Torsdag). Jac. Mads. Visit. S. 182 og Crone om Mickel Pedersen i Saml. t. F. Hist. og T. 3, 241.

²⁾ Blandt Brockenhusernes Breve opføres et Skjøde af Kjeld Hansen til Tisløt, som havde Mickel Pedersens Datter, udstedt til Laur. Skinckel († 1533) paa en Bondegaard, som Borgemesteren 1514 havde købt.

³⁾ For Tisselholts Historie følger heraf, at Mickel Pedersen Akelei maa have ejet den og givet den i Medgift til to Døttre. Dog skulle vi nedenfor see, at Jacob Brockenhuus ikke var blandt de to første Svigersønner, men ægtede Dorthe som Enke efter en tidligere Ægtefælle og med en Steddatter, som havde Arvepart i den efter sin Fader.

⁴⁾ D. Mag. 3 R. 5, 3.

uvist, om Jacob Br. ikke ombyttede den med en anden af Kronens Bøndergaarde¹⁾; men han kan have givet den en saadan Anseelse, at den senere blev Sædegaarden for den anden Familie, som allerede havde Bøndergods i Sognet²⁾. Som fyensk Herremand stillede Jacob Brockenhuus to Skytter i Kongens Hær³⁾, og selv blev han brugt i den nye Regjerings Tjeneste og navnlig sendt til Lolland og Falster med en uindskrænket kongelig Fuldmagt⁴⁾. Han var saaledes den tredie Brockenhuus i Fyen, der sluttede sig virksom til den nye Regjering. Efter Krigen mødte han ved Rigsdagen i Kjøbenhavn og var blandt dem, som fra Fyen bleve tilsagte til Kroningen 1537⁵⁾. I Kjøbenhavn sad han ogsaa i Kongens Retterthing 1537, men i de følgende Aar ofte i Fyen⁶⁾, hvor han ogsaa selv blev beskikket til Landsdommer, hvortil hans Ungdomsdannelse og hans Troskab mod Kongens Sag i lige Grad tør have anbefalet ham. Naar han blev Landsdommer, er

¹⁾ I Regist. 1535 (i Geh. A.) findes et Kongebrev udstedt i Leiren for Kjøbenhavn 1 Nov., hvori det tillades ham at bytte Gaard med en af Kronens Bønder mod at tilfredsstille Bonden og give Kongen en ligesaa god Gaard igjen (Medd. af Skolel. Jørgensen).

²⁾ Veistrupgaard nævnes ikke tidligere. Thi naar der vel i det 15de Aarh. omtales en Erik Jensen (Rostvig) og Erik Hansen (Bernhoft) til Vigstrup i Fyen (Norske Saml. 1, 405), maa dette Sted søges i det vestlige Fyen, i Gamtofte Sogn. Da. Atlas VI, 660. Endnu 1547 var Jacob Brockenhuus' Gaard ikke anderledes end at Kongen agtede at lægge den ind under Nyborg Lehn som en almindelig Bondegaard (s. nedenf.). Men Hans Gaas ejede Gods i Vejstrup, hans Søn har da formodentlig dannet Herregaarden deraf efterat have erhvervet den Gaard, Jacob Brockenhuus fik til Sædegaard af Kongen.

³⁾ Ved. Sim. a. St. S. 113.

⁴⁾ D. Mag. 3 R. 5, 110 og 111.

⁵⁾ Rec. hos Rosenv. S. 159. D. Mag. 3 R. 6, 56. 129.

⁶⁾ Ny Kirkeh. Saml. 5, 504. 514. 520 og 6, 244. 246. Rosenv. gl. Domme 1, 54 og 2, 92 og Krag Chst. 3. Suppl. S. 227.

vel ikke ganske klart; thi først 1540 kaldes han saaledes i flere Aktstykker¹⁾; men da den foregaaende Landsdommer Jørgen Henningsen Qvitzow allerede 1537 var bleven Rigens Canzler²⁾, er det rimeligt, at han allerede før 1540 har idetmindste deeltaget i Landsdommerembedet, hvilket Jørgen Qvitzow synes at have beholdt en Tid ved Siden af Rigscanzler-Embedet, saaledes som Jylland i Reglen havde flere Landsdommere³⁾. I ethvert Tilfælde maa Jacob Brockenhuus dog ansees for den egentlige Landsdommer og var det ene efter Jørgen Qvitzows Død 1545, da Antonius Bryske blev Rigscanzler alene. Men ved Siden af Landsdommerens Gjerning kunde han ogsaa bruges af Kongen i andre Anliggender til at gennemføre den nye Ordning, som Reformationen og Omvæltningen bragte med sig; tilligemed Jørgen Qvitzow fik han saaledes 1542 en kongelig Ordre om hvad der skulde foretages med Sortebrødre Klosters Kirke⁴⁾; begge forekomme ogsaa som Referenter i Cancelliregistranterne⁵⁾. Ogsaa havde Jacob Brockenhuus engang det Hverv at oppebære Skat og oftere forskjellige andre Kommissioner⁶⁾.

¹⁾ D. Mag. IV, 171. Krag Chst. 3. Suppl. S. 227, ligesom 1543 og 1545 i Rosem, gl. D. 1, 76. 86 og Actst. udg. af S. C. D. 2. Saml. S. 157.

²⁾ Han forekommer 1533 som Landsdommer, (Ved. Sim. Od. 2, 1, 194) blev 1535 bortført i Fangenskab, men var Rigens Kanzler allerede 1537 (Rosen. gl. D. 1, 51 og Da. Mag. 3 R. 6, 127), altsaa ikke først 1539, som det siges i Hist. Tidssk. 1, 281.

³⁾ Endnu 1542 kaldes han Landsdommer (Da. Mag. 3 R. 6, 341 og Ved. Sim. Od. 2, 2, 24).

⁴⁾ Brevets Indhold er anført i Registr. i Hofmanns Fried. V, 172, men dets Adresse til Rigscanzleren og Landsdommeren anføres i en ældre haandskreven Registrant over Graabrødre Klosters Archiv i Bispe-Arch.

⁵⁾ Da. Mag. 3 R. 6, 127 og 4 R. 1, 92.

⁶⁾ Smstd. 3 R. 6, 317. 348. 4 R. 1, 3. 125. 126. (284, hvis dette ikke snarere angaaer Jacob til Nakkebøl).

Om hans Virksomhed som Landsdommer er iøvrigt Intet bekjendt, saalidt som hvilket Lehn han havde for denne Bestilling, der for Jørgen Qvitzow var lønnet med Skovby Herred¹⁾, men dengang ikke var knyttet til nogen bestemt Forlehnning. Men han maa dog have haft ikke uanseelige Ejendomme, saasom han ved Rustningen 1539 blev sat for to beredne Skytter og ved det tvungne Laan 1545 for 100 Mk. C., medens Claus paa Søndergaarde og Jens Baad til Tisselholt kun bleve satte for det Halve²⁾. Han kan ved Arv fra flere Sider have samlet sig Gods; saaledes efter Niels Bild til Ravnholt, som døde 1540, og efter de flere Mænd af Navnet Ranzow, der døde paa Aagaarde. Med Niels Bilds Enke førte han i Forening med sin Broder Claus paa Søndergaarde og sin Svoger Eggert Sandberg en Proces i saadan Anledning; de gjorde Indsigelse mod den Handel, hvorved Niels Bild i Aaret 1530 havde kjøbt sin Søster Jfr. Ane Bilds Part i Ravnholt; som Arvinger efter den anden Søster Margrethe fandt de sig brøstholdne derved og satte igjennem, at denne Handel ved Kongens Retterthing blev kjendt ugyldig, saa at Anes Part skulde gaae til Deling mellem alle Sødskende³⁾. Men hvilken Hovedgaard han beboede, vides ikke; Tisselholt var rimeligviis gaaet over til Jens Baad, senest 1542, og han skrives overhovedet ikke af nogen Gaard efter 1535. Det er kun et usikkert Rygte, der sætter ham

¹⁾ Jac. Mads. Visitatsbog v. Crone S. 5.

²⁾ Da. Mag. 3 R. 6, 228 og 4 R. 1, 146.

³⁾ Om denne Handel see forr. Afd. S. 435 Note 3. Dommen af 1541 (sab. p. o. sanct.) i Klevenfelds Documents. Den endelige Ordning af hele denne Arvesag oplevede han ikke, da den først fandt Sted 1553, som vi nedenfor skulle see i Claus Brockenhuus's Historie.

i Forbindelse med Krumstrup i Ryslinge Sogn¹⁾. Men Gaarden i Veistrup vedblev han at eje og tilforpantede sig i samme Egn to Bøndergaarde for 200 rhinske Gylden, som endnu 1602 under Navn af hans Pantegods tilhørte hans Steddatter, Jens Baads Enke²⁾. Det eneste Sted, man med Vished veed, at han boede, var i Odense, hvor han 1541 fæstede tvende anseelige Bygninger i det forladte Sortebrødre Kloster; de skulde følge ham og hans Hustru og begges Arvinger for en aarlig Afgift af 6 Ørter Korn og 3 ŷ ³⁾. De laae ved Siden af to andre Gaarde, som Jørgen Qvitzow og Anders Emicksen indrettede sig i det samme Kloster; de regjerende Herrer delte Munkenes Efterladenskaber, og da dette Kloster ofte havde afgivet Plads for Kongens Retterthing og Adels Forsamlinger, egnede det sig vistnok særlig for Landsdommeren. Imidlertid nød han ikke længe godt af denne Erhvervelse; han døde allerede 1546⁴⁾.

¹⁾ I Leerbeks Beskrivelse af Ringe Sogn S. 56 fortælles, at en Landsdommer, som boede paa Krumstrup og ejede(!) Ryslinge Kirke, 1541 skulde have fældet en Dom i en gammel Trætte til Gunst for Ryslinge Kirke. Efter Aarstallet maatte det være Jacob Brockenhuus; men Krumstrup kunde han ikke eje, da den forlængst tilhørte Familien Hvitfeld, som ejede den i hele 16de Aarhundrede, og skulde det være Mistanken om Partiskhed, der har ledet til at give ham Bolig i Ryslinge Sogn, kunde denne Mistanke ogsaa have sin Grund i, at unægtelig hans Svoger Eggert Henricksen Sandberg boede i Sognet, dog rigtignok paa Tøistrup.

²⁾ Schlegel Samml. I, 48. Afgiften var da 24 Daler.

³⁾ En Kopibog af 1709 i Graabrødre Hosp. Arch. indeholder Fæstebrevet og en Registrant Gjenbrevet, (B. A. Nr. 56), og dette nævner Konens Navn. Det er denne Ejendom, der efterat være forladt og forfalden, blev Gjenstand for det Krav, der ovenfor er omtalt. Da Ejeren af Søndergaarde ikke kunde tvinges til at istandsætte Gaarden, blev den nedbrudt 1607. (Smstd.).

⁴⁾ Han forekommer sidste Gang i Rigens Dombog i Foraaret 1545 og mulig i Odense i Foraaret 1546, (Rosenv. gl. Domme I, 92),

Det er ved denne Leilighed, at hans Hustrues Navn bliver bekjendt: Dorthé Mickelsdatter. Slægtnavn angives ikke; men Mickelsen og Mickelsdatter ere den Tids almindelige Navne for Mickel Pedersen Akeleis Børn, hvorfor ogsaa Bircherød, maaskee med Rette, siger, at Landsdommeren var gift med denne bekjendte Odense Borgemesters og Herregaardsejers Datter Dorthé¹⁾. Nærmere Oplysning om hende giver en Dom af Kongens Retterthing af 7 Marts 1573, da Jens Baad til Tisselholt havde paaført Landsdommerens Arvinger, navnlig Broderen Claus's Son Eiler Brockenhuus til Søndergaard, en Proces for sin Kones Krav paa Landsdommeren²⁾. Man seer af denne Dom, at Jens Baads Hustru Karine, som i Slægtebøgerne ogsaa kaldes Mickelsdatter og derfor ligeledes er bleven anseet for en Datter af Mickel Akelei³⁾, var Datter af Dorthé Mickelsdatter, som altsaa maa have haft hende i et tidligere Ægteskab, førend hun blev gift med Jacob Brockenhuus. Det var altsaa en Enke, han blev gift med, Enke efter en Mickel, hvis Slægt ikke vides, men som havde efterladt sin Datter en Arv i fædrene Gods⁴⁾. Baade Moder og Datter hed Mickels-

men i Slutningen af samme Aar var en Anden Landsdommer. (Smstd. S. 100).

¹⁾ Crones Afhandl. om denne Familie i Saml. t. F. Hist. 3, 240, hvor dog denne Beretning ikke ansees for rigtig.

²⁾ Dommen findes i Afskr. i Klev. Saml. i Geh. Arch.

³⁾ Saaledes i Da. Atl. III, 193 og i Crones anf. Afhdl. S. 241, og Hofm. Fund. VI, 7; men i Lisbet Bryskès Slægtebog kaldes hun vel et Sted Fru Karine Mickelsdatter, men et andet Sted blot Fru Karine og i Jac. Mads. Visitatsb. kaldes hun alene Fru Karine, som ogsaa i Lehnsregistret 1602 i Schlegels Saml. 1, 48.

⁴⁾ Dommen angik det Krav, som Jens Baad, der ægtede denne Datter, formeente at have paa Jacob Brockenhuus for •det,

datter, men kun den ene kan være Mickel Pedersen Akeleis Datter, og navnlig kan kun Moderen være det da Mickel Akeleis Hustru var Magdalene Drage og forblev ugift efter hans Død. Vi maa saaledes udentvivel give Bircherod Ret i, at Jac. Br. var gift med Mickel Pedersen Akeleis Datter, og da vi ovenfor (S. 120 Note 2) have fremdraget et Bevis for, at ogsaa Kjeld Baad til Tisselholt havde havt (som første Hustru) en Søster til hende, have vi deri en naturlig Forklaring af det Factum, at Jacob Brockenhuus omtrent 1531—35 boede paa Tisselholt og en Tid, efter Kjeld Baads Død, styrede Gaarden, der for en Deel tilhørte hans Hustru og hendes Datter og for en Deel Kjeld Baads Arving, som var hans Søn af et senere Ægteskab med en Datter af Otto Emicksen til Refsø¹). Den nysnævnte Dom berører disse Forhold; det sees af den, at Jacob Brockenhuus en Tid forvaltede sin Steddatters fædrene Gods; thi ved en Landsthingsdom af 1542, var han bleven nødt til at give det fra sig, og paa denne Administration var det, at hendes Mand Jens Baad troede endnu 1573 at kunne gjøre et Efterkrav gjældende mod hans Arvinger. Disse producerede to Actstykker, der ogsaa kaste Lys over Forholdene; det ene var et Slags Skifte eller Testament, dateret Odense St. Thomæ Dag 1543, hvori Fru Dortha med sin Svogers (o: Svingers), Jens Baads, Samtykke fastsatte, hvad hendes Arvinger skulde have efter hende, dersom hun døde før sin Mand. Det andet var en Overenskomst mellem hende som Enke og hendes afdøde Mands Broder Claus Brockenhuus, hvorved hun alene overtog Bo og

han oppebar af hans Hustrues fædrene Gods, siden han fik hendes Moder.

¹) Actst. udg. af F. St. I. S. 1, 193.

Gjæld, saa at Mandens Arvinger dermed udtraadte af alt Forhold til Boet. Deres Virkning var, at Sagen henvistes til ny Behandling og formodentlig bortfaldt. Men man kan deraf formode, at Jens Baad omtrent 1542 er bleven gift med Steddatteren og da har overtaget hendes Arvedeel af Tisselholt tillige med sin egen. Jacob Brockenhuus og hans Kone beholdt da ikke Meget tilbage, og man faaer kun ringe Forestillinger om den Arv, hvorover de 1543 toge Bestemmelse; thi dersom Fru Dorthé døde først, skulde han kunne tilfredsstille hendes Arvinger med 4 R for Løsøret og kun beholde nogle Gaarde af Godset mod at overtage Gjælden; men hvad han ejede som sit Eget, har naturligviis ligget udenfor denne Disposition.

Det maa imidlertid indrømmes, at hvad vi saaledes have antydet om Tisselholts Historie, at den engang har tilhørt tvende Døttre af Mickel Pedersen Akelei og samledes i een Mands Haand ved Jens Baads Ægteskab med Datterdatteren Fru Karine Mickelsdatter, kun er rimelige Formodninger. Men derimod tilfører vor Undersøgelse Mickel Pedersen Akelei to Døttre, medens den frakjender ham den ene af dem, som Andre tillægge ham, idet Karine bliver hans Datterdatter¹⁾. Men det maa ogsaa indrømmes, at Fru Dorthé Mickelsdatter kunde være Mickel Akelei uvedkommende og have sit Navn fra en anden Mickel, hvis Slægt ikke er bekjendt²⁾.

¹⁾ Hun opkaldte heller ikke Magdalene Drage i sine Døttre, hvad derimod Mickels tredie Datter Kirstine, gift med Niels Henriksen Sandberg, ikke undlod. Saml. til Fyens Hist. og Top. 3, 241.

²⁾ Navnet Mickel var dog meget sjældent i den Tids Adl; i Fyen var der neppe Nogen uden Mickel Brockenhuus til Bramstrup. Men i Borgerfamilier var det hyppigt, og forekommer bl. A. ogsaa i den anden nobiliterede Borgerfamilie Mule, af hvilken Mickel Mule 1526 var Borgemester i Odense.

Born er det ikke bekendt, at Jacob Brockenhuus og Fru Dorthē havde. Vel opfører Benzons Stamtavle i Geheime-Archivet en Datter Ermegaard, den samme som ovenfor er omtalt¹⁾, gift med Erik Wadspyr til Søgaard i Sjælland, der døde 1564. Men dersom det skulde være rigtigt, maatte Vaabnene paa hendes Gravsteen være aldeles fejlagtige: hendes mødrene Vaaben er Norby, og blandt hendes fædrene findes hverken Jacob Brockenhuus's Moders (Bild) eller hans Mormoders (Skinckel). Ei heller tillader Tidsforholdet denne Opstilling: Ermegaard maa snarere være jevnaldrende med Jacob Brockenhuus end hans Datter²⁾. Mere Sandsynlighed kunde der være for, at de havde en Søn Mickel, da en Mand af dette Navn synes at spores, som vi skulle paavise i 7de Afsnit. Men i de allerede omtalte Rets- og Arvesager er det en aabenbar Forudsætning, at de ikke havde Livsarvinger, og den stemmer ogsaa alene med det, som skete efter Jacob Brockenhuus's Død. Gaarden i Veistrup gik ikke i Arv til nogen Søn, men blev af Kongen forlehnet til Jacobs Broder Claus Brockenhuus paa 10 Aar³⁾, og ved Overeenskomsten mellem Fru Dorthē og ham af 1563 staae Brødrene som eneste Arvinger efter ham. Fru Dorthē levede formodentlig i Odense og synes at være død før 1573.

En længere Slægtrække udgik fra Henriks anden Søn Eiler Brockenhuus og kan benævnes som den norske Sidelinie af de søndergaardske Brockenhuser. Eiler næv-

¹⁾ Forrige Afdel. S. 422. 427.

²⁾ Hendes Søn døde 1600 og hendes Sønesøn 1611, begge omtrent samtidig med Fru Dorthes Datter og hendes Søn.

³⁾ See Claus's Historie i det Følgende.

nes ikke i Grevens Feide og ikke iblandt Landets Adelskab 1536; men han maa dog allerede tidlig være traadt i Regeringens Tjeneste; thi allerede 1537 fik han Vernø Kloster i Norge i Forlehning og senere Skiebjerg Lehn¹⁾. En større Lykke gjorde han, da han omtrent 1540 blev gift med den norske Rigsraad og Ridder Erik Eriksens Datter Kirstine Gyldenhorn og derved strax kom i Besiddelse af Gaarden Ellinggaard paa Onsøen og senere af denne uddøende Families øvrige Gods²⁾. Men han døde allerede 1547³⁾.

Han efterlod tre Sønner, Henrik, Erik og Peder, af hvilke kun den første fortsatte Slægtlinien i eet Led. Datteren Margrethe blev 1582 gift med den sidste Mand af den norske Familie Kruckow, der døde 1601⁴⁾.

Henrik Brockenhuus til Ellinggaard eller Elline, født 1542, gjorde Krigstjeneste i den nordiske Syvaarskrig; men at han endnu som dansk Adelsmand skulde have tjent under den fyenske Fane og være bleven saaret ved Svarteraa⁵⁾, beroer paa en Forvexling med en Anden, som faldt ved denne Leilighed, hvilket skal oplyses i 7de Afsnit⁶⁾. Sin øvrige Tid levede han i Norge, hvor han havde for-

¹⁾ Pont. Ann. Eccl. III, 233 og Sc. Rer. Dan. IV, 418.

²⁾ Norske. Saml. I, 363.

³⁾ Smstd. 363. 370 og Vedel Sim. Elvedgd. 1, 1, 188. Paa Benzons Stamtavle er han sammenblandet med Brodersønnen Eiler til Søndergaarde og derfor begges Hustruer og Børn tillagte ham alene! Lisbet Bryske kalder ham »Gammel Eil. Br. til Søndergaarde«; men hans egentlige Hjem var Norge, om han end nedstammede fra Søndergaarde og mulig havde nogen Arvelod i den efter sin Fader.

⁴⁾ Smstd. 1, 412. Hun levede endnu 1608. jf. S. 132.

⁵⁾ Da. Mag. 3 R. 2, 90. 95 og Norske Mag. 1, 300. Not. 1.

⁶⁾ Liigprædikenen over Henrik Br. omtaler kun hans Krigstjeneste, ikke at han blev saaret. Norske Saml. a. St.

skjellige Forlehninger, sad i Kongens Retterthing 1580—85 og døde 1588; Biskoppen af Opslo holdt Liigprædiken over ham¹⁾. Ved Ægteskab med Lisbet Pedersdatter Little, hvis Fader Peder Hansen til Foss fra Danmark var kommen til Norge og havde tilgiftet sig en Deel af de norske Gyldenløvers Gods, forøgede han baade sin Anseelse og sin Ejendom; hans Svoger Hans Pedersen til Sem blev Norges Riges Canzler. Denne Hustru, som var opdraget i Danmark²⁾, døde ung 1578, og Biskoppen af Stavanger holdt Liigprædiken over hende³⁾. Hans anden Hustru var Dorthe Juel, Datter af Niels Juel til Aaberg i Jylland; hun var endnu 1608 i Besiddelse af et Pantelehn af Vernø Klosters Gods og levede endnu 1625⁴⁾. Af begge Ægteskaber havde Henrik Brockenhuus vel flere Børn, af første Eiler og Niels og to Døttre⁵⁾, af andet en Søn

¹⁾ Han havde Stavanger Lehn, fik Onso Skibsrede 1582, Bratsborg Lehn 1583, og mulig Mandals. Norske Saml. 1, 364. N. D. Mag. 1, 79 og 2, 237—39. Absalon Pedersens Capitelsbog i Norske Mag. 1, 363. 404. 433. 443, og Suhms Saml. 2, 2, 105 og 106. Langes Norske Saml. 2, 28. I Danmark forekommer han kun som Medlem af det kjøbenhavnske Skydeselskab, Nielsen Tref. Gilde S. 30. Han døde 6 Maj 1588, Liigprædiken af J. Nielsen Kbh. 1590.

²⁾ Forr. Afsn. S. 519.

³⁾ Jørgen Ericksen Liigpr. Kbh. 1578.

⁴⁾ Norske Saml. 1, 370. Grundtvig Medd. af Rentek. 2, 90. Deres Bryllup i Opslo er antegnet af Eiler Brockenhuus, 19 Sept. 1585, ligesom Henriks Død. Naar Lehnsregistret 1593 opfører Peder Brockenhuus's Efterleverske som forlehnet med Onsoen (Grundtv. a. Sk. S. 26), maa det være en Forvexling af Navnene Henrik og Peder; thi ingen Peder Br. efterlod sig Enke, og Henrik havde 1582 faaet Onsoen i Forlehnning.

⁵⁾ Niels døde som Barn, Eiler før sit Bryllup. Inger blev 1610 gift med Morten Mormand, Landsdommer i Halland, og døde 1656. (Norske Saml. 1, 370 og Lisbet Bryske fol. 197). Jomfru Margrethe omtales 1632 som Ejer af en Skov (Lange Norske Saml. 1, 593). Om Sønnen af andet Ægteskab, s. 7de Afsnit.

og Datteren Sophie Brockenhuus; men da Sønerne døde unge, udslykkes Mandslinien med dem, og det Meste af Slægtens Ejendomme samledes hos Datteren Sophie, der 1610 blev gift med Jens Bielke til Østerraad og blev Stammoder til alle senere Bjelker¹⁾.

De tvende Brødre til Henrik Brockenhuus forbleve ligeledes i Norge og besad anseelige Ejendomme. Erik Brockenhuus tjente i sin Ungdom Lehnsmanden paa Aggershuus og havde 1567 Mandals og fik 1574 Bradsberg Lehn efter Erik Munck og senere tillige Skiabjerg. Ogsaa blev det ham overdraget 1569—70 at oppebære Halsløsningen af de norske Bønder, som havde svoret til de Svenske. Selv ejede han Herregaarden Strøm (Kanestrøm), der var gaaet i Arv fra Gyldenløverne og ved hans Død 1583 tilfaldt Henrik til Elline²⁾. Den anden Broder Peder Brockenhuus til Sande tjente først tilsøes og fik 1583 Livsbrev paa Skiabjerg Sogn imod at afkorte Indtægten deraf i sin Besoldning; selv ejede han Eviegaard og Høvindsholm foruden Sande³⁾, og efter at han 1598 havde afstaaet Eviegaarden til Fru Dorthe Juel, tilfaldt ved hans Død ogsaa det Øvrige hendes Datter Sophie Brockenhuus og Jens Bjelke, saa at disse Arvefald væsentlig bidroge til at gøre denne norske Adelsmand til Norges største Jorddrot i det 17de Aarhundrede. Peder Brockenhuus var vel gift, nemlig med Lisbeth Juel af Knivholt i Jylland, men havde ikke Børn, og da han

¹⁾ Henning Stockfleets Liigpræd. ov. Sophie Br. 1656.

²⁾ Norske Saml. 1, 364—66. 371. 417 Lange, norske Saml. 1, 172; 2, 15. 28. Rentek. Regnsk. 22 Marts 1570 (Medd. af Capt. Grundtvig).

³⁾ Norske Saml. 1, 370—71 og 508. Schlegel Samml. 1, 88. O. Bangs Saml. 2, 650. Hofmann Da. Adelsmd. 2, 35, (hvor han paa Tab. 1 urigtigen kaldes «til Sunde», istedetfor Sande). Grundtvig Medd. fra Rentek. 1872 S. 27.

døde 1608, uddøde denne norske Green af de Søndergaard Brockenhuser¹⁾. Af sex Mænd, der i denne Gruppe naaede den voxne Alder, blev saaledes kun een over 60 Aar, alle de andre døde mellem 30 og 40 eller 45 Aar; var det Klimaet, der udslukkede Livskraften, eller Tidsalderens Leveviis? Vi have seet næsten det samme paa Egeskov, Nakkebøl, Pilegaard, saa at Livsmaalet i det Hele dengang for de Fleste maa have været kort. En anden Bemærkning paatrænger sig ved denne Gruppes Historie: de danske Adelsmænd, som indvandrede i Norge i det 16de Aarh., hentede deres Hustruer fra Danmark eller fra andre indvandrede danske Familier med Undtagelse af den Første, som giftede sig ind i den norske Adel: denne Omstændighed kan have bidraget til at trykke den indfødte Adel ned, medens det modsatte altid skete med de norske Adelslægter, der indvandrede i Danmark.

Fra disse tvende Sideskud vende vi nu tilbage til den Linie, som dannede den egentlig søndergaardske Slægt, hvis første Led er Henriks Søn Claus.

Claus Brockenhuus til Søndergaard nævnes rimeligviis første Gang 1528 ved den Udskrivning til Tog til Hertugdømmerne, som Kongen maatte tage tilbage²⁾; men i Gaardens Historie er det første Spor af ham 1533, da en den tilhørende Skov kaldes Claus Brockenhuus's

¹⁾ Hans Dødsaar, som omtales tvivlsomt i Norske Saml. 1, 371, constateres ved en Begjæring af Fru Margr. Brockenhuus om at faae en Laugværge, fordi Peder Br. var død 1608 (Ad. Br. p. Kgs. Bibl.).

²⁾ Hvitf. S. 1311. Det Tvivlsomme beroer paa, at der ogsaa var en anden Claus Brockenhuus i Fyen, idetmindste 1536. (See 7de Afsnit).

og hans Sødskendes¹⁾. I det offentlige Liv nævnes han dernæst i den fynske Adel 1536²⁾, paa Rigsdagen i Kjøbenhavn, ved Rustningen 1539, ved hvilken han var sat for 1 Skytte, og ved det tvungne Laan 1546, hvorved han blev sat for 50 ƛ l.³⁾. Men ligesom han ikke forekommer i Grevens Feides Historie, saaledes synes han heller ikke senere at have taget Deel i andre offentlige Anliggender end Retssager. Han nævnes ved Landbosager og andre baade i det nordlige og i det sydlige Fyen 1545—58⁴⁾ og sad oftere i Kongens Retterthing i Odense 1557—1562⁵⁾; men selv havde han ogsaa saamange Processer, at dette maa synes at characterisere hans Liv, medens det tillige kaster ikke lidet Lys over hans Slægtforhold. Navnlig havde han flere Retssager om Arv baade paa hans Kones Side med Jørgen Skinckel til Lammehave, og paa hans Faders Side med de ranzovske Arvinger, og paa hans Moders Side med Familien Bild. De kom alle for Kongens Retterthing, eller ere os kun forsaavidt bekjendte. En af dem er ret mærkværdig som et Vidnesbyrd om Følgerne af den lange Udsættelse og ufuldstændige Udførelse af Adelen Samfrændeskifter; thi han tiltalte 1549 Arvingerne efter Claus Ranzow for Skifter, der laae 20 og tildeels 40 Aar tilbage i Tiden; men han anstrengte sig da ogsaa forgjæves⁶⁾. Denne og flere Sager med den ranzovske Slægt

¹⁾ Brockenh. Breve i Geh. Arch.

²⁾ D. Mag. 3 R. 6, 56, hvor der opføres to Claus Brockenhuus, hvorom see 7de Afsnit.

³⁾ Recessen og D. Mag. 3 R. 6, 228 og 4 R. 1, 146. Grundtvig Medd. af Rentek. 1871 S. 93.

⁴⁾ D. Mag. a. St. S. 117. 126 og Actst. udg. af F. I. S. I. S. 180. 192 og 193. 2 S. 167. Rosenv. gl. Dom. 1, 299.

⁵⁾ Rosenv. gl. Dom. 1, 301. 2, 174. 178.

⁶⁾ Rosenv. a. St. 1, 121. En anden Sag med nogle af de samme Personer 1549 angik en Arv, han paastod efter Borquart Ran-

beviser, at han nedstammede fra Claus Ranzow og altsaa var Son af Johan Brockenhuus's sidste Ægteskab med Bertha Ranzow. To Sager med Jørgen Skinckel be- roede paa deres fælleds Arveret til Fru Mette Skinckels († 1546) Efterladenskab, paa Grund af hans Kones Slægt- skab med hende¹⁾, formedelst hvilket ogsaa han selv tillige- med hendes øvrige Arvinger sagsøgte 1549 og dømtes 1551 og 1555 til at betale Gjældsfordringer efter hende²⁾. Hans Kone var nemlig Marine Friis, Datter af en ube- kjendt Friis i Aarslev og Otto Skinckels Datter fra Lammehave, som var en Broderdatter af Fru Mette Skinckel³⁾. Arveforholdene efter Moderen Margrethe Bild af Ravnholt, som levede endnu 1549, gave allerede ved Niels Bilds Død Anledning til den Proces, som ovenfor er omtalt, hvorved han i Forening med Lands- dommeren 1541 fik en Mosters Afstaaelse af sin Arvepart i Ravnholt kuldcastet ved Dom⁴⁾, og derefter varede det endnu til 1553, inden det kom til Endelighed med denne Familie, da han omsider i dette Aar paa egne og «Brødre- børns» Vegne udfærdigede et Afkald til Evert Bild paa alt videre Krav med Hensyn til Arv efter sin Moder og

sov, men den befandtes at være falden efter Godske Ranzov. Klevenfeld Doc. Saml. i Geh. Arch.

¹⁾ Da. Mag. 4 R. 1, 245. En af Sagerne angik en Bondegaard, som Claus mente at være indløst af hans Kones Moder; men Dommen faldt 1546, at den skulde komme alle Fru Mettes Arvinger tilgode. Rigens Domb. i G. A.

²⁾ Rosenv. gl. Domme 1, X og 125 og Klevenf. Doc. Saml. i Geh. A. og Rigens Domb. p. 25.

³⁾ Den nærmere Begrundelse af dette Slægtskab findes i min Afhandl. om de Aarslev Friser i Saml. t. F. Hist. og Top. 6 Bd. S. 185. At hun ikke var af Hessel, som en Stamtavle i Geh. Arch. har, sees allerede af Vaabenet, de tre Egern.

⁴⁾ Ovenf. S. 123.

hendes Arv efter sine Forældre, »som (i sin Tid) var salig Niels Bild og Henrik Brockenhuus skiftet, lignet og loddet imellem ham og Niels Bilds Børn efter Jf. Ane Bilds Datter¹⁾. Hvad Claus Brockenhuus fik for sin Part, vides ikke; hans Strøgods spores vidt omkring i Baagherred, Sunds Herred o. s. v. og var ofte Gjenstand for Handel. Han solgte saaledes en Gaard i Qverndrup 1553 til Frands Brockenhuus og fæstede samme Aar en Mølle af Graabrødre Hospital i Odense, med hvilket han ogsaa havde en Trætte om Jordegods, der dog bilagdes ved Forlig²⁾. Efter sin Broder Jacob fik han den Gaard i Veistrup, som denne havde faaet 1535, som kongelig Forlehnning paa 10 Aar mod at udlevere alle de Breve, Broderen havde paa den; men dersom der er skeet Kongebrevet Fyldest, har det altsaa ikke været nogen varig Erhvervelse, thi den er da 1557 inddraget under Nyborg Slot³⁾. Dette er i ethvert Tilfælde den eneste Gunst, der fra det Offentliges Side vides at være blevet ham til Deel. Han døde 1566. Baade han og hans Kone Marine Friis ere begravede i Rørup Kirke, hvor deres fælleds Gravsteen endnu findes og viser begges fædrene og mødrene Vaaben; hans ere Brockenhuus og Bild, hendes Friis og Skinckel (Søblade-Skinckel). Stenen har ogsaa en Ind-

¹⁾ Dette Brev, udstedt paa Pergament, findes i Ravnholt Arch. (meddeelt af Past. Crone) dateret Onsd. eft. H. 3 Kg. Dag og beseglet af Peder Bild, Henrik Friis til Ørlund, Hans Skinckel i Gjerskov, Christoph. Ulfeld til Jerhave, Diderik Qvitzow til Rørbek, Povl Skinckel til Østrup og Christopher Walkendorph. Den første var Everts Broder; Henr. Friis og Hans Skinckel vare deres Svogre, saa at her vistnok foreligger en Deel af et stort Samfrændeskifte.

²⁾ Brockena. Breve. Ved. Sim. Od. 2, 2, 82 og 64.

³⁾ D. Mag. 4 R. 1, 248 jf. ovenf. S. 128.

skrift, men en besønderlig Skjæbne har villet, at Titallet i begges Dødsaar er udslidt, medens det sidste Tal i begge er tydeligen 6. Det Foregaaende godtgjør, at hans Dødsaar ikke kan være andet end 1566, og hendes Død maa uden tvivl sættes til 1576¹⁾. Genealogerne tillægge dem kun een Søn, den Eiler Brockenhuus, som arvede Søndergaard; men en Gravsteen over en Jacob Br. i Rørup Kirke skal være lagt over en tidlig afdød Søn²⁾; en anden Søn tør være den Henrik, der faldt ved Svarteraa (s. 7de Afs.); der omtales en Søster Gese i Eilers Historie, og med Rimelighed kan ogsaa den Margrethe Brockenhuus, som 1567 blev gift med Palle Ulfeldt til Haldager ansees for en Datter af dem (opkaldt efter Bedstemoderen). Hun kjendes alene af en Proces, hun 1571 førte med sine Stedborn om den Morgengave, som Palle Ulfeld ved deres Ægteskab 1567 havde givet hende Brev paa; han var dengang Lehnsmænd paa Rugaard og døde 1571³⁾. Maaskee er det ogsaa hende, der under Navn af Fru Maren Brockenhuus til Estrup 1595 tilligemed sin

¹⁾ Det Følgende vil vise, at hun var død 1582, men da ogsaa saa nylig død, at der endnu kunde holde sig onde Rygter om hendes Dødsmaade. I Aaret 1561, som det siges i Ved. Sim. Od. By 3, 18, er hun ikke død.

²⁾ Hofm. Fund. V, 382 og Da. Atl. 6, 647. Stenen er nu ganske udslidt og ligger i Skolen. Dersom Inscriptionen ikke skulde have været aldeles klar, kunde man ellers let tænke, at det var Landsdommeren, der laa begravet i sin fædrene Kirke. Er det en Søn af Claus, maa han antages at have faaet Landsdommerens Navn og altsaa være født efter hans Død 1546.

³⁾ Ved. Sim. Rugd. 2, 3, 24. Hverken Lisbet Bryske eller Ulfeldernes Stamtavle kjender dette Palle Ulfelds andet Ægteskab. Margrethe vandt Processen 15 Juni 1572. At Palle Ulfeld allerede 1567 var Lehnsmænd paa Rugaard, sees af Rosenv. gl. Domme 1, 301, hvor Riibegaard skal læses Rugaard som 3, 10; 4, 162.

Svigerinde og hendes Søn blev indstævnet for en omstridt Bondegaard af Søndergaardes Gods¹⁾; Landsbyen Estrup, som nu er forsvundet, laae i Gamhorg Sogn, og Søndergaarderne havde Gods der²⁾.

Efter Faderens Død tilfaldt Søndergaarde Sønnen Eiler Brockenhuus, der er bekjendt af den ulykkelige Skjæbne, hans Levnet paaførte ham og som gav ham Tilnavnet «den Indsatte» til Adskillelse fra hans samtidige lykkeligere Navne paa Nakkebøl. Om han strax 1566 tiltraadte Gaarden, vides ikke³⁾, saalidet som der vides Noget om hans Ungdomsliv. Men som den, der var født 1540—50⁴⁾, maa han antages at have gjort Krigstjeneste i Syvaarskrigen — en Skole, hvis Indflydelse paa den unge Adelsmand vi have seet i Laurids Brockenhuus's Ungdomsliv. Efter Krigen træffe vi ham i Kongens Omgivelse, da han 1573 var Bisidder i Kongens Retterthing i Ringsted, dengang Birgitte Gjoes Testament blev paakjendt⁵⁾; men Grunden til, at vi finde den unge fyenske Herremand der, kan være den, at han selv havde Sager for Kongens Domstol. I den ene blev der fældet Dom 10 Dage senere paa Tryggevælde. Det var den Sag, som ovenfor (S. 125) er berørt, som Jens Baad til Tisselholt havde paaført ham for det Krav, han mente at have paa hans afgangne Far-

¹⁾ Da. Herregd. XIX (Erholm). Dog kunde denne Fru Marine ogsaa være Eiler Br.'s Datter.

²⁾ Da. Atl. 3, 485. Den omtales som øde 1664, og er nu kun een Gaard. I Eilers Historie omtales tilfældig en af hans Bønder i Estrup (Bisp.-Arch. Vends H. Nr. 29).

³⁾ Han nævnes første Gang til Søndergaarderne 1573. Rosenv. gl. Dom. 3, 185.

⁴⁾ Rimeligviis er han født 1547 og opkaldt efter den da nylig afdøde Eiler til Ellinggaard.

⁵⁾ Rosenv. a. St.

broder, Landsdommeren Jacob Brockenhuus, fra den Tid han (før 1542) havde forvaltet hans Hustrues fædrene Gods: Claus Brockenhuus havde arvet ham, og nu skulde Sønnen tilsvare Kravet. Det er ovenfor bemærket, at han havde Breve at fremlægge, som bevirkede Sagens Henviisning til ny Granskning, og som formodentlig godtgjorde, at dette Forhold var fuldkommen afviklet. Den anden Sag angik et 15, 10 og 5 Dages Brev, som han erhvervede over Fru Vibeke Podebusk og hendes Børn for et Krav, han havde i en Bondegaard ifølge et Brev af hendes Mand Evert Bild¹⁾. Ellers forekommer hans Navn ikke i det offentlige Liv, saa at hans Færd maa have indskrænket sig til de nærmeste stedlige Forhold. Med sine Naboer paa Erholm, som laae i samme Sogn, stod han neppe i nogen god Forstaaelse: Claus Basse havde en Part i den²⁾ og var tilligemed sin Hustru begravet i Rørup Kirke, og da Døtrene og deres Mænd Otto og Johan Norby derfor havde skjænket en Kalk og Disk med deres Vaabener paa til Kirken, tillod Eiler Brockenhuus sig at gjøre denne Gave i Penge til Haan og Fornærmelse for Giverne. Disse paaførte ham derfor en Proces, som, efterat Underretterne havde viist den fra sig, 1582 naaede til Kongens Retterthing, men da fordunkledes af den større Sag, der samtidig svævede over hans Hoved³⁾. Man seer heraf, at Eiler Brockenhuus har betragtet sig som Kirkeværge

¹⁾ Dateret 7 Marts 1573, Rigens Dombog. (Medd. af Past. Crone.)

²⁾ I danske Herregd. XIX (Erholm) er det overseet, at samtidig med Claus Basses Arvinger ejede ogsaa Fru Inger Ravensberg sin lige Arvelod og opføres endog 1589 som eneste Ejer og efter hende Helvig Hardenberg, i Jac. Madsens Visitatsbog S. 389.

³⁾ Dommen i Rigens Dombog af 13 Juni 1582 (Medd. af Past. Crone) viste Sagen tilbage til Underretten.

for begge Herregaardes fælleds Kirke; i denne Egenskab nedrev han ogsaa Kirkeladen og opførte en slet Ringmur af Materialet¹⁾, og han har rimeligviis i alle Forhold været en egenraadig og herskesyg Mand²⁾. Dog var det ikke derfra, at hans Ulykke udgik, men fra hans Levnet.

Omtrent 1573—75 maa han være blevet gift med Thale Emicksdatter (Tagsteen), hvis Forældre vare Mourits Emicksen til Refsø i Slesvig og Hilleborg Qvitzow³⁾. Hendes Broder Otto Emicksen var i Aaret 1571 bleven Lehnsmand paa Rugaard, i Nærheden af Søndergaard, og dersom den foregaaende Lehnsmand Palle Ulfelds Kone, som vi mene, var Eilers Søster, maatte Overleveringen af Lehnet allerede føre ham i Forbindelse med den nye Familie paa Rugaard, hvis Damer i al Fald sees at have tiltrukket ham. Men hans Ægteskab med Thale har neppe været efter hans Moders eller hendes Families Ønske paa Aarslevgaard, og denne gjemte hvad Rygtet ymtede om i Henseende til Brudens Kydskhed, indtil En af dem længe efter Moderens Død troede at kunne benytte det til sin Fordeel. Eiler Brockenhuus selv paadrog sig imidlertid et langt større Vanrygte, der vistnok ikke var ugrundet, men efterhaanden antog forfærdelige Dimensioner og i Forening med hans øvrige lidenskabelige Adfærd styrtede ham i Ulykke.

¹⁾ Jac. Mads. Vis. a. St. Eiler Brockenhuus lod formodentlig Kirketienden føre lige ind paa Herregaarden.

²⁾ Det kom senere for Dagen, at han havde tilegnet sig en Bondegaard fra Enken paa Erholm uden tilstrækkelig Bjemmel (s. nedenf. S. 157 og Da. Herregd. XIX. (Erholm).

³⁾ Naar Ved. Sim. Rugd. 2, 1, 24 mener, at det var Mouritz til Jershave, er det en Forveksling, som allerede er rettet i Rosenv. gl. Dom. 4, 135: den sidste var hans Søunesøn.

Eiler Brockenhuus's sørgelige Historie har hidtil kun været meget ufuldkommen bekjendt af enkelte Notitser i nyere Skrifter¹⁾, og hans Behandling har staaet som en gaadefuld Magthandling af kongelig Vilkaarlighed. Det er nu muligt at give lidt mere Lys i Sagen, om end ikke Alt lader sig opklare²⁾. Vi skulle ikke gjøre noget Forsøg paa at paavise, naar Rygterne begyndte eller hvorledes de efterhaanden voxede i Omfang; men det, som blev det historiske Udgangspunct for offentlig Omtale, kunde ikke finde Sted før 1580. I Aaret 1579 var hans Svoger Otto Emicksen paa Rugaard død; med hans Enke Margrethe Ranzow meentes Eiler Brockenhuus at leve i et usædeligt Forhold, som blev destomere forargeligt, som det efter den Tids Lovgivning var Blodskam at leve med sin Svogers Kone eller sin Kones Svigerinde. Et Barn meentes at være født i Foraaret 1581 og hemmelig anbragt hos en fjerntboende Bonde. Dette blev bragt til Kongens Kundskab paa den meest iøinefaldende Maade. Ved hans Nærværelse i Odense i Nov. 1581 fandtes nemlig en Dag et Opslag paa Slottets Port, som forkyndte dette og mulig Mere. Kongen skrev strax under 15 Nov. til Herremanden i den Egn, hvor BARNET skulde findes, og paalagde ham at forhøre Bonden. Det

¹⁾ Forneml. Vedel Simons. Od. 3, 17 og Eske Broch 1, 31.

²⁾ Hvad her skal meddeles af Nyt, skyldes tildeels Brevsamlingen paa Kgs. Bibl., men for en langt større Deel den Henviisning, der i Geh. Arch. blev mig velvilligen givet til Antegnelser i Voss's Excerpter, hvor de hidtil have undgaaet Opmærksomheden, fordi de staae under Navnet Emicksen. Endelig har Hr. Capit. Grundtvig opdaget og meddeelt mig endel Actstykker, som ere forefundne i den til Geheime-Archivet afleverede Deel af Cancelli-Archivet, hvilke tildeels afgive Kilden til Voss's Excerpter, men ogsaa indeholde endeel flere Enkeltheder og et Andragende fra Eiler Br. selv, som nedenfor skal omtales. Ogsaa Pastor Crone har meddeelt mig, hvad han var i Besiddelse af, som for endeel var samlet fra samme Kilder af Bibl. Wecke.

var Eiler Brochenhuus til Nakkebøl, som fik dette Hverv, da Barnet var i Aastrup, og de to kongelige Lehnsmænd Breide Ranzow og Laurids Brockenhuus fik Befaling at overvære Forhøret. Bonden og hans Kone bekjendte, at Eiler havde bedet dem om at modtage Barnet, og af Forhøret erfares ogsaa, at Eiler Brockenhuus tidligere havde staaet i Forbindelse med Konen og havde et Barn med hende¹⁾. Under 8 Jan. 1582 beordrede derpaa Kongen Lehnsmanden paa Rugaard Axel Brahe at tage Eiler Brockenhuus i Forhør. Dette skete den 1 Febr. i Overværelse af Steen Bille, Hans Lindenow og Tønne Bryske; Eiler foregav Intet at vide, men havde hørt af Andre, at Aage Lauridsen var Fader til det omspurgte Barn, og havde seet hans egen Bekjendelse derom; hans Moders Søsterdatter Jf. Mette Axelsdatter (Kruckow) havde skrevet til hans Kone om at faae Barnet anbragt, og denne havde arrangeret det Hele. Et andet Forhør paa Rugaard over en Bonde bragte for Dagen, at Barnet var født i Ebdrup i Christopher Clausens Huus, der var en Slegfredbroder til Eiler, og flere andre Detailler, som satte Sagen udenfor al Tvivl. Under 8 April udstødte derfor Kongen Stævningen saavel til Eiler Brockenhuus som til Margrethe Ranzow at møde til næstkommende Herredag Hellig Trefoldigheds Søndag i Kjøbenhavn «for deres kjætterske Hoerlevnet»: Stævningen til Eiler blev læst for hans Hustru, Margrethes paa Gudum i Jylland og ved Fyenbo Landsting, og Laurids Brockenhuus til Bramstrup blev beordret at fore Sagen mod dem for Herre-

¹⁾ Hendes Navn var Johanne Jens's (Jens Hansens eller Gravers), og det er mulig hende, der ogsaa forekommer i Hexeprocessen 1596 (ovenf. S. 528 og N. D. Mag. 1, 381). Hun fik 2 Kjoler og 2 Sølvskeer med Barnet, men ikke en Kaabe, som ogsaa var lovet hende.

dagen. Samtidig fik Absalon Gjæe og Breide Ranzow Befaling at gjøre Eiler haandfast 3: tage hans Løfte om at blive tilstede, og han lovede d. 15 Apr. med Haand og Mund paa Tro og Love, ikke at undvige, men møde for Herredagen. Han greb nu til den Udvei at ansøge Kongen om Sagens Udsættelse, men da det ikke kunde opnaaes, unddrog han sig trods sit Løfte ved Flugten og søgte Sikkerhed i de her-tugelige Landsdele i Slesvig. Undersøgelserne, som imid- lertid fortsattes, bragte bl. A. for Dagen, at Christopher Clausens Kone havde været sendt forklædt til Aastrup med det Hverv at forlange Barnet udleveret, idet hun er- klærede for Præsten, at hun var dets Moder. Derved ind- droges Præsten i Aaby, den Hr. Mads, der ogsaa blev nævnet i den nakkebølske Hexepoces, i Sagen, og Kongen selv befalede ham i et Brev af 27de Mai at drage til Ru- gaard for at constatere Konens Identitet og at meddele Axel Brahe alt hvad han vidste om den hele Sag¹). Han gjenkjendte Konen, men vidste ellers Intet. Ogsaa fastholdt man Forsøget paa at skaffe Barnet en anden Fader. Fru Thale, som istedetfor den undvegne Mand, begav sig til Kjøbenhavn, da Herredagen skulde holdes, havde et Brev med sig, som sagdes skrevet til Eiler Brockenhuus af Aage Lauridsen (Rosengjedde) og hvori denne Mand erklærede sig for Fader til det Barn, som var i Aastrup; men enten det nu var sandt eller ikke, blev det uden al Virkning. Thi samtidig var Eilers Sødskendebarn, Jf. Mette Kruckow fra Aarslevgaard, ogsaa i Kjøbenhavn, og hun satte sig i Besiddelse af Brevet for aldrig at udlevere

¹) Orig. med Kgs. egenhændige Underskrift i Bispearchivet. (Vend-
H. 29.)

det mere¹⁾. Hendes Navn var, som ovenfor fortalt, strax ved Sagens Begyndelse af Eiler selv bragt i Forbindelse med dette Barns hemmelighedsfulde Behandling; maaskee var det Forbittrelse derover, som ledede hende; hun selv retfærdiggjorde sig senere med Omhu for Aage Lauridsens Ære, hvem hun kalder «sin Svoger, som altid havde levet hæderlig med hendes Søster»²⁾, og mulig beroligede hun sin Samvittighed med sin Overbeviisning om, at Brevet ikke indeholdt Sandhed. Men det kan ogsaa tænkes, at hun handlede af det Had, hvormed hun forfulgte Familien paa Søndergaarde, og hvorpaa en senere Sag vil give et nyt Beviis. Maaskee havde Eiler ved Sagens Begyndelse benyttet sig af hendes Navn i lige saa venlig Tanke. Men hvad end Grunden har været til Jf. Mettes Rov, saa var Brevet nu borte, og Fru Thale var saaledes berøvet det Værge, hun skulde have ført. Sagen blev foretaget paa

¹⁾ Dette erfares af den Proces, som 6 Aar efter førtes for Kongens Retterthing om dette Brevs Udlevering, der ikke heller da blev opnaaet. Dommen i denne Sag er trykt hos Rosenvinge (gl. D. IV, 139) og giver de Oplysninger, som her ere fremstillede, om hvad der skete 1582. Man vil let see, at den Trinitatis Søndag, dette skete, ikke var 1583, da den faldt paa 26 Mai, men 1582, da den faldt paa 20 Juni. At iøvrigt Dommen ikke er rigtig forstaaet af Udgiveren, naar den sættes i Forbindelse med den foregaaende, som handler om et ganske andet Barn (hvorom nedenfor), er let forklarligt, da Sagen hidtil har været saa lidet kjendt.

²⁾ Disse Benævnelser maa ikke tages efter Nutidens Sprogbrug, saaledes som Rosenvinge deraf har gjort den Beretning, at Aage Lauridsen var gift med hendes Søster Ane (a. St. S. 140); thi Ane Kruchows Jomfrustand til det Sidste constateres til vore Dage ved den Gades Navn i Aalborg, som efter hende endnu hedder Jomfru Anna Gade. Men da Mettes Fader var andengang gift med Ane Falster og en Lauridsen (som rigtignok kaldes C'orfits) var gift med en Søster til denne, (Hofm. Da. 1, X og Lisb. Br. fol. 221) maa Svoger og Søster finde sin Forklaring i disse, lidet bekjendte, Forhold.

Herredagen, Vidnesbyrdene fremlagte, og da begge de Anklagede vare udeblevne, endte den, efter hvad der sees af et senere Kongebrev, med den Afsked, at Kongen vel efterlod af Retten, men Eiler Brockenhuus maatte ikke lade sig spørges eller findes i Kongens Riger og Lande¹⁾. Dommen selv er ikke bekjendt, og det vides derfor ikke heller, hvad der blev Margrethe Ranzows Skjæbne²⁾. Eiler Brockenhuus er rimeligviis dømt i Kongens Naade og Unaade, og de dunkle Ord, at Kongen efterlod af Retten, sigte formodentlig til, at han ikke inddrog hans Gods, medens der dog er Spor af, at der blev erlagt en klækkelig Bøde i Jordegods³⁾. Fru Thale beholdt Søndergaard, og Kongen selv beskikkede under 24 Aug. Otto Emicksen til Steensgaard til hendes og Børnenes Værge, da hendes Mand var stævnet og havde undvigt Retten.

Hidindtil havde der saaledes, idetmindste officielt, ikke været Tale om Andet end den ene Forseelse med Margrethe Ranzow. Men Eiler Brockenhuus trodsede fra sit Exil, og Rygterne om enorme Forbrydelser, han skulde have begaaet, udbredte sig over Landet. Det kom til Kong Frederiks Kundskab, at han havde fordristet sig til at komme tilbage til sit Hjem efter Herredagsdommen, og at han havde slaet Fru Thale, saa at hun laae syg deraf; om begge Dele spurgte han hende under 28 Oct., men hendes Svar kjendes ikke⁴⁾. Fremdeles kom det til hans Kundskab, at Eiler

¹⁾ Kongens Brev af 28 Oct. til Fru Thale. (Afskrift i Crones Saml.).

²⁾ Eiler selv kalder hende i en Skrivelse af 1589 «det elendige Menneske», formodentlig i samme Betydning, som han kalder sig selv elendig i sit Fængsel.

³⁾ I samme Skrivelse skriver han, at han «saa dyre (dyrt) havde aflagt sin Forseelse med godt Jordegods».

⁴⁾ Man kan ikke Andet end tænke paa hendes Uheld med Brevet som Aarsag til hans Vrede.

tillod sig at true og undsige Kongen og nogle af hans gode Mænd, som om han vilde stræbe Kongen efter Livet og gjøre hans Embedsmænd Ufred. Endelig naaede ogsaa de grulige Rygter til ham. I Efteraaret 1582 (13 Oct.) udstedte han derfor Ordre til alle fyenske Lehnsmænd og Lehnsmanden i Aabenraa at paagribe ham enten levende eller død, og sendte nogle Enspændere og Tjenere for at opsoge den Undvegne i Slesvig. De tog ham i Hertugens Amt Aabenraa, i Løit Præstegaard, hvorfra de førte ham ind paa Kongens Grund, medens det Gods, han havde med sig, forblev hos Præsten i Løit. At Paagribelsen gav Anledning til en diplomatisk Notevexling, vedkommer ikke denne Sag, men vel at Hertugen i denne udtalte, at det var i sin Orden, at Formastelsen fik sin Straf¹⁾. Den Fangne blev bragt til Kjøbenhavn. Kongen satte nu alt i Bevægelse for at faae Vished om hans Forbrydelsers Omfang. Under 28 Oct. udstedte han da det Brev, hvoraf vi ene kjende disse Rygter; det er stilet til 2 Rigsraader og 3 Lehnsmænd i Fyen, Breide Ranzow, Abs. Gjoe, Erik Lykke, Axel Brahe og Laur. Brockenhuus, og efterat have berørt hans Forhold med Marg. Ranzow, hans Undvigelse og Trudsler, opregner Kongen de «uhørlige og skrækkelige»

¹⁾ Kongen gjorde først Hertugen en Undskyldning i Brev af 26 Okt. Denne svarede under 4 Nov., at Overskridelsen af hans Territorium kunde vel tilgives, naar Hertugens Folk i lignende Tilfælde fik Lov til at gjøre det Samme. Men Kongen hævdede Kronens Ret, og mindede i Skr. 16 Nov. Hertugen om, at Forholdet ikke var ganske lige: han kunde vel gjøre Regning paa Overbærelse, men Lehnsherren kunde dog overfor sin Lehnsmænd tillade sig, hvad just ikke var denne tilladt. Det efterladte Gods, to Kister blev stillet til Fru Thales Raadighed med Forbehold af Præstens Krav for Eilers og hans Folks og Hestes Fortæring. Selv sendte Kongen 10 Daler til Erstatning for den Skade, Præstegaarden havde lidt ved Paagribelsen. (Meddelt af Krarup og Crone).

Forbrydelser, som han erfarede, at et almindeligt Rygte i Fyen tillagde ham, at han skulde have avlet Barn med sin Søster, forgivet hende og ombragt Fosteret med egne Hænder, og forgivet sin egen Moder; Kongen befaler dem alle at randsage herom, indberette hvad de opdagede, og derhos at tage Vidnesbyrd af alle Kjøbsteder i deres Lehn, hvorfor der medfulgte Kongebreve til Borgemestrene i disse. Et af disse Breve, til Borgemester og Raadmænd i Odense, er endnu til, og desuden skal Kongen særlig have henvendt sig til Borgemester Hans Mule, som Den, der tidligere skulde have foreholdt Eiler hans forargelige Levnet¹⁾. Større Offentlighed kunde der ikke gives et Rygte; men Resultaterne af Undersøgelserne og de vistnok afgivne Raadstuvindner ere hidtil forblevne ubekjendte. Axel Brahe var nærmest ved Stedet, saasom Lehnsmændene paa Hindsgavl, i hvis Lehn dog Søndergaardene laae, ikke havde faaet nogen Ordre, og han synes ogsaa at have taget Sagen an med en vis Lyst; han skrev under 6 Nov. til Absalon Juel, at han havde modtaget «Kongens Brev og Befaling at forfare om Eiler Brockenhuus's Bedrifter»; der var allerede kommet saameget frem, at en Kone i Vissenberg Birk havde bekjendt, at have været Fostermoder til et Barn, som hans Søster Gese havde faaet; en anden Søsters Barn var man paa Spor efter, og han ventede Mere. Men her ophøre pludselig Historiens sparsomme Kilder at rinde. Hvad der blev oplyst til Anklage eller til Frikjendelse, vides ikke, eller skjuler sig i Indberetninger i Aaret 1583, som endnu ikke ere fundne. Dog maa der i Løbet af de følgende 1½ Aar være udbragt saameget, at Kongen i Foraaret 1584 kunde være betænkt paa at stille Eiler Brockenhuus for Rigs-

¹⁾ Medens det almindelige Brev er anført i Voss collect., omtales Brevet til Hans Mule i Ved. Sim. Od. 3, 17.

raadets Domstol paa en Herredag, som skulde holdes i Odense, og hvortil han havde givet Christopher Walkendorf Befaling at sende ham hen. Men Kongen opgav dette Forsæt, da han havde talt med Kanzleren (N. Kaas) om Sagen, og befalede fra Skanderborg under 14 Mai 1584, at han skulde forblive i Kjøbenhavn i Fængsel som hidtil paa nærmere Besked¹⁾. I Juni Maaned var Kongen i Odense og tillige paa Rugaard, saaat han paa Stedet selv kunde modtage Axel Brahes Beretning²⁾. Det blev da omsider hans endelige Beslutning at indsætte Forbryderen i Statsfængslet paa Draxholm, hvilket skete samme Dag, som han afsatte en Borgemester i Kjøbenhavn, der havde forseet sig i sit Ægteskab³⁾. Maaskee tog Kongen denne Beslutning for at undgaae end større Forargelse ved en Proces og Dom; maaskee vilde han skaane den Skyldige for Lovens yderste Strængighed. Vi vide ikke, hvad Kanzleren kan have forestillet ham. Men om det Retfærdige i Eilers Indespærring tvivlede Ingen; endnu 10 Aar efter talte man om hans utugtige Levnet og meente i en Dreng, der gik udøbt paa Søndergaard, at see en af dets Frugter⁴⁾. Han betragtedes som borgerlig død og forblev i dette Fængsel, der næsten heller aldrig aabnedes for Nogen, som kom derind. For

¹⁾ N. Da. Mag. 1, 103.

²⁾ Ved. Sim. Rugd. 2, 1, 37.

³⁾ Den 14 Aug. blev Eiler Brockenhuus indsat paa Draxholm; dette er den eneste Antegnelse om ham i Eiler Br. Calenderantegnelser. Dersom dermed menes Ordrens Datum, er den bleven udstedt paa Frederiksborg samme Dag som den om den kjøbenhavnske Borgemester, som var en Benaadning tillige. N. D. Mag. 1, 105.

⁴⁾ Jac. Mads. Vis. S. 389. I et af de første Forhør angaaende BARNET i Aastrup var der blevet spurgt, om det var døbt, men Eiler vidste det ikke; maaskee er derfor denne Dreng det samme Barn, da Biskoppen just tilføjer: an baptizatus?

ham kunde det saameget mindre aabne sig, som han i Fængslet nærrede sin Harme og forfaldt til sære Tanker og vilde Phantasier. Efter Kong Frederiks Død tilstillede han de regjerende Rigsraader et Bønskrift, der endnu kun bar svage Spor af hans forvirrede Tankegang, dateret 30 April 1589¹⁾. I en vidtløftig Fremstilling, der iøvrigt viser ham i Besiddelse af Tidens almindelige Dannelse, gjør han dem det Tilbud at ville lære dem, hvorledes de kunde forøge Kronens Indtægter med 36,000 Daler aarlig og skabe en Krigsmagt, som ingen udenlandsk Konge kunde bestaae imod, naar de vilde forbjælpe ham med Lov og Ret mod hans forræderske Vederpart. Ligeledes lover han at skjænke den unge Konge en Herregaard, som han havde i Pant af hans Hustrues afdøde Broder Otto Emicksen (formodentlig altsaa Gudum) til 5000 Dal. Værdie, naar Regjeringen vilde lade hans Sag om hans forræderske Vederparts løgnagtige Paasagn om udædiske Misgjerninger, som han aldrig havde tænkt paa end sige gjort eller villet gjøre, komme til retlig Behandling i Fyen; han bevidner gjentagne Gange sin Uskyldighed i dette, medens han indrømmer «sit Samqvems Forseelse med Margrethe Ranzow og sin fremgangne Synds Daarlighed», og han tilbyder at føre Brev og Segl og mere end hundrede Sandemænds og Qvinders Vidnesbyrd mod de ti eller tolv Personer i Sognet og Nabo-sognet ved hans Gaard, som alle fortjente at hænges ved Bøddels Haand. Andre Steder kalder han dem forrædderske Uvenner, Judas og Jesabels efterladte Børn; men han har

¹⁾ Det bestaaer af 6 Folio Blade. Paa den første Side har en Anden givet det Titelen: «Eiler Brockenhuus's Skrift til forordnede Regjeringsraad. Indeholdende en fast umulig Løfte, om han maa erlediges».

ikke nærmere betegnet dem¹⁾. Oftere beklager han sine egne arme Børn, derimod nævner han ikke sin Hustru i noget Forhold til hans Skjæbne. Efter Skrivelsen har han tilføiet en lang Række af Bibelsteder, og i Marginen er et Sted tilskrevet et dunkelt Stykke om de Ubehageligheder, Erik Muncks Forsøg paa at undvige havde paadraget ham, fordi han havde understøttet det²⁾; maaskee ere disse Stykker Antydning af, at den hele Skrivelse ikke er afgaaet eller dog først længere Tid efter Affattelsen. I ethvert Tilfælde blev den da uden Virkning. Senere opsatte han et andet Skrift, hvori han beskyldte Rigsraadet for at have taget Kong Frederik af Dage og at tilsigte det Samme med Christian den Fjerde, hvilket Engle havde aabenbaret ham; det skal have fremkaldt en formelig Dom, hvorved han i Aaret 1600 blev dømt til livsvarig Indespærring. Uskyldigere vare hans andre Phantasier, Syner og Profetier, hvilke han tilsendte Kongen fra sit Fængsel, dels i Breve, dels tilsidst i en heel Bog 1607. Han er rimeligviis død kort efter dette Aar, altsaa efterat have tilbragt 27 Aar i det sørgelige Fængsel³⁾.

¹⁾ Ved de sidste Benævnelser kunde man tænke paa hans Slegfredbroder og hans Mosters Døtre paa Aarslevgaard.

²⁾ Om denne Erik Munck see Da. Mag. 3 R. 5, 333. Norske Saml. 1, 191. Hertil kan føies, at man finder hans Dødsaar antegnet af Eiler Brockenhuus paa et Blad bag i hans Calendarium: han hængte sig i Arresten 1594.

³⁾ Hans Dødsaar kan ikke nærmere opgives, da Regnskaberne for Draxholm Lehn ikke haves for Aarene 1606—9; men i Aaret 1610 synes hans Kammer at have staaet tomt, da der i et Inventarium af 1 Mai 1610 ikke som i det tidligere af 1595 opføres Sengklæder i det. Disse Regnskaber og andre Data lade iøvrigt spore Forandringer i hans Behandling, der vistnok stode i Forbindelse med hans Opførsel og mentale Tilstand; det var formodentlig i Anledning af Erik Muncks Undvigelsesforsøg, som ovenfor er omtalt, at han blev sat i et fuldkommen mørkt Fængsel i Taarnet, hvorover han beklager sig for Rigsraaderne, uagtet han forsikkrer,

Det er under disse Omstændigheder naturligviis umuligt at danne sig en bestemt Mening om Omfanget af Eiler Brockenhuus's Brøde. At han selv erklærer sig uskyldig i hvad Rygterne tillagde ham, er lidet betydende, naar man mindes, at han, saalænge han kunde, ogsaa anstillede sig uskyldig i Forholdet med Margrethe Ranzow¹⁾. Kong Frederiks Historieskriver indskrænker sig til at berette, at Eiler Brockenhuus maatte vandre til Draxholm «for sin store og grove Forseelse», og han stiller denne Begivenhed i Spidsen for de Ulykkestilfælde, der indtraf i det Aar²⁾; men det Forhold, der regnedes for Blodskam, og den politiske Forbrydelse at rømme af Landet og undsige sin Konge kunde være tilstrækkelig til at betegne ham som skyldig i en stor og grov Forseelse, uden at medtage de enorme Forbrydelser, som Rygtet tillagde ham. Men man kan neppe betvivle, at et letfærdigt Levnet paa Sønder-

at han ikke selv havde i Sinde at undvige, da han ikke vilde volde Lehnsmanden, som han kalder Henrik Wind, Fortræd; et Kongebrev af 17 Aug. 1590 paalagde dog Lehnsmanden Hermann Juel at anbringe et lidet Vindue, for at han kunde læse i Fængslet. I Aaret 1605 arbejdede to Tømmermænd i 14 Dage paa at skjære tykke Bøgeplanker til hans Fængsel; det synes altsaa da at være blevet beklædt som en Daarekiste, og længe efter hans Død bar endnu 1631 en strængere Arrest paa Slottet Navn af «Brockenhuus's Fængsel». (Medd. til Past. Crone af Bibl. Wecke). Dommen omtales i Pont. Ann. Eccl. 3, 539. Resenius skal endnu have haft nogle af hans Breve, men nu ere de tabte, og vi kunne derfor saameget mindre vide, hvorvidt Samvittigheden kan have haft Deel i hans tiltagende Sindsforvirring. I det Brev, vi have (til Rigsraaderne) 1589, kalder han det et stort Under, at han ikke «over sliig Elenighed og Løgn's Forgift er bleven slet blind, døv, ganske gal eller død». Stærke Lidenskaber beherskede ham utvivlsom altid.

¹⁾ I Brevet til Rigsraaderne characteriserer han sin Paalidelighed, naar han med de mest bindende Løfter forsikkrer, at han ikke vil undvige Retten eller løbe fra dem, der skulde føre ham fra Fængslet til og fra Retten.

²⁾ Resen S. 342.

gaarde har givet Rygterne Næring og Tiltro¹). Det lader sig derfor vel forklare, at Kong Frederik tog Sagen saa alvorligt, om han end ikke troede Alt eller fik Beviis for Meget; og dette saameget mere, som han just kort før havde begyndt sin Kamp mod de usædelige Bolskaber, der fandt Sted paa mange Herregaarde, og mod hvilke han 1580 i Skrivelser til alle Biskopperne havde paalagt Geistligheden uden Personsanseelse at anvende Kirkens Tugt og Bansættelse²), medens der samtidig blev arbejdet paa den nye Ægteskabsret, som 1582 saae Lyset. Det behøvedes vistnok ogsaa dengang; thi Søndergaarde stod ikke alene. Paa mange andre Herregaarde var den sædelige Tilstand mere eller mindre forargelig eller mistænkt. Før at blive ved Fyen, skulle vi kun minde om Krumstrup, hvor en Adelsmand med al Føie blev haardt tiltalt og formanet af en nidkjær Præst i Ryslinge i et Brev, som endnu haves³); om Veilegaard, Veirup og Steensgaard, hvor Biskop Jacob Madsen omtaler Forholdene⁴); om Tisselholt i Henning Brands og i Isac Maanenskjolds Tid⁵). Og det stod

¹) Det sees af det Foregaaende, at baade Eiler selv havde Børn udenfor Ægteskabet foruden det, han blev straffet for, og at hans Fader før ham ligeledes havde idetmindste eet Slegfredbarn, som var etableret paa Godset. Det Følgende vil vise, at hans Kone var Gjenstand for lignende Paasagn. Om Forholdet mellem Ægtefolkene giver det ikke heller den bedste Formodning, at Eiler Br. ikke omtaler hende som En af dem, der led ved hans Ulykke, eller hvis Skjæbne laae ham paa Sinde. (Ovenf. S. 149.)

²) Et Originalexemplar findes i Bispe-Arch. (Nr. 223) dat. Koldinghuus 11 Juni 1580.

³) Hr. Sones Brev til Claus Hvitfeld † 1591 (i Bispe-Arch.). Han havde som Enkemand havt 4 Bolskaber efter hinanden og vidste allerede at bruge den Undskyldning, at han sørgede for Mødre og Børn.

⁴) Visitatst. S. 154. 281. 258.)

⁵) Ane Urnes og Karen Urnes Ægtemænd, Hofm. D. Ad. 3, 271 Stamt. og Doc. i Bispe-Arch. og Geh. Arch., jf. Claus Brockenhush's Historie nedenfor S. 162.

ikke bedre i andre Provindser, hvor endog i adskillige Tilfælde de Skyldige endte paa Skafottet¹⁾. Med Straffe og Lovbud udrettedes imidlertid ikke meget, og dette er saameget forklarligere, som Kong Frederik selv lod sig forlede til at undergrave sine egne Bestræbelser for Bolskabets Udryddelse ved lovlige Ægteskaber, idet han opfyldte Adelen's Ønske at udstede den Lov 1582, at Adelsmænds Børn med en ufri Ægtehustrue ikke kunde arve adeligt Gods²⁾. Bolskabet vedblev derfor, og Adelen's slappe Grundsætninger turde endog, efter Kong Frederiks Død, træde saa aabenlyst frem, at selv Rigshofmesteren kunde i sin Kirke (Svindinge) gjøre den Anordning, at uægte Børn skulde døbes som de ægte, og ingen Mødre til dem staae aabenbare Skrifte³⁾. Naar man derfor spørger om Aarsagerne til den gamle danske Adels pludselige Nedefald i det 17de Aarh., bør man ikke overse, at i disse Forhold turde ligge en af de største; thi hvorlidet end det menneskelige Øie kan følge Aarsags og Virknings forborgne Gange, staaer det fast, at «Synden er Folkets Fordærvelse». En anden Aarsag skulle vi paa-vise i det Følgende.

Paa Søndergaard sad nu Fru Thale ene med to Børn og synes at have styret sin Ejendom med Forstand og Dygtighed. Men hun blev ikke uanfægtet. Den samme Jomfru Mette Kruckow, som havde bortsnappet det vigtige Brev i Kjøbenhavn⁴⁾ og derfor blev forfulgt med Stæv-

¹⁾ F. E. Birgitte Rosenkrants, som omtales i Eilers Kalender Antegnelser 9 Juli 1601; hun og Gjerd Kaas bleve begge henrettede 1603 og 1616 (iyske Saml. 5, 82) og deres Søn paadrog sig samme Skjæbne.

²⁾ Forordn. 19 Juni 1582.

³⁾ Jac. Mads. S. 174. Hans egen Broder Erik Walkendorph levede som Enkemand med en ufri Kvinde, hvis Børn han dog forskaffede personlig Adelskab.

⁴⁾ Ovenf. S. 142.

ning af Fru Thale, gjorde et Forsøg paa at fælde hende ligesom Manden. Hun var denne Families onde Aand, ligesom man troede det samme om Søsteren Christence paa Nakkebøl, eller mulig har hendes Opførsel bidraget til at kaste Mistanken der paa Christence. Sagen om det bortsnappede Brev var langt fra ikke afgjort, da Eilers Sag var tilende; Fru Thale havde vel allerede 1583 ført Vidner baade paa Salling og paa Vends Herredsting om hendes Brevrov og derved faaet en Herredstings Æskning imod hende; men hun agtede den ikke; Brevet beholdt hun, og da det nu ogsaa ved Eilers Indspærring var blevet af mindre Vigtighed, maa det deraf forklares, at Fru Thale lod denne Sag hvile indtil 1588, da hun havde faaet en ny Sag med hende¹⁾. Eilers Indespærring var neppe den Udgang af Sagen, som Jf. Mette havde ønsket; man kan ikke tilbageholde den Mistanke, at hun havde smigret sig med, at naar Eiler var bleven dømt og hans Gods inddraget under Kronen, kunde de fjernere Arvinger have ventet nogen Andeel i Byttet, og hun var som Søsterdatter af hans Moder blandt de Nærmeste paa den Side. Nu saae hun tvertimod Fru Thale i rolig Besiddelse af det Hele. Derfor greb hun Sagen an paa en anden Maade. Scandalen tilbød sig ogsaa her som Udgangspunct; thi Rygtet sagde, at Fru Thale havde født et Barn, før hun blev gift. Nu var det Tid at gjøre Brug af dette Rygte. Dog var det ikke saameget Fru Thales Ære, hun derved vilde anfægte, som hendes Gods, hun vilde frarøve hende. Hun meente at forstaae sig paa Lov og Ret, og efter hendes Lovfortolkning var Fru Thale uberettiget til at beholde Søndergaard. Hendes egen Trang og Armod, som hun selv fremhævede i Sagen, kan have havt sin Deel i denne hendes

¹⁾ Rosenv. gl. Domme IV, 139.

Lovfortolkning; thi det var unegtelig ringe Kaar, der ventede den, der kun havde Udsigt til en Søsterlod i Aarslevgaard i Forening med 2 Brødre og 2 Søstre, saaat en Andeel i Søndergaarde kunde være meget velkommen. Men personligt Had kan ogsaa have tilskyndet hende til at forkynde Verden Fru Thales Skyld. I Aaret 1586 ell. 1587 lod hun læse og paaskrive ved Vends Herreds Thing en af hende selv forfattet Opsats, hvori hun æskede af Fru Thale, at hun skulde bevise, med hvad Ret hun tilholdt sig og sine Børn Søndergaarde og hvad der overhoved udgjorde Eilers Arv efter hans Forældre, saasom hun ikke var kommen i Ægteseng med ham som en ærlig Adelsjomfru, men burde, dersom hendes Broder (Otto Emicksen) havde gjort sin Pligt som Værge, have været indmuret og gjort arveløs tilligemed sine Børn. Hun selv kunde derfor ikke miste sin Ret efter Guds Lov, og da hun meente, at det var en bekjendt og beviislig Sag, at hun havde et Slegfredbarn, med hvilket hun havde været flere Steder, begjærede hun Dom over hende efter Gaardsrettens 16 Art. Fru Thale indlod sig ikke paa denne Sammenblanding af Ejendoms- og Æressag, men svarede med at indstævne hende som Æreskjænderske for hendes eget Værne-thing, Sallingherred¹⁾, og for Landstinget, og da hun ikke her kunde bevise sin Beskyldning, og Vends Herredsting, for hvilket hun forsøgte at føre Beviset, afviste en Sag, som angik en Adelsdames Ære, gik Sagen tilsidst til Kongens Retterthing, hvor Jf. Mette personlig førte sin Sag, men ligesaa forgjæves æskede Kongens Dom om Arvespørgsmaalet: Dommen lød kun paa en Afviisning, da Sagen ikke angik Jordegods eller Gjeld, men som Æressag

¹⁾ Da Aarslevgaard ligger i Aasum Herred, maa hun have boet enten hos En af sine Bønder i Ølsted eller andensteds i Salling Herred.

maatte henvises til Kongen og Rigens Raad. Samme Dag paakjendtes den anden Sag mellem dem om det bortrøvede Brevs Udlevering, hvilken Jf. Mette nu snildt skaffede samme Udfald ved at fremstille det som en Æressag for Aage Lauridsen, dersom hans Brev til Eiler blev udleveret¹⁾. Om nogen af Parterne fulgte Anviisningen, at søge til Rigens Raads Domstol, vides ikke; men det er ikke rimeligt. Fru Thale beholdt Søndergaard, og Jomfru Mette vedblev at beskæftige Domstolene med Processer, (med sin Broder, sine Bønder og selv med ham, som havde bragt hendes Opsats til Vends Herredsting)²⁾, hvilke hun selv førte og som i lige Grad vidne om hendes Ufordragelighed og den Armod, der fulgte hende, selv efterat hun 1591 var bleven gift, ligetil hendes Død i Svendborg 1620³⁾.

Hvorvidt Fru Thales Ære led væsentlig ved Jomfru Mettes Beskyldning, er ikke klart. Denne gjentager vel til det Sidste, at hverken hun eller Nogen paa hendes Vegne havde sagt Nei til Beskyldningen, og paastod, at den, som

¹⁾ Begge Domme hos Rosenv. IV, 135 og 139.

²⁾ Smstd. S. 318, 451.

³⁾ I Saml. t. Fyens Hist. 6, 189 har jeg samlet, hvad jeg dengang vidste om denne Familie. Jeg kan nu, næst at berigtige, at Søsteren Ane ikke blev gift, (s. ovenf. S. 143) tilføie om Mette, at hun rimeligviis allerede 1595 var skilt fra sin Mand eller forladt af ham, da der blev beskikket hende en Laugværge, (Rosenv. IV, 452) og at hun 1602 levede ene i Svendborg, under Navn af Fru Mette, Bendix Peitersens; der stiftede hun et Legat paa 100 Rdl., halv til Fattige i Aarslev Sogn, halv til 6 Skoledisciple, og underskrev sig •Medarving til Aarslevgaard•, men døde 1620 saa fattig, at hun skyldte Nicolai Kirke 4 Mk. Legatet er forsvundet; mulig var det hendes Arvepart i Aarslevgaard, i hvilken det indestod. (Af Svendborgs gamle Kirkebøger i Bispe-Arch.) At Søstrene i Aalborg ogsaa stiftede et Legat til Skolen der, er bekendt, (N. D. Mag. 1, 379) ligesom at Christences hele Efterladenskab tilfald Universitetet. De holdt fast ved en adelig Tradition i denne Henseende.

tier, samtykker; men andet Beviis bristede, og der tales saa ubestemt om dette Slegfredbarn, at den Mulighed ikke udelukkes, at Eiler selv kunde være Fader til det; der er kun Tale om hendes Børn og deres Ret under Eet. Skammen blev derved altid mindre og synes i ethvert Tilfælde ikke at have gjort Indtryk paa Dommerne. Fru Thale styrede sit Gods og sit Huus, som om hun var Enke, i en Række af Aar. Hun oprettede 1589 Herregaarden Skjærbek (nu Minendal) af en Deel af det fjernere Gods, og paa andre Steder spores større Avlsgaarde, der synes at have en lignende Oprindelse, som Estrup i Gamborg Sogn og Faldemose i Fjeldsted Sogn¹). Af sine to Børn giftede hun 1594 Datteren Maren ell. Marine med Jørgen Aschersleben til Jerstrup, af en meklenborgsk Adelslægt, som var kommen til Danmark under Frederik den Anden og i Fyen købte betydelige Eiendomme, navnlig Jerstrup, Norskov 1604, Klingstrup og mulig Damsbo, men ligesaa hurtigt forsvandt igjen. Som Enke (fra 1618—22) kaldtes hun Fru Maren Brockenhuus til Norskov²).

¹) Paa Estrup boede saaledes 1626 endnu Adelsfolk (Ved. Sim. J. Brahe S. 39) som 1595 (ovenf. S. 137), og paa Faldemosegaard boede Fru Thale selv 1598, efterat hun havde opladt Søndergaard til Sønnen. (fg. Note 1.)

²) Eil. Br. Ank. 11 Aug. 1594. Jac. Mads. Vis. S. 127, 263, 282. Deres ene Søn Moritz, der 1625 blev gift med den 14-aarige Ellen Gjø, spillede en fremtrædende Rolle i Odense som Befalingsmand ved Rytteriet 1626, men blev afskediget 1628 formedelst Svaghed og døde 1641. Datteren Hilleborg reddede nogen Formue (gift med N. Skinckel til Søholm), medens de Øvrige af denne tyske Slægt udvandrede igjen og efterlode en betydelig Gjæld. (Wieland l. Tid. 1724, S. 294. Ved. Sim. Jø. Brahe S. 23. 32. 34. 39. 155 og Rugd. 2, 1, 100; Chst. de 4 Breve S. 307 og Saml. til Fyens H. V, 386. 398. [Geneal. Saml. i Geh. A.) Fru Maren selv levede i det mindste til 1649, men neppe i stor Velstand, da hun engang boede paa en Bondegaard i Høirup, som 1649 laae øde. (Gudme Herreds Thingbog $\frac{2}{3}$ 1619; meddelt af Skolelærer Jørgensen).

Søndergaarde aftraadte Fru Thale 1595 til sin Søn Claus Brockenhuus, som indtil 1611 skrives til den, men ellers er meest bekendt under Navn af Claus Br. til Broholm, medens han ogsaa findes skrevet til Gaasevad, Skjærnsnæs, Norskov o. fl. Gaarde; thi hans Liv er optaget af en urolig Erhvervelse og Afhændelse af Gaarde tilligemed en stor Mængde Retstrætter. Allerede det Første, der vides om ham, er en Retssag, som Ejeren af Erholm 1595 paaførte ham og hans Moder og Faster for en Gaard, som de regnede til Søndergaardes Gods¹⁾, og 1608 havde han en Proces med sin egen Moder, under hvilken der blev beskikket hende en Værg²⁾. I Aaret 1609 blev han med Jacob og Corfits Ulfeld og Ove Bille beordret til at afgjøre en Strid mellem to Adelsmænd i Fyen³⁾. Hvorvidt han 1611 var med de danske Tropper i Kalmarkrigen, er uvist og skal blive nærmere omhandlet i 7de Afsnit. I ethvert Tilfælde hindrede Krigen ham ikke i at gifte sig samme Aar⁴⁾ med Emerence Jernskjæg, som var Enke efter Palle von Mehlen. Hun tilførte ham den ene af sin afdøde Mands Gaarde, Broholm i Gudme Sogn, og desuden Andeel i meget andet Gods, der tilhørte hendes Familie. Fra denne Tid datere sig Claus Brockenhuus's vidtløftige Godshandeler, og dersom mange Gaarde og idelige Handeler kunde være et Tegn paa Velstand og Magt, saa maatte Claus Br. ansees for en af de mægtigste Mænd af

¹⁾ Rigens Dombog 1498 p. 359 i Geh. Arch. og D. Herregd. XIX (Erholm), hvor hun dog urigtig kaldes Enke og Enke efter Claus Br.! I Høiesteretsdommen kaldes hun Fru Thale til Fornemose, hvilket vistnok skal være Faldemose, hvor der ogsaa 1633 sees at have boet Adel (Ved. Sim. Rugd. 2, 1, 131.)

²⁾ Voss coll. i Geh. Arch. Under 8 Dec. blev Knud Rud beskikket.

³⁾ Ved. Sim. Ruderne 2, 179.

⁴⁾ Ikke 1606, som der siges i N. Kh. Saml. 6, 735, da Palle v. Mehlen først døde 1609.

Familien, thi ingen Mands Navn er knyttet til saamange Herregaardes Historie som hans. Men det var dengang, idetmindste i Fyen, en kritisk Tid for de mindre Herregaardes Ejere; den Storm, som i den sidste Deel af Aarhundredet brød løs over de store Godsejere af den gamle danske Adel, hjem søgte de mindre allerede i Begyndelsen af det. Medens Landets Ødelæggelse ved Krigene og Regeringsformens Forandring vare de væsentligste Aarsager til de store Adelsgaardes Ruin, maa Grunden til de mindres søges i andre Forhold. Familielemmernes store Tilvæxt og den dermed følgende Udstykning af Eiendom og Gods, der ofte steg ned til utrolig smaa Arvelodder¹⁾, tør have været en væsentlig Aarsag, da det sjældent lykkedes den lavere Adel at forbedre sine Kaar ved Ægteskaber eller Forlehninger. Det var Følelsen af denne Fare, der allerede ved Thronskiftet 1588 havde fremkaldt den menige Adels Fordring paa Lehenes Udstykning i mindre Dele; men de regjerende Herrer havde afviist Andragendet, og ingen ny Kilde til nye Herregaardes Fremkomst aabnede sig, saaledes som i det 16de Aarh. Reformationen havde givet Adelsgodset den store Tilvæxt af de inddragne Kirkegodser. Fremdeles indtraadte flere Gange, 1602, 1625 og 1630 en Dyrtid, der tildeels betegnes som en Forandring i Pengenes Værdi, hvilken i lige Grad kunde blive til Fordeel for den Rige og til Tryk for den Fattigere²⁾. Ogsaa det bekjendte Factum, at saa særdeles mange af de gamle Adelslægter uddøde i Begyndelsen af det 17de Aarh., kan have været

¹⁾ Allerede 1590 var der en Herregaard (Hestholm) med kun een Bonde til, og en anden (Urup) med to. Jac. Mads. Visitatsbog S. 343 og 147.

²⁾ Anders Perlestikkers Bog i N. Hist. Tidssk. 5, 145 og 163. N. Khist. Saml. 4, 186 og Ved. Sim. Jørg. Br. S. 59. C. F. Tiemroth i Julebog, Odense 1874 S. 100.

en medvirkende Grund til Gaardsalgene, endskjønt de fleste dog fortsatte sig paa Spindesiden eller havde andre Arvinger, der kunde have bevaret Godset, dersom de havde havt Evnen dertil. Paa samme Tid synes ogsaa fremmede Penge at have søgt ind paa det fyenske Marked baade fra Udlandet (Aschersleben, Schult) og fra Hertugdømmerne (Ranzow, Buchwald, Hartvigsen) og fra andre Provindser (Rud, Høgh, A. Bille, J. Brahe), og de fremkaldte mulig en Speculation i Jordegods, der rystede de ældre roligere Forhold: om den førstnævnte udenlandske Slægt berettes det, at Hans v. Aschersleben, som giftede sig her i Landet, men atter udvandrede, efterlod sig «en considerable Gjæld, for hvilken han gjorde sine Creditorer Forsikkring i Obligationer paa de anseeligste Summer, som Stederne Stettin, Rostok og Barts vare ham skyldige, men som aldrig bleve indfrie»¹⁾. Men hvorfra end denne Crisis hidrørte, saa var det blevet en Tid, da Laan (til 6 pc. og ofte med ulovlig Rente), Cautioner, Pantsættelse, Indmaning, Indførsel og Opbud hørte til Dagens Orden og naturligviis medførte utallige Processer; Følgen blev, at mange Herregaarde opløstes til Bøndergods²⁾ eller indlagdes under større Gaarde³⁾ eller gik fra Haand til Haand ved Kjøb og Salg⁴⁾.

¹⁾ Wieland lærde Tid. 1724 S. 294.

²⁾ Volderslevgaard er omtalt S. 455. Aarslevgaard, Aagaarde, Paarup, Skovbo, Urup, Halager, Stubberup, Tange i Krarup Sogn, Hønerup, Brobygaard i Næsbyhoved Broby, Istrup, Frøbjerg, o. fl.

³⁾ Rynkebygaard er omtalt S. 453. Jerhave, Nakke, Vestergaard, Hestholm, Bisbo, Haastrupgaard, Kiilgaard, Agisbøl i Ullerslev Sogn, Hundsløvgaard, Torslundgaard, Skovsgaard i Espe Sogn, Orelund, Høgsgaard, gamle Østrupgaard, Øxendrup, Tange, Hadsmark, Ringstedgaard, Rolfstedgaard, Ferridslevgaard.

⁴⁾ Rødkilde er omtalt S. 444. Brobygaard, Jerstrup, Østrupgaard i Lunde Herred, Damsbo, Sanderumgaard, Findstrup, Torpegaard, Steensgaard, Søholm, o. fl. foruden dem, der ville blive nævnte nedenfor.

Claus Brockenhuus deeltog i alt dette, baade under activ og passiv Form; 1622 holdt han Hans Povisk til Damsbo og Ravnholt, Lehnsmand paa Hindsgavl, indmanet for Gjæld i Kjøbenhavn¹⁾; men 1627 var han selv indmanet i Kiel af Fru Dorethe Buchwalds og maatte erhverve kongelig Tilladelse til at forlade Kiel for at møde for Rigens Raad i Kolding i sin Proces med hende, og da han derefter ikke opfyldte Dommens Paalæg, blev han atter 1628 truet med Indmanelse, naar han ikke contenterede Claus Buchwalds Arvinger. Deres Mellemværende angik Nedergaard paa Langeland, som han engang maa have kjøbt, og da han havde laant paa den af Cl. Buchwald, afstod han den til ham 1625, men Salget var ikke endelig berigtiget endnu 1639²⁾. I Fyen overtog han 1609 sin Morbroders Søns Moritz Emicksens Bo paa Jershave, da Enken frasagde sig Arv og Gjæld³⁾. I Løgismose fik han Indførsel 1624, og den blev tilkjendt ham ved Dom 1629, hvorefter han maa have afhændet den til Jac. Rosenkrants⁴⁾. Søsteren Fru Maren, der ogsaa deeltog i mange Pengeforretninger, afstod ham 1626 sin Indførsel i Torpegaard, hvilken han ejede 1627, men snart efter solgte til Iver Vind⁵⁾. Fremdeles har han ejet Veilegaard, som han 1625 solgte til Ellen Marsvin⁶⁾. Men midt under deslige Handler var han engang saa trykket af Kreditorer,

¹⁾ Voss. coll. i Geh. Arch. Kongen begjærte, at han vilde tillade ham at holde dette Indlager i Fyen. Jf. Ved. Sim. Borgruiner 2, 131.

²⁾ Voss coll. og Ved. Sim. Jørg. Brahe S. 29.

³⁾ Voss. coll.

⁴⁾ Klev. Doc. i Geh. Arch. Da. Atl. VI, 686.

⁵⁾ Klev. a. St. Bruun Da. Saml. 2 R. 3, 143. Da. Atl. III, 479. En Proces med Ped. Straale hænger vel sammen dermed. (Ved. Sim. Jørg. Br. S. 145).

⁶⁾ Ved. Sim. a. St. S. 39. Da. Atl. VI, 819.

at han 1626 beredte sig til Opbud; Commissairerne mødte i Odense, men han udeblev med Opbydelsen¹⁾ og undgik ogsaa denne Skjæbne. Fremdeles nævnes han som Ejer af den ene Deel af Lammehave²⁾, og tilsidst købte han Herregaarden Klingstrup, som 1627 tilhørte hans Søstersøn Moritz Aschersleben, men 1631 ham selv; han skal have opført Borggaarden, men solgte den igjen 1637³⁾. I Norskov, som 1604 tilhørte hans Svogers Broder Hans Aschersleben og senere Jørgen Aschersleben og Fru Maren, maa han ogsaa idetmindste have haft Andeel, skjønt Søsteren ogsaa ejede den som Enke⁴⁾. Ved Siden af disse mange fyenske Herregaarde har han naturligviis ogsaa ejet og afhændet meget Strogods, blandt hvilket kan nævnes Tangaa og Sulkendrup Mølle og Bøndergaarde i Brudager og paa Taasing⁵⁾, og omsider opnaaede han ogsaa et fyensk Lehn, som vi nedenfor skulle see.

I Odense frasagde han sig vel, som ovenfor berørt, den tvivlsomme Ejendomsret til en forfalden Gaard i Sortebrødre Kloster⁶⁾; men han købte der den gamle catholske Bispegaard (nu Frøkenklostret), som en Tid havde været Kongsgaard, men senere tilhørt Oluf Bager og flere Borgere.

¹⁾ Ved. Sim. a. St. S. 37.

²⁾ D. Atl. III, 569. Formodentlig var det Ny Lammehave, han ejede, og han har mulig købt denne under Glorup hørende Gaard, dengang da Arvingerne efter Henning Walkendorf († 1626) skiftede Godset (Ved. Sim. Jø. Brahe S. 33. 36.) eller da Sonnen Henn. W. købte Klingstrup af ham 1637.

³⁾ Skjødet af 2 Juni 1637 findes i Biske Arch. I Bruuns Da. Saml. 2 R. 3, 145 nævnes Mor. Ascherleben til Klimstrup 1627.

⁴⁾ Han skrives til Norskov 1615, i Saml. t. Fyens Hist. 6, 226 (hvor der nemlig skal læses Claus og ikke Peder) o. oftere. At Hans Asch. købte den 1604, sees af Jac. Mads. Vis. S. 282.

⁵⁾ Actst. udg. af F. St. I. S. 1, 175 og Matriklen 1688.

⁶⁾ Ovenf. S. 119 Note 1.

Hans Søsterson boede i den som Oberst 1625; men Claus Brockenhuus stod paa samme Tid i Begreb med at sælge den igjen til den fyenske Adel (for 3,000 Rdl.) til Forsamlingssted. Senere solgte han den til Jørgen Brahe alene, men paadrog sig derved en Proces med En af de tidligere Parthavere (Torben Akelei), i hvilken dog blev sluttet Forlig paa Herredagen 1630¹⁾.

Men baade hans Ejendomme og hans Virksomhed strakte sig langt ud over Fyens Grændser. Med sin Hustru fik han hendes fædrene Gaard Gaasevad i Halland og endeel Gods, som denne Familie ejede i Norge, navnlig Skjærnsnæs, Fritsø og Brunlaug, (ø: Laurvigens Fogderi), og selv paa Ørkenøerne tilskrev han sig en Ret til Gods, som han ad diplomatisk Vei bestræbte sig for at gjøre gjældende. Man har Kong Christian den Fjerdes Skrivelse til den engelske Regjering af 1622, hvori han fremstiller den Besværing, som Claus Brockenhuus til Broholm og tre andre Adelsmænd havde ført, fordi de ikke nøde deres Ret til den norske Familie Gyldenløves Gods paa disse Øer, hvortil de vare Arvinger²⁾. Som Ejer af Gaasevad (nu Gaasevadholm) havde han Leilighed til at kjende Nordmanden Isac Petersens (Maanenskjolds) Forhold i Halland, og han benyttede denne Kundskab, da denne Mand senere, efterat have faaet Tisselholt med sin Kone Karen Urne, ved sit forargelige Liv og ærerørige Beskyldninger forulempede Naboerne, blandt hvilke Claus Brockenhuus modtog den flygtende Hustru paa Broholm; han reiste da en Anklage over ham, som 1626 bragte ham paa Draxholm³⁾. Som

¹⁾ Ved. Sim. Jø. Br. S. 23, 143. Da. Herregd. XII (Frederikslund).

²⁾ Brevet af 28 Sept. 1622 er tildeels trykt i Daae's Afhdl. Fru Inger Ottesdatter i Norsk Hist. Tidsskr. 1874. S. 7.

³⁾ Norske Saml. 1, 379. Doc. S. i Geh. A.

Ejer af Skjærnsnæs havde Claus Brockenhuus en Retssag i Norge 1613, i hvilken han blev frifunden for et indgaaet Forløfte¹⁾. Han købte ogsaa Gaarde i Norge, som Halsoug 1629 og rimeligviis de Gaarde, hans Søn senere ejede²⁾; men han handlede ogsaa i Norge med Gaarde og havde inden sin Død solgt Skjærnsnæs og de fleste norske Ejendomme; men Gaasevad i Halland beholdt han³⁾.

Disse mange Handeler i egen Interesse synes tilstrækkelige til at optage en Mands Tid; men ikke destomindre forekommer han ofte i Andres Anliggender. Værgemaal overdroges ham for Adskillige⁴⁾; han var født Væрге for sine Søsterbørn; Skiftet paa Ørbeklunde og flere andre Documenter vidne om hans udstrakte Virksomhed⁵⁾. Ogsaa en Mængde Retssager maatte være uadskillelige fra den hele Livsidræt, selv om vi ikke havde seet hans Historie begynde med en Proces med hans egen Moder. Foruden de allerede berørte ikke faa Processer havde han en med Torben Akelei 1633, en med Peder Straale 1626, en med Borq. Rud og Flere 1629, en med sin Søster Fru Maren til Norskov 1626, og en med hendes Datter Birgitte

¹⁾ Geh. Arch. smstd.

²⁾ Norske Saml. 1, 375.

³⁾ Møller, i hallandske Herregaarde, siger, at han fik den 1611 med Emerence, men opfører alligevel 1620 en Jens Pedersen Laxmand eller v. Raden (skal være Baden, som er samme Familie som Jernskjæg); maaskee menes Emerences Broder Iver Pedersen, der døde tidlig (1615) og mulig var Medejer. Naar det ogsaa der hedder, at Claus Br. døde 1634 (ligesom i Norske Saml. 1, 395), vil det Følgende vise, at det er urigtigt. Men at han beholdt Gaasevad, sees deraf, at det ogsaa tilhørte hans Søn.

⁴⁾ Kongelig Beskikket 1628 for Jf. Mgr. Anefeld, 1629 for Jf. Mgr. Wenzin (Geh. Arch.).

⁵⁾ Saml. t. Fyens Hist. 5, 385, 399. 6, 226. Hofm. Fund. VI, 319. Raynholt Arch. 1621. Taxering af Tisselholt 1641 i Geh. A. Veirups Archiv 1618. Svendborg Frue Kirkes Kirkebog.

Aschersleben 1639¹⁾). I Sagen med Søsteren stævnedes han hende, fordi hun i sin Enkestand havde afhændet af sit Gods til Skade for Børnene, hvis nærmeste Værge han var; hun blev forsvaret af en Johan Brockenhuus, som ikke kan være nogen Anden end Johan til Leerbæk, der ved sit Ægteskab med Helvig Bille af Kjærsgaard naturlig kunde være inddraget i fyenske Forhold og 1626 var fordrevet fra sit Hjem²⁾).

Omsider fik Claus Brockenhuus i en temmelig høj Alder et Embede og et Embedslehn. Da Kong Christian 1627 i Vrede havde afskediget Landsdommeren Torben Gabrielsen Akelei, fordi han ikke havde fundet Beviserne mod en Kvinde, som han forfulgte, tilstrækkelige til at fælde hende som Troldkvinde, saa Kongen sig i en ikke ringe Forlegenhed for at finde en Mand, der kunde overtage dette Embede. Han tænkte paa at tage Hans Oldeland til Trellerup³⁾); men enten han nu forandrede denne Beslutning eller Oldeland frabad sig Embedet, saa blev Claus Brockenhuus Landsdommer i Fyen, senest 1629⁴⁾). Dette Embede havde dengang i længere Tid været aflagt med Øen Lyø og noget Strøgods i Fyen, og dette Lehn fik nu ogsaa Claus Brockenhuus til alle sine andre

¹⁾ Ved. Sim. Jo. Br. 66. 145 og Ruderne 2, 224. Klevenf. Doc. Saml. i Geh. A., Gudme Herreds Thingbog 1639 (ifølge Meddelelse af Hr. Skolelærer Jørgensen).

²⁾ See forr. Afdel. S. 463 og det dertil hørende Tillæg i Rettelserne ved Slutningen af denne Afdeling.

³⁾ •Jeg har ledet baade op og ned om Landsdommer her i Landet•, skrev han paa Dalum Kloster 4 Nov. 1627, •og finder ingen bedre end Hans Oldeland, som foreslagen er, hvorfor jeg ham ogsaa dertil vil tage•. (Molbech Chst. 4 Breve S. 290). Han levede endnu 1638 (Ved. Sim. Jørg. Br. S. 153 og Hofm. Fund. V, 275).

⁴⁾ Bisk. Hans Mickelsens Dagbog i fynsk Saml. 5, 128, 158.

Ejendomme¹). I hans Embedstid kaldte han Præsten paa Lyø 1632, og Kirken fik sit Taarn 1645; men saavel der som andetsteds truede han Præsterne med Retsfølgelse²). I Odense havde han en Strid med en af Præsterne i Anledning af Landstingslocalet, som dengang var i Graabrødre Hospital³). Om hans Virksomhed som Dommer er intet Særligt bekjendt, skjønt han fungerede i en ualmindelig lang Tid; dog var han fra 1640 ikke ene Landsdommer, da Henning Povisk til Hollufgaard var beskikket for de Sager, hvori Landsdommeren selv var Part, og han blev ogsaa hans Efterfølger 1646⁴). Embedslehnet kunde være ham saameget vigtigere, som hans tidligere Velstand ikke holdt ud til Enden. Endnu 1638 var han blandt Fyens større Jordegodsejere, da han blev taxeret til 696 Td. Hartkorn⁵); han havde dengang solgt Klingstrup og pantsat ikke lidet⁶); men han ejede endnu Broholm, Søndergaard,

¹) Lyø og Bjørnø havde forhen udgjort et Naadeslehn, som Peder Lykke fik 1514 (Suhm Saml. 2, 2, 10 og Da Herregd. XII Hverringe), men 1517 fik Laurids Skinckel det som Pant for 1500 Mk. Dansk. (Suhm Saml. 2, 2, 30 og Allens Nord. Hist. 2 Bd. 2 Afd.); med hans Datter kom det til Frands Brockenhuus, men det var et af de Lehn, som Kong Frederik d. Anden lod Laurids Brockenhuus afstaae i Anledning af hans store Bøde 1571 (ovenf. forr. Afd. S. 492). Derefter blev Lyø tillagt Landsdommerembedet, dog neppe før Eiler Qvitzows Tid, som 1603 og 1608 havde det som Embedslehn, (Schlegel Saml. 1, 46 og Grundtvig Medd. af Rentek. 2, 43 jf. Formandens Gabriel Knudsen Akeleis Løn S. 23). Det øvrige Gods laae tildeels i det nordlige Fyen og var af det første, paa hvilket Kongen lod Hoveriet afløse (Ved. Sim. Jø. Br. S. 143). Det Hele ansloges 1608 til 310 Daler.

²) H. Mick. Dagb. a. St. S. 143 og 6, 135 og 7, 45. 48. 52. 65. D. Alb. VI, 745.

³) H. Mick. Dagb. a. St. 5, 147.

⁴) Saml. t. F. H. og T, 3, 596.

⁵) Ved. Sim. Jø. Br. S. 152.

⁶) Saaledes var bl. A. Gods i Brudager for 4212 Rdl. pantsat til
Historisk Tidsskrift. 4 R. V.

Ny Lammehave og sin Andeel i Norskov. Men 1641 solgte han Broholm til Otto Skeel til Katholm og Hessel¹⁾, og kort efter (men Aaret vides ikke) maa han ogsaa have solgt Søndergaard²⁾, efterat han først havde afhændet forskjellige Dele af dette sit fædrene Gods, af hvilket Skjærbek kom til Henrik Oldeland, Faldemose til Jørgen Lykke og Istrup gik ud af Herregaardenes Tal. Ved hans Død efterlod han derfor neppe Andet i Fyen end sin Anpart i Norskov, der dog har indbefattet det Meste af Godset, samt Ny Lammehave og noget Strogods. Han døde 1646³⁾.

I sit Ægteskab med Emerence Jernskjæg, som mulig overlevede ham⁴⁾, havde han vel 4 Sønner og 4 Døttre; men kun een af Sønnerne overlevede Forældrene, Peder Brockenhuus, opkaldt ikke efter Slægtens berømte Peder, men naturligviis efter Morfaderen Peder Ivers n Jernskjæg. Af de 4 Døttre blev Karen gift med Christen Nielsen Lange († 1660) af Haldager og Romerholm; de tre forbleve ugifte, og den ene havde den Skjæbne, som Rygtet havde paasagt Bedstemoderen⁵⁾. I Aaret 1640 vare kun to af de ugifte ilive; men hvor de endte deres Dage, er ubekjendt⁶⁾.

Henning Walkendorph, der 1640 lod det lovbyde og formodentlig erhvervede det til Klingstrup, og meget andet Strogods til Andre som Skadesløsbrev for Cautioner. (Gudme Herreds Thingb., medd. af Skolel. Jørgensen).

¹⁾ Skeel. Famil. Skeel S. 211.

²⁾ Gaarden blev kjøbt af Hans Lindenow og kom gennem hans Sønns ødsle Hænder til Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn. Rsc. 8 Oct. 1668.

³⁾ Eftermandens Bestalling er af 7 Nov. 1646. Da. Atl. VI, 580.

⁴⁾ Hun levede endnu 1639, da hun blev stævnet for et Gjælds-brev af 1622.

⁵⁾ Suhm. Saml. 52, 152. Lisb. Bryske fol. 290.

⁶⁾ Karen, Margrethe og Emerence nævnes tilligemed Faderen i en Retssag i Gudme H. Thingbog.

Ved Aaret 1646 var nu Peder Brockenhuus den eneste Mand af dette Navn i Fyen, hvor forhen saamange havde glimret i Velstand og Anseelse, og han stod kun paa Ruiner af sin Faders flygtige Ejendomme. Han havde tjent som Hofjunker fra 1640 til 1644¹⁾ og deeltog rimeligviis under Hoffanen i Krigen 1645. Ved Faderens Død kastede Creditorer, især af Familien Buchwald, sig over Norskov og fik som interesserede Arvinger Indførsel i Gaard og Gods: kun Bygningen tilhørte Søsteren Fru Maren. Alligevel lykkedes det Peder Brockenhuus at komme i Besiddelse af denne Gaard. Fru Maren tilskjødede ham 1646 Bygningerne med 2 Skp. Hartkorn og en Bondegaard i Gjestellev, og 1649 udstedte de nævnte interesserede Arvinger et Skjøde paa Hovedgaardens Tilliggende, 45 Tdr. Hartkorn og underliggende Bønder, til Peder Brockenhuus, som saaledes kom i fuld Besiddelse af den Gaard, hvorefter han stedse kalder sig²⁾. Hvorledes han blev istand til at indløse Ejendommen, er vel ikke bekjendt; men da han solgte sit hallandske Gods Gaasevad og tillige 1649 blev gift med Jytte Gyldenstjerne af Skovsbo, Datter af den rige Henrik Gyldenstjerne, kan det vel forklares³⁾. Tillige arvede eller købte han noget Gods i Norge, Nørholm og Birkisvold, som hørte til Moderens Familiegods, saa og den hallandske Herregaard Skedale⁴⁾; men Norskov var hans

¹⁾ Grundtvig. Meddel. fra Rentek. 1872 S. 151.

²⁾ Begge Skjøder findes i Landstingsprotocollen, som haves i Lands-overrettens Archiv i Kjøbenhavn fra 1646. Det sidste Skjøde er først thinglæst 1652. (Medd. af Skolel. Jørgensen).

³⁾ Møller hallandske Herregarde. Brun D. Saml. 2 R. 2, 62.

⁴⁾ Norske Saml. 1, 375 og Møller hallandske Herregd. Ogsaa Skedale hørte engang til Henrik Gyldenstjernes Gods.

egentlige Hjem, og da han ogsaa 1663 solgte Lammehave, var den hans eneste betydeligere Ejendom¹⁾.

Som fyensk Adelsmand og Eier af Norskov nævnes han ikke blot i Samtidiges Dagbøger²⁾, og blandt dem, der gav Bidrag til Krigen 1653³⁾; men Regjeringen overdrog ham ogsaa efter Regjeringsforandringen forskjellige Hverv i Provindsen tilligemed andre Godsejere⁴⁾. I Krigen har han vistnok gjort Tjeneste, mulig i det Rytterregiment, som havde Navn af Brockenhuus's; han var i den beleirede Hovedstad og ansatte sig til at holde to Ryttere 1658⁵⁾. Efter Krigen fik han Plads i den staaende Hær som Capitain-Lieutenant og senere Major i Cavalleriet⁶⁾, men i den skaanske Krig faldt han i Slaget ved Lund 1676⁷⁾. Hans Hustru var død 1670. Deres Bo var endnu 1679 under Commissairer⁸⁾. De efterlode 3 Sønner og 1 Datter, Gisel, der døde ung. Af de 3 Sønner døde I ver ung, og de to andre forbleve ugifte, saaat denne fyenske Linie af Brockenhuser uddøde med dem.

¹⁾ I Fortegnelsen over Adelen 1655 opføres han alene for Norskov (Suhms Saml. 2, 2, 171). For Lammehave opføres Ane Qvitzow, Claus Uks Enke, (S. 175) som ejede den anden Halvdeel siden 1632. Jf. Leerbek Ringe Sogn S. 38.

²⁾ Ved. Sim. Jø. Br. S. 99. 102. 109. To af hans Børns Fødsel omtales der.

³⁾ Han tegnede sig kun for 100 Sdt. Da. Mag. 3 R. 2, 124.

⁴⁾ Navnlig 1661 at taxere Hagenskøvs Bonders Evne efter en Misvæxt og Korntiendens Værdi i dette Lehn; 1664 at overlevere Hindsgavl Gods til Kjøberen Jens Lassen; 1665 at taxere nogle Skovparter, som Tolderen L. Jørgensen i Nyborg ønskede sig udlagte. (Medd. af Cap. Grundtvig af Rentek. Exp. Prot.).

⁵⁾ Raadets Forsaml. 1 Sept. 1658. (Medd. af Oberst Vaupell).

⁶⁾ Han kaldes Capitain-Lieutenant i Møllers hall. Herregd.; 1670 og 1672 Major i det norrejsdske Rytter-Regiment (Bruun Da. Saml. 2 R. 3, 117), 1676 i den sjællandske Rostjeneste. (Medd. af Cap. Grundtvig og Ob. Vaupell).

⁷⁾ Vaupell Dansk Na. Hærs Hist. 2, 133. 147. Norske Saml. a. St.

⁸⁾ Salling Herreds Thingbog (medd. af Skolel. Jørgensen).

Claus Brockenhuus, ejede Norskov endnu en Tid; men Landbostandens almindelige Ruin førte dertil, at den 1689 blev tildømt Kongen for Skatter¹⁾. Rimeligviis havde de øvrige Børn Part i den ligesom i Strøgodset, der i Matriklen betegnes som tilhørende Peder Brockenhuus's Arvinger og paa Taasing udgjorde endog 50 Tdr. Hartkorn. Desuden havde de paa deres Moders Side Arveret til Skovsbo, og virkelig findes begge Brødres Navne, Claus og Eiler, opførte for denne Gaard i Matriklen tilligemed Erik Lykke; men den rigere Medarving udløste snart de andre, og de vare saaledes henviste til at fortære Levningerne af deres Fædres Gods. Eiler drog ud af Landet og levede i sachsisk Statstjeneste. Claus havde tidlig været Officier og svingede sig op til Major i den skaanske Krig, men blev 1682 afskediget med 200 Rdl. Pension og ansat ved Reserven²⁾. Han kaldes paa Stamtavlen Oberstlieutenant og døde 1728 som sidste Mand af de Søndergaarde Brockenhusers Slægt³⁾, der i 200 Aar havde holdt sig gennem 7 Led.

7.

De spredte Led.

Efterat vi saaledes have fulgt de 4 store Linier af Brockenhusernes Slægt til deres Afslutning omtrent med det 17de Aarhundrede, vil det være naturligt her at efterhente de enkelte Mænds Historie, som have levet i samme

¹⁾ Efter Thingbogen (medd. af Skolelærer Jørgensen).

²⁾ Medd. af Ob. Vaupell.

³⁾ Stamtavlen har endnu en Broder, kaldet Jens Brockenhuus, der skal være død 1709; men hverken hos Lisb. Bryske eller i Historien har jeg fundet hans Navn.

Tidsrum, men ikke have kunnet henføres til nogen bestemt Familie. Det er nemlig ønskeligt, at Læseren har de ældre Tidens Personer og Forhold i frisk Minde, naar vi skulle stræbe at anvise disse Mænd deres Plads i de Tider, vi hidtil have betragtet, hvorimod det vilde føre Tankerne over til de nyere Tidens Forhold, dersom vi først skulde omhandle den store Gruppens Historie, som endnu staaer tilbage, da den først begynder i det 17de Aarhundrede og har fortsat sig lige til vore Dage. De spredte Led af de gamle Brockenhuser ville vi derfor her føre frem i chronologisk Orden og meddele de Oplysninger om dem, der kunne gives.

1. En Kiold Brockenhuus i det 15de Aarhundrede og

2. hans Søn Johan Kioldsen til Leerbæk ere omtalte i forrige Afdeling (S. 427. 437. 456—60).

3. Sidstnævnte tillægges fremdeles en Søn Erik, som skal være død 1517 og begravet i Graabrødre Kirke i Odense¹⁾; hvis dette er rigtigt, maa han være død saa ung, at det let forstaaes, at han intet Spor har efterladt sig i Historien, som derimod kjender to Andre af dette Navn.

4. En Jørgen Brockenhuus tjente 1496 og 1504 ved Dronning Christines Hof²⁾; men han er ellers fuldstændig ubekjendt. En Mulighed, at han var Søn af Johans Søn Claus Brockenhuus og Maren Friis og Fader til Ermegaard Brockenhuus, er omtalt i forrige Afdeling, S. 427, i Anledning af Gravstenen i Asminderup Kirke, og i Henhold dertil er han anbragt paa Tabel 1.

¹⁾ Wieland Lærde Tid. 1725 S. 258.

²⁾ Molbeck Nord. Tidssk. 1, 448 og 569. Han tjente for 20 ₤ aarlig Løn som Otto Porsfeld, Niels Walckendorf og andre Adelsmænd.

Navnet Jørgen har ikke heller vedligeholdt sig i nogen Efterslægt; kun Mickel Brockenhuus kaldte en Søn saaledes 1526¹⁾, og naar det senere kom ind i de Vollerslev Brockenhusers Familie, hidrørte det fra Familien Venstermann.

5. Jochim ell. Joachim Brockenhuus nævnes som Lehnsmand paa Krogen og Gurre 1511²⁾; men da Lehnsmanden paa Krogen og Søborg Lehn andensteds kaldes Johan Brockenhuus³⁾, maa det ansees for en Unøiagtighed, der er indlobet i Navnet. Ellers svarer Joachim nærmest til Jacob.

6. En Jacob Brockenhuus nævnes i Mette Jespersdatters Testament⁴⁾, som maa antages skrevet mellem 1515 og 1520. Eftersom det følgelig hverken kan være Landsdommeren, der først blev Student 1519, eller Jacob til Nakkebøl, der først blev født 1521, er det meget rimeligt, hvad der ogsaa antages⁵⁾, at han er en Søn af Peder Brockenhuus (Tab. 2). Men i Historien har han ikke efterladt sig noget Spor; mulig er han død ung, mulig just da Broderen Mickel Brockenhuus gav sin Søn Navnet Jacob; maaskee paa Toget til Sverrig.

7. En Lave eller Laurids Brockenhuus levede paa samme Tid. Han blev i Aaret 1519 forlehnet med en Kronens Gaard Sludegaard i Frørup Sogn, Vinding Herred ved Nyborg⁶⁾ — den eneste Gunstbeviisning, som Chri-

¹⁾ Maaskee er det et Tegn paa, at Fætteren da var død, men mulig hidrører det fra Fru Karen Lykkes Familie. (Jf. Ovenfor S. 476—77).

²⁾ D. Mag. 4 R. 2, 158 (hvor dog i Registret angives 1507).

³⁾ Smstd. S. 300 og Suhms Saml. 2, 1, 108. Ovenfor S. 437 og 457.

⁴⁾ Jf. forr. Afdel. S. 433.

⁵⁾ Da. Mag. 3 R. 3, 231.

⁶⁾ Suhm Saml. 2, 2, 43 (hvor Sjørup er trykt for Frørup). Den

stian den Anden viste en Brockenhuus. Det var vel kun en Bondegaard, der svarede Landgilde til Kronen; men ligesom han skulde have den frit, (ad gratiam), saaledes forvandlede han den vistnok snart til en Herregaard ved at udsige Fæsteren og tage Bolig i den, og han maa tillige have besiddet mere Gods, thi da Rigsraadet 1524 ansatte Adelen til Rustning, blev Laurids Brockenhuus sat for 2 Glavind¹⁾. Hvad Adkomst han havde til Forlehningen af Kongen, vides ligesaa lidt som hvad andet Gods han mulig ejede som Arvegods; men var han en Søn, som der menes, af Peder Brockenhuus, kunde han skyldte Lage Urnes Indflydelse Forlehningen²⁾ og have Part i det fyenske Familie-gods, for hvilket heller ingen anden Repræsentant findes opført i Rustningslisten. Men han kom ikke til at stifte varig Bo paa Sludegaard, da han snart mistede Gaarden paa en Maade, som mindedes paa Stedet 70 Aar efter. Biskop Jacob Madsen skriver nemlig 1589 om Sludegaard: »der boede i gamle Dage En, som hed Laurids Brockenhuus, forbrød den til Kronen»³⁾. Vi kunne ikke oplyse, hvorved han forbrød sin Forlehning; men da det skete allerede 1525⁴⁾, kan man lettest tænke paa Kong Christierns Bestræbelser for at komme tilbage til Riget og formode, at Laurids Brocken-

beboedes dengang af Søren Law og svarede 5 \mathring{u} Byg, 1 Skjæppe Smør og 1 \mathring{K} Arltspenge, og til den horte tvende Gaardsæder (Fæstebønder) i Sludeby, som svarede hver 18 Skj. Byg og 1 β Penge. Den er nu en Gaard paa 22 Tønder Hartkorn.

¹⁾ Ny Da. Mag. 4, 54.

²⁾ Forlehningebrevet er i Registranten indledet med en Overskrift, som mulig antyder dette: *Jesus nostra redemptio*; men dog findes denne Overskrift ogsaa i et andet Tilfælde (smstd. 2, 3, 167).

³⁾ Visitatsbog v. Crone S. 85—86. Man maa erindre, at Biskoppens Stiftslehnsmand ogsaa hed Laurits Brockenhuus.

⁴⁾ Sludegaard blev nemlig 1525 forlehnet til en Anden, som vi nedenfor skulle see.

huus er blevet sin gamle Konge tro, i saa Fald den eneste Brockenhuus, som tog hans Parti. Om han senere forsonede sig med Regjeringen og er den Lave Br., der døde i Kjøbenhavn 1564¹⁾, kunne vi ikke sige; men det er ikke rimeligt efter den Maade, Biskoppen omtaler ham paa, som en sporløst forsvunden Skikkelse. Hvis Søn denne Laurids har været, kan ikke heller siges med Vished: dersom der i Mette Jespersdatters Testament skal læses Laurens istedetfor det ganske fremmede Navn Tames, som der staaer i den ikke meget paalidelige Afskrift, som maa træde i den tabte Originals Sted²⁾, og dersom de i Testamentet opregnede 6 Mænd ere Peder Brockenhuus's Sønner, vil han være at regne blandt dem (Tab. 2). Tidsforholdet passer meget godt paa en Søn af Peder til Bramstrup og Leerbæk, der kunde etablere sig i Fyen og staae for dette fyenske Arvegods, medens den ældre Broder Mickel endnu regnedes til den sjellandske Adel som etableret paa Bispegodset Salto; først efter Laurids's Bortgang spores Mickel som Besidder af Bramstrup. Dog mangler ethvert positivt Vidnesbyrd om hans Slægtforhold saavel som om hans mulige Efterslægt.

8. Otto Brockenhuus nævnes 1524 ved Siden af Mickel Brockenhuus i Regjeringens Tjeneste og blev navnlig af Rigsraadet sendt til Søren Norby, endog tidligere end Mickel Brockenhuus blev afsendt i lignende Ærinde³⁾. Naar de ansees for Brødre, er det vel ogsaa rimeligt; men det har dog ingen udtrykkelig Hjemmel; thi at han nævnes i Mette Jespersdatters Testament, er ikke afgjørende, og ellers vides kun om ham, at han fik

¹⁾ I forr. Afd. S. 479.

²⁾ Forrige Afd. S. 42.

³⁾ Allen Nord. Rig. Hist. 4, 405. 419.

Brev paa Sludegaard, som Laurids Br. havde forbrudt. Kongebrevet, dat. Nyborg St. Mgr. Dag (13 Juli) 1525, tillægger ham og hans Hustru for deres Livstid Sludegaard og de to Gaardsæder, dog mod aarlig Landgilde, samt Skovstrækningerne Langeble og Strandskifte¹). Ikke heller han blev længe i dette Fæste; 1529 var han død, da hans efterladte Enke Anna Gjordsdatter i dette Aar fik en Pension af 70 Rdl. af Ribe Byskat, maaskee for at afstaae Fæstet, som var givet paa begge Ægtefællers Livstid²). Dette er Alt, hvad der vides om denne Otto Brockenhuus; men naar han døde 1529, ligger det nær at formode, at det er hans Navn, der er optaget af Johan Brockenhuus til Vollerslev, som kaldte sin 1529 fødte Søn Otto³); deraf

¹) Kgbr. findes i Reg. over alle Lande (ifølge Medd. af Skolelærer Jørgensen). Landgilden er nu noget mindre end 1519, nemlig 5 \mathfrak{B} Byg og 1 \mathfrak{K} af Hovedgaarden og 2 Ort. og 8 β af Gaardsæderne. Konens Navn anføres ikke.

²) Langebeks Doc. Saml. i geneal. Saml. i Geh. Arch. Om Anna Gjordsdatter var en Datter af Gjord Nielsen (Drefeld), som 1499—1519 var Lehnsmænd paa Hindsgavl (Ved. Sim. Borgruiner 2, 123) og havde endeel af det laxmanske Bøndergods i Forlehuig (Suhm Saml. 2, 1, 42. 44), vides ikke. Skulde denne Fru Ane imidlertid være en Drefeld, kan det være muligt, at vi i hende og hendes Mand have det Ægtepar, som var Ermegaard Brockenhuus's Forældre, om hvilke vi ovenfor (förr. Afd. S. 427) har antaget, at de efter Vaabnene paa hendes Gravsteen vare Brockenhuus og Norby; thi Drefelds Vaaben kommer Norbys tredeelte Skjold saa nær, at man vel kunde ansee Ermegaards mødrene Vaaben for en ufuldkommen eller varieret Gjen-givelse af Drefeld. I saa Fald vil denne Otto Brockenhuus være at ansee for Søn af den Claus Brockenhuus, om hvem vi skulle handle under Nr. 10, og altsaa for en Fætter til Peder Brochenhuus's Sønner og være at indsætte paa Tab. 1, hvor vi formodningsviis. have sat Jørgen Brockenhuus og Hustru Norby.

³) Dette er en rimeligere Forklaring af dette Navn, end den, som er givet i Otto Brockenhuus's Historie i förrige Afdel. S. 445.

kunde atter opstaae en Formodning om, at han havde været Broder til Johan, Søn af Oluf til Vollerslev; men da Johan ogsaa kunde opkalde sin afdøde Fætter, have vi givet ham Plads paa Stamtavlen iblandt Peders Børn.

9. Erik Brockenhuus var Kong Frederik den Førstes Secretair og blev 1526 sendt til Kong Gustav i Anledning af Vogens Tilbagegivelse¹). Om ham er det mere vist end om de fornævnte, at han hørte til Peder Brockenhuus's Sønner; thi en Samtidig har sagt om ham, at han var i nær Slægt med Biskop Lage Urne²); som Søn af Peder var han Biskoppens Søsterdatters Søn. Ogsaa han døde tidlig, allerede 1529³). Om han var gift og havde Efterslægt, vides ikke. Han er den Sidste af dem, der kunne være Peder Brockenhuus's Sønner, og da vi her have fundet fire, om hvilke det er muligt at antage dette, (Nr. 6—9) maa det indrømmes, at Kall Rasmussens Formening, at det er alle hans 6 Sønner, der nævnes i Mette Jespersdatters Testament, kan bestaae med Historien⁴). Men sikker forekommer denne Forklaring mig dog ikke; thi dersom Johan skulde være Peders ældste Søn, Johan til Leerbæk, maatte Testamentet være skrevet før 1512, da han døde i det Aar⁵), og man antager i Almindelighed, at det ikke kan være skrevet før henved 1520. Der-

¹) Tegel Gustav 1 Hist. 1, 125, hvor hans Instrux læses. (Norske Saml. 1, 327, 335).

²) Eekdahl Khst. 2 Arch. 3, 984 (D. Mag. 3 R. 3, 231).

³) Norske Saml 6, 25.

⁴) Det paagjældende Stykke af Testamentet lyder saaledes: •Item gifuer Jeg min Morbroder Henrik Brockenhuus en rsk. glden, Item Johan Br. en Hest og en ungl. gld. Item Michel Br. en Hest og en ungl. gld. Item Otto Br. en Guldring, Item Tames Br. en Guldring, saa god som 11 gld., Item Jacob Br. en Guldring, Erik Br. 1 rhinsk gld. . . .

⁵) Forrige Afdel. S. 456.

næst vilde hendes anden Morbroder Oluf til Vollerslev og hans Sønner aldeles være forbigaaede, eftersom hun da alene havde betænkt den ene Morbroder Henrik til Søndergaarde og den andens, Peders, Sønner, men ikke Olufs. Rime- ligere er det derfor, at det første Navn i Rækken er Olufs Søn Johan til Vollerslev, saaat hun har givet de to afdøde Morbrødres ældste Sønner hver ligemeget, og derefter mulig valgt frit mellem forskellige yngre Mænd, uden at de just alle skulde være Brødre til Mickel og Erik¹⁾. Men selv om de ikke alle vare Brødre, er dog allerede 4 à 5 unge Mænd af samme Familie i Regjeringens Tjeneste et mærke- ligt Phænomen, der tyder paa Slægtens opstræbende Dyg- tighed. Den Omstændighed, at flere af dem døde saa tid- lig, tillod Peder Brockenhuus's Gods at samle sig paa de tvendes Hænder, der grundede Familierne paa Leerbæk og Bramstrup.

10. En Claus Brockenhuus, som maa være for- skjellig fra Claus til Søndergaarde, nævnes i den fynske Adels Mandtal 1536, hvor ogsaa denne opføres²⁾; men han søges allerede forgjæves paa Rigsdagen s. A. og senere³⁾. Det Eneste, der mulig kunde gjælde ham, er den Angivelse, at en Claus Brockenhuus 1531 skal have ejet Kling- strup i Skaarup Sogn⁴⁾; men det ansees med Grund for en Forvexling med, hvad der fandt Sted 1631, saasom Niels

¹⁾ Skulde det tvivlsomme Lawes ell. Tames mulig være at læse Claus, ville vi under næste Numer finde En, som kunde menes ved denne Erindring, foruden Claus til Søndergaarde.

²⁾ Da. Mag. 3 R. 6, 56.

³⁾ Den Claus Br., der 1545 fik Befaling at deeltage i en Landbo- kjendelse tilligemed Landsdommeren og Henrik Glob, maa nem- lig være Claus til Søndergaarde. (Da. Mag. 4 R. 1, 126).

⁴⁾ Hofm. Fund. VI, 48 (Da. Atl. III, 517).

Steen ejede denne Gaard 1527 og 35¹⁾. Derimod er det ovenfor bemærket, at han mulig kan være at henføre til Oluf Brockenhuus's Børn²⁾, og han er derfor stillet blandt dem paa Stamtavlen (Tab. 1). Men muligt var det ogsaa, at han kunde være den Søn af den ældste Johan Brockenhuus, der spores i Ermegaards Ahnerække som hendes Bedstefader og paa Frisernes Stamtavle findes opført som gift med Maren Friis³⁾; kun maatte han da have opnaaet en høi Alder som født omtrent 1460, hvilket imidlertid svarer ret vel til, at han saa pludselig forsvinder ved 1536; han maa da antages at have levet ubemærket paa en eller anden liden Gaard i Fyen og have havt den Søn, som blev Fader til Ermegaard, mulig den Otto Brockenhuus, der er omtalt under Nr. 8.

11. Fremdeles nævnes en Otto Brockenhuus 1545 og 1548, som ikke kan være Otto til Vollerslev, der var født 1529 og var udenlands 1551⁴⁾. Han fremtræder under saa smaa Forhold, at man kan tænke ham i en kort eller underordnet Hoftjeneste; Kongen gav ham et Anbefalingsbrev til Lehnsmanden paa Aggershuus for af ham at opnaae Belehning med Eidsbjerg og Schoen Skibsrede, saafremt han kunde undvære det fra Slottet⁵⁾. Han har neppe faaet det eller har snart mistet det igjen, thi 1548 kaldes han kun Kongens Mand og Tjener, ikke Lehnsmand til Noget. Han

¹⁾ Da. Atl. VI, 808. Ved. Sim. Gr. Feide S. 93. Han er derfor udeladt i den fuldstændige Række af denne Gaards Eiere, som er meddeelt i Trap Kg. D. 2 Udg. 2, 1, 222, og hvortil nu kun i Henhold til det ovenf. S. 161 Anførte bliver at tilføie Moritz Aschersleben 1627.

²⁾ Forr. Afdel. S. 430.

³⁾ Smstd. S. 426—27 og Tab. 1.

⁴⁾ Forr. Afd. S. 445.

⁵⁾ Da. Mag. 4 B. 1, 96.

synes derimod at have gjort sin Lykke paa anden Maade i Norge, maaskee gjennem Forbindelse med en svensk Familie; thi 1547 var han i Besiddelse af Herregaarden Jorde i Vigen eller Bahuuslehn med tilhørende Gods. Denne Gaard var Niels Ravaldsens gamle Ejendom, der 40 Aar tidligere var blevet ham fradømt og skjænket til Otto Brahe, hvis Arvinger den dog stadig blev gjort stridig af Niels Ravaldsens svenske Arvinger, hvoriblandt Familien Krumme. Vel er det ubekjendt, hvorledes Otto Brockenhuus kom i Besiddelse af Gaarden; men det ligger nær at formode, at det skyldes Ægteskab med en Dame af sidstnævnte Familie; thi 1547 førte han og Niels Krumme i Forening Proces med Otto og Jørgen Brahe om Jorde, og den Opsættelsesdom, de opnaaede 1548, lød paa, at Otto Brockenhuus og hans Medarvinger skulde indtil endelig Dom beholde Jorde, saaledes som han det da i Værge havde¹⁾. Om Sagen kom til ny Paakjendelse efter Bestemmelsen 1549, er ikke bekjendt; men da Kong Gustav ti Aar senere antog sig de svenske Arvingers Sag, sees det, at Braherne atter vare komne i Besiddelse af Gaarden, og Otto Brockenhuus omtales ikke mere²⁾. Hvis Søn han kan have været, er det umuligt at sige, saameget mere som Intet fremlyser om hans Alder; var han en ældre Mand, da han kom til Norge 1545, kan han være Søn af Henrik til Søndergaarde, af hvis Sønner vi have seet to andre, Jacob og Eiler, søge udenlands og den ene forblev i Norge³⁾; tilhørte han derimod et yngre

¹⁾ Kongens og Rigsraadets Dom af 17 Juni 1548 læses i Da. Mag. 4 R. 2, 93—94 (hvor Udgiveren neppe har forstaaet, at Jorde er Navnet paa en Gaard). Jf. iøvrigt L. Daa Ing. Ottesdatter. Christiania 1874 S. 10, Særsk. Afr. af Norsk Hist. Tidssk. 3 Bd.

²⁾ Kong Gustavs Brev af 1559 i Geh. Arch. (Sverr., Reg. 27—28).

³⁾ Ovenf. S. 119 og 128.

Slægtled, kunde han være Søn af en af Peder Brockenhuis's Sønner, hvis Familieforhold er ubekjendt. Vi have givet ham Plads paa Stamtavlen efter den sidste Forudsætning. (Tabel 2).

12. Lave Brockenhuis er et Navn, der foruden ovennævnte Laurids til Sludegaard bæres af flere Personer i Midten af det sextende Aarhundrede. Naar vi tillægge Mickels Søn af dette Navn, hvad der vides om den kongelige Secretair og Archidiaconen i Roeskilde¹⁾, blive to Data tilbage, der antyde en eller to andre Personer. En Lave Brockenhuis laae i Borgeleie med kongelige Soldater paa Holmekloster i Fyen kort før 1552²⁾, og En døde i Kjøbenhavn 1564³⁾. Begge Data kunne gjælde een Person, der havde tjent i Kongens Gaard og døde under Kriegen. Navnet henviser nærmest til Peder Brockenhuis's Familie, i hvilken Biskop Lage Urne kunde opkaldes; maaskee var da Lave Søn af en af Peders lidet bekjendte Sønner, og var der to af dette Navn, kunne de begge ogsaa finde Plads der. (Tab. 2).

13. En Anders Brockenhuis nævnes blandt dem, der faldt i den nordiske Syvaarskrig⁴⁾, men er ellers aldeles ubekjendt. Navnet viser ikke hen til nogen af Linierne fremfor de andre; dog var det ikke unaturligt, om det var givet efter Anders Reventlow, der faldt ved Assens 1535 og var Sødskendebarn til alle Peder Brockenhuis's Sønner. Vi sætte ham derfor paa Stamtavlen under de Sønner af Peder, hvis Familieforhold er ubekjendt. (Tab. 2).

¹⁾ Forrige Afdel. S. 477—79.

²⁾ Ny Kirkeh. Saml. 6, 694.

³⁾ Rørdam Univers. Hist. Actst. 152.

⁴⁾ Klevenf. Doc. Saml. i Geh. Arch.

14. En Henrik Brockenhuus nævnes ligeledes blandt de Fyenboer, der bleve saarede ved Svarteraa, og siges at være død af sit Saar¹⁾. Han nævnes i de officielle Rapporter som saaret, og da det er blevet overseet, at han døde af sit Saar, er det almindelig blevet forstaaet om Henrik Brockenhuus til Ellin, der ganske rigtig var med i Syvaarskrigen, men levede længe efter²⁾. Det maatte allerede forundre, at en Mand, som var født i Norge 1542, skulde have gjort Tjeneste under den fyenske Fane; men endnu mere, at Liigprædikenen over denne Henrik til Ellin ikke med et Ord omtaler, at han blev saaret. Nu er det aabenbart, at det ikke er ham, eftersom han døde af sit Saar ligesom Axel Walkendorf, der nævnes i Rapporten ved Siden af ham som endnu levende, og vi maa søge denne Henrik Brockenhuus i Hjemstavnens. Det har rimeligviis været en Søn af Claus til Søndergaard, i hvis Familie Navnet Henrik har lige saa naturlig sin Plads som i den norske Linie. (Tab. 3).

De sidste Oplysninger have saaledes forøget de Offeres Tal, som denne langvarige Krig krævede, med to eller tre foruden de hidtil almindelig bekjendte. Det foranlediger nu, da vi skride ud over denne Krigs Tider, et Tilbageblik paa Familiens Deeltagelse i det Hele: der var 7 bekjendte Mænd af Navnet Brockenhuus, som gjorde Tjeneste i den; men rimeligviis gjælder det endog om 11 eller 12. Foruden Marsken Frands Br. og Admiralen Jacob kunne vi paaavise Oluf til Sebberkloster, Henrik til Ellin, de her nævnte Anders og Henrik, Laurids til Egeskov, og med Rimelighed kan det antages om Eiler til Sønder-

¹⁾ Smstd.

²⁾ Saaledes i Noter til Daniel Rantzows Rapport i Da. Mag. 3 R. 2, 90. Jf. Norske Mag. 1, 300.

gaarde, En eller flere af Navnet Lave og om Otto Brockenhuus til Vollerslev¹⁾, og af disse 11 ell. 12 faldt tre og en fjerde blev saaret.

14. 15. Navnet Frederik Brockenhuus forekommer to Gange i det 16de Aarh. Historie, i Krigen 1564 og i Kongens Cancellie 1590—1602²⁾; men begge Gange tør det beroe paa en Feiltagelse; thi den Brockenhuus, som 1564 førte Skibet Solen under Herluf Trolle, var Frands til Egeskov³⁾, og den, som kom i Cancelliet 1591, var Otto Brockenhuus's Søn Frands til Vollerslev⁴⁾.

16. En Eiler Mickelsen Brockenhuus nævnes ved Frederik d. Andens Begravelse⁵⁾ og kan dog vistnok ikke være Eiler til Nakkebøl, der skulde være benævnt efter sin Bedstefader istedetfor sin Fader. Den Forretning, der tillagdes ham, at føre en Hest, er oiensynlig for ringe for hans Rang. Men Historien kjender ingen Mickel, hvis Søn denne Eiler kunde være. Stamtavlen i Geheime Archivet har rigtignok troskyldig sammensat de eneste Brudstykker, Historien frembød; Jacob til Nakkebøl havde en Søn, som hed Mickel, og derpaa er saa strax bygget, at Eiler Mickelsen var Søn af ham⁶⁾. Men Chronologien

¹⁾ Skjønt han kun omtales som Rentemester, viser hans Billede paa hans Liigsteen ham i fuld Rustning, saaat det ogsaa er rimeligt, at han har ført Sværdet. Om foruden disse ogsaa Johan til Leerbek og de to norske Brødre Erik og Peder gjorde Krigstjeneste i denne Krig, maa henstaae som uvist. (see ovenf. S. 131).

²⁾ Garde den danske Sømagt S. 61, hvor Frederik Br. siges at have ført Skibet Solen, og Da. Mag. 4 R. 4, 13, hvor Sivert Grubbe opfører en Fred. Br. blandt dem, der kom i Cancelliet i hans Tid.

³⁾ Førrige Afdl. S. 489.

⁴⁾ Smstd. S. 447.

⁵⁾ Resen Fr. 2. S. 360. Førrige Afd. S. 522.

⁶⁾ Førr. Afdel. S. 518.

er Stamtavlernes svage Side; denne Mickel var født 28 Dec. 1554 og døde d. 7 Juli 1578, og 10 Aar efter skulde en Søn af ham gjøre Tjeneste ved Kongebegravelsen! Mickel var slet ikke gift, han tjente som Hofsinde til sin Død¹⁾. Vi have allerede seet saa mange Exempler paa de historiske Kilders Taushed om Mænd, der maa have levet, at det ikke kan falde vanskeligt at opgive den eneste historisk bekjendte Mickel Br. og søge denne Eilers Fader i en anden. Hvor nær det end kunde ligge, at Landsdommeren Jacob Brockenhuus og Dorthé Akelei kunde have kaldet en Søn Mickel efter Konens Fader, saa er dog denne Forestilling afviist ved deres Historie, som lader deres Ægteskab see som barnløst. Derimod kan enhver af Peder Brockenhuus's Brødre ligesaa godt som han have kaldet en Søn Mickel, og vi maatte da lettest tænke paa Henrik til Søndergaarde, i hvis Familie det Navn, som denne Mickels Søn fik, fra Begyndelsen af forefindes, og altsaa formode, at Eiler Mickelsen 1588 har været en Mand af den søndergaardske Linie, der mulig i Mangel af en Ejendom kaldtes med sit patronymicum for at skjelnes fra de to samtidige Godsbesiddere af samme Navn paa Nakkebøl og Søndergaarde. I alt Fald synes han at kunne anbringes der, naar han skal gives en Plads paa Stamtavlen. (Tab. 3).

17. I Aaret 1611 siges en Claus Brockenhuus at være faldet ved Christianopels Overtumpling²⁾. Da vi paa den Tid kun kjende Claus Brockenhuus til Broholm, maa det enten være ham, der i saa Fald kun er bleven saaret, eller en aldeles ubekjendt Mand. Vistnok ombyttes

¹⁾ Alt efter Eiler Br. Calenderantegetninger, der ikke heller indeholde mindste Spor af nogen Eiler Mickelsen.

²⁾ Schlegel. Slanges Chst. 4 Hist. 2, 509.

— dog især i ældre Tider — ofte Navnene Claus og Niels som to danske Former af det samme latinske Navn, og vi have derfor ovenfor paapeget den Mulighed, at det kunde gjælde den Niels, der var Søn af Kjeld Brockenhuus til Leerbæk, eller en Søn af Henrik Brockenhuus til Ellingærd i Norge¹⁾. Men det maa henstaae som aldeles uafgjort, hvorledes det forholder sig med denne Notice, som er taget af en fremmed Beretning. — Calmarkrigen danner en Modsætning til Syvaarskrigen; der kjendes kun een eneste Brockenhuus, som deeltog i den, Frands til Vollerslev og Hjulebjerg. Familiens forhen saa mandstærke Rækker vare ogsaa just da blevne overmaade fortyndede; i Fyen vare kun Claus til Broholm og de to Brødre til Vollerslev; i Jylland to hensygnende Slægter paa Leerbæk og Sebberkloster; i Norge Ingen. Det blev den vollerslevske Linie, som paa Sebberkloster tog et nyt Opsving.

Endnu bør det omtales her, at der i det 17de Aarhundrede findes nævnet en Jacob Brockenhuus i Norge, som gift med Margrethe Juel, hvis Fader Børge Juel boede ved Bergen²⁾. Men dette beroer paa en Misforstaaelse eller Trykfeil; thi denne Dame blev gift med en engelsk Officier, der nedsatte sig i Bergen, ved Navn Bortwick³⁾. En lignende Misforstaaelse ligger til Grund for en Notice i Doc. Saml. i Geh. Arch. og Mag. til den danske Adels Historie (1, 96), naar der findes antegnet, at Marq. Brockenhuus blev dræbt i Duel 1593; thi dette gjælder M. Brockdorff.

¹⁾ Forrige Afd. S. 463 Note 1, og ovenfor S. 130. Hans Navn angives Intetsieds.

²⁾ Julernes Stamt. hos Hofmann. 2 D. S. 35. Tab. 1.

³⁾ Lange Norsk. Saml. 2, 513. Allerede i Bangs Saml. 2, 715 Nr. 179 er rigtigere anført, at begge B. Juels Døttre bleve gifte med to Borgere.

8.

De Sebbergaard-Brockenuser.

(Sjette til niende Slægtled).

Den sidste Gruppe af Brockenuser, der kan benævnes efter en Gaard, er den temmelig talrige Familie, som i det 17de Aarhundrede besad Sebberkloster eller Sebbergaard, i Slet Herred, Aalborg Amt, ved den Arm af Limfjorden, som kaldes Sebbersund. Familien var en Green af de Vollerslev Brockenuser, af hvilke først En, Oluf, 1581 havde erhvervet dette kirkelige Krongods, og derefter en Anden, som var hans Brodersøn, Jørgen Brockenhuus, 1620 arvede Gaarden og forlod Fyen for at tage Bolig paa den nye Ejendom. Om der altsaa end var en Familie Brockenhuus paa Sebbergaard før Jørgen Brockenhuus, blev dog han Stifteren af den Familie, som længe kaldte sig efter Gaarden, og det er den samme Green, der har skudt de Skud, som ene have holdt sig under den gamle Adels almindelige Ruin og endnu den Dag idag bære idetmindste tildeels det gamle Navn. Vi skulle imidlertid her kun omhandle denne Greens Historie, saalangt som den kunde bære Navnet af de Sebbergaard Brockenuser i Lighed med de gamle Adelskægters Tilknytning til deres fædrene Gaard, omtrent til Slutningen af det 17de Aarhundrede.

Jørgen Brockenhuus, hvis Historie som kongelig Secretair og Lehnsmand ovenfor er fortalt som Slutning af de Vollerslev Brockenhusers Historie¹⁾, arvede 1620 Sebberkloster eller Sebbergaard (stundom ogsaa kaldet Sæbygaard) efter sin Farbroder Oluf Brockenhuus, da dennes Børn vare døde før ham og havde ingen Børn efterladt sig.

¹⁾ Forr. Afd. S. 454.

Arven maatte han dog dele med en anden Farbroders Datter, Jf. Alhed Brockenhuus (Datter af Godske Brockenhuus til Pilegaard¹⁾, og da hun havde udstedt et Livsbrev paa sin eventuelle Deel af Gaarden til en af Olufs afdøde Sønners Enke, Kirst. Rosenkrants, maatte han føre en Proces med hende, hvorved dette Livsbrev blev afkræftet²⁾. Uagtet saaledes alle den Vollerslevske Families Eiendomme synes at have samlet sig i hans Eie³⁾, vedbleve dog de trykkende Pengeforhold at følge ham, og han kom ikke til at nyde godt af den sidste kongelige Naade, at han 1634 fik Brev paa Stavanger Lehn⁴⁾, saasom han døde samme Aar. Han har derfor ikke efterladt sig det bedste Minde i Fyen, idet han som Provst for de Kirker, der laae under Assens Provsti, sees at have ladet Kirkernes Indfæstninger og andre Capitaler indestaae hos sig selv, saaat han var i betydelig Gjæld til Kirkerne, da han døde; Enken kunde ikke betale den, og hans Navn vedblev derfor i en Snees Aar at staae i Kirkernes Regnskabsbøger for Summer, der stadig voxte ved tillagte Renter for 18 til 20 Aar⁵⁾.

¹⁾ Forr. Afdel. S. 443.

²⁾ Dom af 18 Juni 1621 i Klevenf. Doc. Saml.

³⁾ Efter Broderen Frands til Hjulebjerg kunde vel hans Son Oluf Brockenhuus (f. 1611) have havt Krav paa Arvelod; men han spores hverken før eller tidligere, da en Gjæld, som Olufs afdøde Son havde efterladt sig 1619, kun faldt paa Jørgen og Alhed, som Medarvinger med Enken (Doc. i Geh. Arch.).

⁴⁾ Doc. i Geh. Arch.

⁵⁾ Kirkernes Regnskabsbøger (i Bispe-Arch.) vise ogsaa, at uagtet Jørgen Brockenhuus's første Eftermand i Provstiet, den kongelige Dandsemester A. Kyckelsam (Saml. t. Fyens H. og T. 3, 292) strængt iagttog Kirkernes Ret og intet Ulovligt tilegnede sig, har derimod den næste Provst, Henning Povisk til Hollufgaard, som tillige var Landsdommer og Rigsraad, fortsat Jørgen Brockenhuus's Forvaltningsmaade i end større Udstrækning, og da han omsider inddrev idetmindste en Deel af dennes Gjæld, lod han det fra 1655 betale til sig selv og lod Kirkernes Krav i Regn-

Han døde 1634. Hans Hustru var Margrethe von der Lühe af en meklenborgsk Slægt, der til forskjellige Tider er indkommen her i Landet og i det 18de Aarhundrede blev naturaliseret¹⁾. De havde 2 Døttre, der døde tidlig, og 6 Sønner, med hvilke Moderen i lang Tid ejede Sebbergaard i Fælledsskab²⁾.

Den ældste Søn Otto Brockenhuus var i Kongens Cancelli 1636—45 og maa have havt en meer end almindelig Indflydelse, saasom der haves flere Skrivelser til ham, hvori flere Personer udbede sig denne kongelige Secretairs Protection³⁾; men han omkom allerede 1645 i en Duel tilligemed sin Modstander⁴⁾. Han maa have ejet noget særligt Gods, thi endnu 40 Aar senere opfører Matriklen en Bondegaard i Fyen som tilhørende Otto Brockenhuus's

skabet overføre paa sit Navn. Han stod tilsidst i Gjæld til en Kirke for 3132 \mathcal{L} (Flemløse) og til en anden for 1030 (Dreslette). Men ved hans Død 1664 var hans Bo insolvent, og Kirkerne maatte nøies med Bøndergaarde i Jylland, der allerede udlagdes for betydelig mindre Beløb, end Kirkerne havde tilgode, og neppe en gang kunde udbringe, hvad de udlagdes for.

¹⁾ Hendes Forældre var Cort von der Lühe og Agathe Oertsen. (Geh. A. Stamt.), men Lisb. Bryske kalder ham Sivert. Deres Ægteskab falder rimeligviis ikke lidet før Aaret 1520 og hører saaledes til Vollerslevs Historie. To af Sønerne vare tilstede ved L. Ulfelds Bryllup 1640 og den fjerde var født 1623.

²⁾ Suhms Saml. 2, 2, 127. 162. 169 og 180 opføres endnu 1655 de tre tilligemed Moderen som Eiere af Sebberkloster: to vare døde, og een nævnes for en anden Gaard (S. 172).

³⁾ Grundtv. Medd. af Rentek. 1872 S. 164 og Saml. t. Fyens Hist. 3, 296. Geh. Arch. Aarsb. 3, 123. Da Herregd. XIII (Krastrup). Han var tilstede ved Laurids Ulfelds Bryllup 1640 (Da. Mag. IV, 158) og var Medlem af Trefoldigheds Gildet i Kbh. (Nielsen om dette Gilde S. 36).

⁴⁾ Den 27 Mai 1645. Bruun Da. Saml. 2 R. 3, 391. Lisb. Bryske fol. 312: Erik Holck levede endnu 3 Dage. Jf. Grundtv. a. Skr. S. 152.

Arvinger; formodentlig var det en Gaard, som havde været øde og intet Herskab havde villet vedkjende sig¹⁾.

Den anden Søn Sivert Brockenhuus tjente som Hofjunker 1639—46²⁾) og maa altsaa antages at have taget Deel i Krigen 1644; men han forlod snart Tjenesten og sin fædrene Gaard, da han blev Ejer af Herregaarden Ullerup paa Mors. Han fik den rimeligviis ved sit Ægteskab med Helvig Sandberg, Datter af Ulrik Sandberg til Qvelstrup († 1636) og Anna Gyldenstjerne, omtrent 1647—1649³⁾). Senere arvede han efter en Broderdatter en Trediepart af Harritslevgaard og Gods i Fyen⁴⁾); men han blev i Jylland og skrev sig stedse til Ullerup. Hans Historie bærer endnu Præget af den gamle Landadels Liv: for sin Tjeneste havde han Romsdalens Løn i Norge, hvilket dog Statholderen 1649 tog til sig og som da blev erstattet ham af Landskatten⁵⁾). Han gjorde 1649 et betydeligt Magelæg med Regjeringen til Forbedring af Ullerups Gods⁶⁾), og han erhvervede Kongebrev for Livstid paa det Korn, som hele Øen skulde svare til Færgernes Vedligeholdelse⁷⁾). Paa den gamle Adels Viis sendte han sin Søn Jørgen udenlands, og da han faldt i en Duel i Paris 1671, lod han udgive den tyske Liigprædiken over ham, som den svenske Legationspræst havde holdt — den sidste Liigprædiken over en Bro-

¹⁾ I Matriklen 1688 hos Ved. Sim. Rugaard 2, 3. 43. Man kjender ingen senere Otto Brockenhuus, som kunde menes dermed.

²⁾ Grundtv. a. St. S. 151.

³⁾ Da. Atl. V, 589 og 563. Da. Herregd. XVIII. Suhms Saml. 2, 2, 172. S. 151.

⁴⁾ Da. Herr. XI. Ved. Sim. Rugd. 3, 18. Rasmussen Gisselfelt S. 102. Brasch Vemmetofte 2, 215.

⁵⁾ Da. Mag. 3 R. 4, 5. 17. Erstatningen udgjorde 800 Rdl. (Rentek. Res. Pr. 1 Oct. 1661).

⁶⁾ Da. Herregd. XVIII, 3.

⁷⁾ Rsc. 24 Juli 1661 og 29 Mai 1662 i Rescriptsaml.

ckenhuus¹⁾. Som Adelsmand tog han vistnok ogsaa Deel i Krigen 1657, uden nogen militair Titel²⁾. Men efterat han havde underskrevet Souverainitetsacten i Kjøbenhavn 1661³⁾ og endnu i de første Aar derefter tjent Regjeringen i forskjellige Landbohverv⁴⁾, traf Landadelens almindelige Skjæbne ogsaa ham, saaat han maatte ligge under for Tidernes Tryk, der hvilede lige tungt paa Regjering og Folk: han havde 2,800 Rdl. tilgode hos Regjeringen, hvorfor han 1664 fik Anviisning paa Kongens Tilgodehavende hos Tyge Sandberg, da denne var død⁵⁾: han selv var En af hans Arvinger, og dersom Boet, som de Flestes dengang, var insolvent, bliver det tvivlsomt, hvormeget han fik paa den Maade. Af hans fyenske Gods blev endeel udlagt for Skatter, som Bønderne ikke længere kunde betale, og Resten blev tilsidst udlagt for Gjæld. Ikke heller synes han at have beholdt Ullerup⁶⁾, idetmindste arvede ingen af hans Døttre den, og kort efter tilhørte den Amtsforvalteren i Thisted. Han levede endnu 1688, men er formodentlig død kort efter⁷⁾. Hans mandlige Linie uddøde med ham, da hans eneste Søn

¹⁾ Ritter Leichenpredigt üb. Georg Brochenh. 1674.

²⁾ Han spores under Krigen i Kjøbenhavn 1657 (Bruun Da. Saml. 2 R. 2, 84), og hans Kone var der 1660. Ny Khst. Saml. 5, 675.

³⁾ Geh. Arch. Aarsb. 2, 128.

⁴⁾ Han blev saaledes beordret til at besigtige Krongodser, der skulde afhændes, hvoriblandt Skarpenbergs, Ørum, Vestervig, og til at besigtige «de sandflygtige» Strækninger. (Rentek. Res. Prot. 1661, medd. af Cap. Grundtvig) jf. Brasch Vemmetofte 1, 215.

⁵⁾ Rentemest. Regnsk. i Rentek. Arch. 16 Apr. 1664.

⁶⁾ Han blev nemlig ikke begravet i Ullerups Sognekirke, som han 1649 havde foræret en Messchapel og hvor et af hans Børn laae begravet; men i Seierslev Kirke (Da. Atl. V, 563—65), saa at han mulig kun har beholdt en Levning af Godset i dette nordligste Sogn paa Mors.

⁷⁾ I Matriklen forekommer hans Navn i Fyen for endeel Bøndergaarde, men ved Hovedgaarden Harritslevgaard nævnes det ikke. Ved. Sim. Rugd. 3, 40—64. 91.

var omkommen 1671. Døttrene bleve gifte, een af dem endog tre Gange og var sin første Mands femte Kone, hendes anden Mand var af den nye og den tredie af den tydske Adel¹⁾.

Den tredie Broder Frands Brockenhuus, født 1623, saae en glimrende Fremtid imøde, da han efterat have tjent som Hofjunker fra 1648²⁾, blev Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot³⁾ og 1655 gift med den rige Frands Lykkes Datter Christence. Hans Brud var Hofdame, hvorfor Kongen gjorde deres Bryllup⁴⁾, og hun tilbragte sin Mand Overgaard og Rødslet i Jylland, Svanholm og Kindholm i Sjælland og mere Gods, hvorfor Frands Brockenhuus fra denne Tid skrives ikke blot til Sebberkloster, men ogsaa til Overgaard og Svanholm, rettest kaldes han til Overgaard. Men Krigen hængte Danmark over Hovedet, og den unge Officier tør have seet den imøde med Lyst som den, der forbandt en krigersk Aand med Marskens berømte Navn. Han var den Første, der allerede i Begyndelsen af Aaret 1657 stillede sig i Spidsen for Oprettelsen

¹⁾ Det kan være tilstrækkeligt at henvise til Stamtavlen, og vi skal kun for sidstnævnte Datters (Helvigs) Vedkommende bemærke, at hendes første Mand ogsaa døde 14 Dage efter Brylluppet (Hofm. D. Ad. 1, 41 Tab.) og at den anden Ritmester Cl. Beenfeldt, som 1674 var nobiliteret, faldt 1676. Naar han i Adelslexicon I, 336 siges død ugift, berigtiges det herved; men vistnok døde han uden Efterlæggt. Jf. Da. Atlas V, 142, 467, 491.

²⁾ I Rentek. Arch. spores han fra 16 Juli 1648 til 1 Sept. 1651 i denne Tjeneste, og i Aaret 1649 omtales han som Den, der vandt Prisen i Ringrenden (Bruun Da. Saml. 2 R. 2, 71).

³⁾ Han havde det 1 Mai 1656—1658 (Rentek. Arch.). En uforklarlig Notice i Adels Breve p. Kgs Bibl. indeholder, at Kongen 1656 gav Ordre til at forsegle Alt i hans Huus og Gaard; men den maa enten antyde et ubekjendt midlertidigt Misforhold, eller angaae en anden Frands Brockenhuus, hvormom see Slutn. af dette Afsnit.

⁴⁾ Indbydelsesbreve af 7 Juli 1655 findes blandt Adels Breve paa Kgs Bibl.

af et Rytterregiment¹⁾ og hans Svoger Cai Lykke gjorde det Samme. Begge bleve derfor nævnede ved Siden af hinanden i den svenske Residents Beretning²⁾. Brockenhuus fik 200 jyske Sogneryttere til sit Regiment, som allerede var færdigt i Mai Maaned, da det blev mynstret i Odense, og udgjorde med en Styrke af 650 Heste et af de anseeligste Corps i Begyndelsen af Krigen³⁾. Det kaldtes først Dronningens Livregiment, senere Brockenhuus's Regiment og dette med saa meget mere Grund, som ikke alene dets Oberst var Frands Br., men dets Oberstlieutenant og Major vare hans Brødre Johan og Ove⁴⁾. Det laae i Skaane og Sjælland; men der blev kun liden Brug for Vaabnene, og efter den roeskildske Fred bleve to Compagnier under Ove Brockenhuus udleverede til Fjenden; de Øvrige overførtes til Jylland, hvor Regimentet 1658 levede op igjen, men under en anden Oberst. Frands Brockenhuus var 1658 blevet belehnet med Halsted Lehn, maaskee i Anledning af det Krav, han havde paa Statskassen for sit Regiment, og tillige som Løn for hans Tjeneste som Oberst⁵⁾. Hans Godser havde naturligviis lidt meget, saameget mere som Fjenden deri tog Hævn for hans virksomme Deeltagelse i Krigen: Carl Gustav skjænkede det Gods, han ejede ved Skjærn, til Corfitz Ulfeld⁶⁾. Da Krigen atter ud-

1) Bevill. af Konge og Rigsraad af 26 Jan. 1657.

2) Becker Saml. t. Daam. Hist. 1, 151 og 157.

3) Dets Historie er nu givet i Vaupells dansk-norske Hærs Historie, 2, 579, og hvad mere her tilføies, skyldes Meddelelse af samme Forf. og Kap. Grundtvig.

4) Hans tredie Brøder Sivert, Ritmest. Peder Br. af Norskov, Erik Br. af Lerbæk og Oluf til Hjulebjerg tjente i samme Krig.

5) Da. Herregd. IV (Juell.). Han fik Lehnet 1 Mai 1658, og hans Enke aflagde Regnskab 1661 (Rentek. Arch.).

6) Da. Herreg. VII (Overgaard) og Jyske Saml. 2, 367.

brød, var han i Kjøbenhavn; ved Adelen's Ansættelse til Krigsstyr 1 Sept. 1658 overtog han at holde 4 Ryttere, senere 6; men iøvrigt omtales han ikke under Beleiringen eller Stormen, og han oplevede hverken Fredsslutningen eller Regjeringsforandringen, da Døden bortrev ham i den unge Alder af 37 Aar d. 7 Apr. 1660¹⁾. Af hans store Ejendomme maatte hans Enke strax afhænde Halvparten, og da hun efter et andet Ægteskab med den tyske Oberst F. Arnstorff døde 1667²⁾, fik Frands Brockenhuus's eneste Datter Sophie Amalie³⁾ kun en ringe Arvelod, Anpart i Svanholm og Harritslevgaard og endeel Strøgods, og ved hendes tidlige Død 1681 blev endog det, som kunde tilfalde hendes Faders Slægt, formindsket med hvad der kunde regnes for Cai Lykkes Part, som inddroges under Kronen, saaat kun noget Strøgods i Jylland og den ene Trediedeel af Harritslevgaard blev tilbage; den sidste tilfaldt Sivert Brockenhuus, der havde været sin Broderdatters Formynder⁴⁾. Saaledes udgik ogsaa dette Skud af de Sebbergaard-Brockenhusere.

Den fjerde Broder Ove Brockenhuus var 1648—51 Hofjunker og 1655 Hofofficier⁵⁾. Han tjente som Major i

¹⁾ Hans Liig blev bragt til Jylland og begravet i Randers Kirke. Hofm. Fund. II, 342. Staffeldt Randers Besk. S. 183.

²⁾ Resen inser. Haun. p. 161, i hvilken hendes første Mand slet ikke nævnes.

³⁾ I dette Navn saavel som i Regimentets Benævnelse sees hans Tilslutning til det nye Hof, og Enkens Ægteskab med Arnstorff, der 1661 blev Chef for Garden, viser i samme Retning.

⁴⁾ Da. Herr. XI (Harritslevgaard og Svanholm). Rasmussen Gissell. S. 103. Ved. Sim. Rugd. 3, 18.

⁵⁾ Rentek. Arch. og Suhms Saml. 2, 2, 183 og 169. Man kan snarest tænke paa ham (skjønt det ogsaa kan gjælde En af de andre Brødre), naar Sperling fortæller, hvorledes et pludseligt Udbrud af en ung Brockenhuus gav Stødet til den uventede Vending i Dinas Sag. Suhms Nye Saml. 3, 236.

Broderens Regiment 1657 og blev 1659 Oberst tilligemed sin anden Broder Johan, saaat han maa antages at have faaet et andet Regiment at føre¹⁾. Efter Krigen havde han i Kjøbenhavn formedelst fornærmelige Udladelser mod den svenske Nation et Sammenstød med en Landsmand Oberst Chr. Urne, som gik i svensk Tjeneste, hvilket ansaaes vigtigt nok til at meddeles af den svenske Resident²⁾. Senere blev han forsat til Norge, hvor han omtales 1671 og 1674, men kun benævnes Oberstlieutenant³⁾, og skal (efter Broderen Johans Død) have været Chef for den Norske Ros-tjeneste. Han maa da atter være blevet Oberst, da det maa være ham, der førte sit Regiment i Krigen 1676, blev saaret i Stormen paa Malmø og laae indquarteret i Aalborg i Vinteren 1677-78⁴⁾. Hans Død anføres paa Stamtavlen 1681. Han var gift med Sophie Spang, om hvis Familie Intet berettes. De havde tre Born: Jørgen Otto, Frands og Sophie Amalie; men da de neppe skrev sig til Sebberkloster, kunne vi ikke henregne dem til denne Gruppe; men vi skulle i følgende Afsnit vende tilbage til den førstnævnte som Stamfader for en talrig Slægt. Om de to sidstnævnte vides Intet; maaskee var det denne Frands, der 1675 blev Fændrik i 1ste jydsk Regiment og 1678 Lieutenant⁵⁾. Han spores ikke senere.

Den femte Søn af Jørgen til Sebberkloster var Jo-

¹⁾ Bestallingerne haves daterede 8 April 1659.

²⁾ Becker a. Skr. S. 296. •Det kunde imidlertid ogsaa gjælde hans Broder Johan; men han var dog allerede dengang i Norge.

³⁾ Baade i et Kgebrev af 26 Marts 1673 og i Ove Juels Dagbog (Udg. af Crone S. 218) benævnes han Oberstlieutenant, og det forklares mulig af den Fornyelse af alle Bestallinger 1670, hvorved flere bleve forandrede. (Vaupell).

⁴⁾ Rentek. Arch. Vaup. 1, 178.

⁵⁾ Medd. af Oberst Vaupell.

han Brockenhuus. Skjønt han rimeligviis var den ældste Søn, omtale vi ham sidst, fordi han maa ansees for den, der meest egentlig kan kaldes til Sebberkloster og efterlod denne Gaard til sin Søn. Han tjente allerede 1639 i Kongens Gaard under Hoffanen, men udtraadte 1643¹⁾, formodentlig fordi han da blev gift. Hans Hustru var Anna Ranzow, Datter af Johan Ranzow til Estvadgaard og Dorthé Gersdorf. De havde mulig deres første Hjem paa Hindselsgaard paa Thyholm, hvilken han ejede 1650, og som kort efter gik over til Konens Familie²⁾. Men Fjendens Indfald i Jylland 1644 og Krigen, i hvilken han maa have deeltaget, forklare let, at de forefindes paa forskjellige Steder baade i Sjælland og i Jylland: af deres Børn bleve et Tvillingepar fødte i Roeskilde 1645 og begravede i Magleby i Stevns³⁾; deres Søn Jørgen blev født paa Haubjerg Hovgaard ved Holstebro⁴⁾. Men naar det ogsaa berettes, at de engang, endog før 1641, ejede Hagestedgaard i Sjælland, er det en Vildfarelse, der afgiver et godt Exempel paa, hvorledes en Misforstaaelse kan skabe Historie, som gaaer fra Haand til Haand⁵⁾. Efterat de vare

¹⁾ Grundtvig a. Skr. S. 151.

²⁾ Da. Atl. V, 482. Caspar Gersdorf ejede den 1653 og 1655 (Suhms Saml. 2, 2, 151).

³⁾ Da. Atl. VI, 382. Suhm Saml. 1, 2, 124. Paa Soholm boede dengang Fru Annas Fæster Sophie Ranzow.

⁴⁾ I en militair Rolle opgives »Hanbehre Hochgard in Jütland». Jf. Da. Atl. V, 764.

⁵⁾ Da. Herreg. X (Hagested) og Da. Atl. II, 389 stille Joh. Br. og Anna R. blandt Besidderne af Hagestedgaard ved Holbek, idet der paa sidstnævnte Sted derhos røber sig den Forvirring i Brockenhusernes Historie, der ogsaa hersker i Opregningen af Eierne af Sebbekloster (V, 91). Hagestedgaard, som Canzler Johan Friis opførte, har utvivlsomt ganske rolig hvilet i hans Broderdatters Eje, indtil hendes Søn Henrik Hvitfeld 1641 tiltraadte den. Om Johan Brockenhuus og A. Ranzow kan saameget

komne til Ro paa Hindsel, ombyttede de den formodentlig snart med Sebberkloster. Som Løn for Hof- og Krigstjeneste fik Johan Brockenhuus 1651 et Canonicat i Opslo Capitel¹⁾, og senere fik han Tønsberg Amt i Norge og efter Svenske Krigen endeel Gods i Jylland. I Krigen tjente han 1657, som ovenfor berørt, som Oberstlieutenant i Broderens Regiment²⁾. Han førte Levningerne af det over til Jylland efter Roeskilde Freden, og da saa Krigen saa pludselig udbrød igjen 1658, gjenoprettede han Regimentet til en anseelig Styrke; det laae først i Aalborg, og derfra førte han det som Oberst til Holsteen, hvorfra det med en Styrke af 500 Heste deeltog i det glimrende Tog til Fyens Gjen-erobring efter det blodige Slag ved Nyborg³⁾. Han blev nu staaende i Fyen, hvor han under 23 Febr. 1660 fik Generalens Anviisning (paa 100 Rdl. maanedlig af Bogense By til sin Stab og med Ret til selv i manglende Fald at ind-drive Beløbet⁴⁾); hans Mandskab laae lige til Assens, hvor

mindre være Tanke, som han forekommer ved Laurids Ulfelds Bryllup 1640 som ugift og ikke kunde være gift, før han forlod Hoftjenesten 1643. Hvad der har foranlediget Fortællingen, lader sig let oplyse. Der findes ganske rigtig Vaabnene Brockenhuus og Ranzow paa den øverste Fruentimmerstol i Hagedsted Kirke, men paa den øverste Mandfolkestol staae Vaabnene Friis og Bild, og disse 4 ere tilsammen Ganzler Johan Friis's fædrene og mødrene Vaaben. Da han ikke var gift, kunde han ikke betegne Herskabsstolene anderledes: paa Kvindesiden staae hans Moders Anna Brockenhuus's fædrene og mødrene Vaaben (Johan Br. t. Leerbæk og Bertha Ranzow, jf. forr. Afdel. S. 424) og paa Mandstolen hans fædrene og mødrene Faders. (Stedets nuværende Præst har velvillig meddelt mig den fornødne Oplysning om disse Vaaben, til hvilke en senere Kirkeejer har føiet sit og sin Hustrues).

¹⁾ Klevenf. Doc. Saml. i Geh. A.

²⁾ Han førte endog Regimentet, da det i Efteraaret 1657 gik til Skaane (Brev fra Axel Urup i Rentek. Arch.).

³⁾ Da. Mag. 3. R. 2, 113. Vaupell a. St. 2, 579.

⁴⁾ Ved. Sim. Rugd. 2, 2, 95.

der omtales Rivninger med de hollandske Tropper¹⁾, og om Sommeren blev Regimentet indquarteret i Odense, „den ganske Stad til Ruin“, siger den daværende Biskop²⁾. Da Freden imidlertid var sluttet, blev Regimentet indskrænket til 4 Compagnier og forlagt til Jylland, hvorfra det 1661 ved den nye Ordning af den staaende Hær fik sin endelige Plads i Norge for at danne Stammen til det norske Rytterie³⁾. Norge blev saaledes hans andet Fædreland; han var 1662 Medlem af den Commission, der skulde udvise Ryttergaarde i Norge⁴⁾, og var Chef for den norske Ros-tjeneste til sin Død.

I Danmark fik han imidlertid sin Eiendom betydelig forøget, da der 1664 udlagdes ham Krongods paa 100 Tdr. Hartkorn i det nordlige Jylland i Aalborg Lehn, for 5000 Rd. af den Sum, han havde Krav paa for sine Officierers Løn (12,631 Rd.)⁵⁾, og selv var han nær ved at være kommen tilbage til Danmark, da Kongen samme Aar udnævnte ham til Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift, maaskee til Erstatning for det øvrige, han havde tilgode; men da han frabad sig denne for en Oberst besønderlige Befordring, bevilgede Kongen ham at beholde Tønsberg Amt med en Løn af 1000 Rdl. og tilhørende Residents og Ladegaard qvit og frit. I denne Stilling fik han 1671 Ordre til at aftræde Herregaarden Sem, som laae i Lehnet, til Indlemmelse i det Grevskab, Kongen skjænkede Griffenfeldt; dog skulde han have Erstatning i en af de Gaarde, der

¹⁾ Hist. Tidssk. 4 R. 3, 658.

²⁾ Laur. Jacobs. Dagbog 12 Juli 1660 (i Bispe Arch.).

³⁾ Det anslaaes der til 660 Heste. Becker Saml. t. Danm. Hist. 1, 235.

⁴⁾ Vaupell 1, 75—78.

⁵⁾ Rentek. Arch.

vare ham udlagte som Oberst, og desuden et Tillæg af 500 Rdl.¹⁾.

Uagtet Johan Brockenhuus saaledes maatte synes at have en gunstig Stilling som Oberst, Amtmand, Lehnsmand og Jordegodsejer paa eengang, seer man dog, at han i Aaret 1672 fandt sig af Pengemangel nødsaget til afhænde af sit Jordegods. Han tilbød Kongen, i et Andragende dat. Kjøbenhavn 2 Jan. 1673, den pligtskyldige Forkjøbsret; men Salget kom neppe til Udførelse; thi her afbrødes pludselig hans Liv. I et Kongebrev af 25 Febr. omtales han allerede som død, og under 26 Marts bevilgede Kongen hans Datter Jf. Margrethe det Cannikegods, han havde havt i Forlehning. Han er altsaa død i Kjøbenhavn, og vistnok som Enkemand, saasom Datteren fik Forlehnningen, og han er død som Oberst. Det er altsaa en Feiltagelse, at Stamtavlen i Geh. Arch. benævner ham General-lieutenant; Kongen kalder ham endnu efter hans Død Oberst. Men mærkeligere er den Tilføielse, som samme Stamtavle gjør ved hans Navn: «skudt for Mord»²⁾; thi der er intet andet Sted det mindste Spor af en saadan Tildragelse, som maatte have vakt den største Opmærksomhed. At en Mand paa omtrent 60 Aar kunde døe under et Ophold i Hovedstaden, behøver ingen særlig Aarsag; mellem 2 Jan. og lidt ind i Febr. er Tiden kort til en Forbrydelse, Rettergang og Exsecution³⁾; Kongens Resolutioner tale simpelthen om

¹⁾ Alt efter Rentek. Res. Prot. I flere af disse Actstykker kaldes han paa eengang baade Oberst og Amtmand, og Oberst og Stiftsbefalingsmand, saa at der ikke kan være Tvivl, at det Alt gjælder een Person.

²⁾ Paa en Stamtavle i Justitiarius Bergs Samling i Christiania staaer ligeledes, at «Oberst Johan Brockenhuus blev arqvebuseret for et Drab». (Medd. fra norske Rigsarch.).

³⁾ Den foran omtalte Resolution af Kongen af 25 Febr. forudsætter endog nogen Tids Forløb efter hans Død; thi Rentekamret havde ind-

«afgangne Oberst Br.» Man kan ikke tilbageholde Mistanken om en Forvexling med en anden Begivenhed, naar man i Ove Juels Dagbog under hans Ophold i Norge finder antegnet i samme Aar, men 6 Maaneder senere, «at d. 9 Juli blev Overtoldinspecteuren Albert Schumacher ihjelstukken af Johan Frederik Brockenhuus»¹⁾. Denne Begivenhed er ligesaa lidet oplyst; Toldinspecteurens Død er sikker nok, saavel som hans Dødsmaade; men Drabsmanden er ubekjendt og ligesaa hans mulige Straf²⁾. Vi skulle nedenfor søge en Plads for Manden af dette Navn, der jo ikke heller ganske er Oberstens, da han aldrig kaldes Andet end Johan Brockenhuus, og her maa det være nok at have fremdraget denne Begivenhed som et rimeligt Støttepunct for Mistanken om en Forvexling, maaskee af Fader og Søn.

Johan Brockenhuus og Anna Ranzow havde mange Børn, og de sees tidligere end noget andet Ægtepar af Familien at have begyndt med den nye Skik at give dem mere end eet Fornavn. Allerede de i Roeskilde fødte Tvillingen fik hver to (samtlige de 4 Bedsteforældres Navne)³⁾, de følgende Børn fik snart eet, snart to, og de vare tildeels nye Navne, indkomne fra den gersdorfske tyske Slægt. Det Sidste gjælder udentvivl det Navn, som ellers var gammelt i Brockenhusernes Slægt, Peder, som den Søn blev kaldet⁴⁾,

stillet om en Deling af hans Canonicat, og Kongen siger, at han havde lovet Datteren det udeelt.

¹⁾ Ove Juels Dagb. udg. af Crone S. 217 (i Hist. Tidssk. 3 R. 3, 633).

²⁾ Ifølge en Meddelelse, som velvillig er givet fra det Norske Rigsarchiv, findes ei heller der nogen Oplysning om Drabsmanden; men da Rullerne for 1670—80 mangle der, bliver det muligt, at der har været en Officier af dette Navn.

³⁾ Suhms Saml. 1, 2, 124. Johan Jørgen, Doritte Margrethe.

⁴⁾ Det hænger formodentlig sammen med Moderens Farfader Peiter
Historisk Tidsskrift. 4 R. V.

der nærmest maa betragtes som Faderens Efterfølger i Gaarden, i hvilken dog tillige hans Sødskende og vel endog Farbrødrene maae antages at have havt Deel. Der vides kun det om Peder Brockenhuus, som Traditionen beretter, at «han blev ruineret ved at gjøre Guld»¹⁾; som et Offer for den da herskende Lyst til Guldmageriet har han, der havde Ord for en stor Alchymist, vist nok ogsaa fremskyndet den Undergang, som det gamle Stangods alligevel gik imøde. Imidlertid synes han ogsaa at have gjort Tjeneste i den skaanske Krig som Ritmester²⁾. Han var gift med en Margrethe, hvis Slægt ikke kjendes, og havde tre Sønner Johan, Sivert og Ove. Disse maatte tilsidst overlade den fædrene Gaard til Fremmede (1690—1700) og forsvinde af Historien³⁾ tilligemed Peders fire Søstre, ligesom det skete med mange andre Led af de udgaaende danske Adelslægter, der fristede Livet i det Skjulte hos Slægt og Venner eller paa en eller anden Bondes Gaard af det adspredte Gods⁴⁾.

Den anden Søn af Obersten var Jørgen Brocken-

Gersdorf, ligesom den samtidige Peder til Nordskov havde sit Navn fra Peder Jernskjæg. (Ovenf. S. 166).

¹⁾ Da Atl. V, 91. Wiel. lærde Est. 1725 S. 260.

²⁾ En Ritmest. Brockenhuus, der nævnes i Dec. 1676 under Grev Holch, synes ikke at kunne være en Anden end ham.

³⁾ En Johan Brockenhuus, der 1689 var Fændrik i Marineregimentet, (Medd. af Ob. Vaupell) kan være den Ene af disse tre.

⁴⁾ I Skjern Sogn mellem Viborg og Randers, hvor Frands Brockenhuus's Datter havde arvet 40 Tdr. Hartkorn, kan man formode, at flere have fundet et Asyl, da der i Kirken er en Begravelse, hvori flere af denne Familie skulle hvile. (Da. Atl. IV, 662. 692). Det stemmer godt dermed hvad der fortælles, at den sidste Rest af Skjernslot beboedes af to Jomfruer, som tilsidst ikke kunde holde Gaard og Gods, saaat det hjemfaldt til Kongen, og at Christian d. 5te da skjænkede det til General Arnstorf, hvis første Kone havde været Frands Brockenhuus's Enke. Dog blev mulig en af Oberstens Døttre gift med Hans Meding i Norge. See nedenf. S. 204.

huus, almindelig kaldet Georg, fordi hans Navn meest forekommer i de militaire Beretninger, der da affattedes paa Tydsk eller dog antog det tydske Sving. Det vides ikke, hvor tidlig han betraadte den militaire Bane: men 1671 var han allerede Major, og da der endnu i den skaanske Krig blev kjæmpet med privat hvervede Tropper, tog han Capitulation først paa et Compagni i Ranzows Dragonregiment, hvilket han ogsaa selv førte som Oberst 1676; derefter indgik han Capitulation om at recrutere Regimentet 1677¹⁾, men samme Aar blev han saaret i Stormen paa Malmø og faldt i Slaget ved Billeberg 14 Juli 1677, som den tredie Brockenhuus, der faldt i denne Krig. Han var gift med Cathrine Magdalene v. Lohausen, men vides ikke at have efterladt sig Børn²⁾.

Den tredie Søn af Oberst Johan var Casper Christopher Brockenhuus; som endnu 1687 havde Anpart i Sebbergaard; men han stod saa lidet i Forbindelse med denne jyske Ejendom, som ogsaa opløstes i hans Tid, at vi hellere ville henregne ham til den næste Afdeling, i hvilken han er den ene af Stamfædrene til den nyere Tids Brockenuser. Den sebbergaardske Slægt maa som saadan ansees for afsluttet med Gaardens Salg: en Kjøbmand i Aalborg købte den for 14,148 Rdl., og en driftig Forvalter og Forpagter fra det gamle Herskabs Tid efterfulgte ham³⁾, medens samtlige Skud af den gamle Adelsslægt med Undtagelse af de to, som i Norge grundede en ny Slægt, forsvinde af Historien. Men det Eftermæle skyldes de sebbergaardske Brockenuser, at da der 1681 blev anstillet Undersøgelser om de formeentlige Misbrug af den herskabelige

¹⁾ Capit. af 5 Jan. 1677 i Rentek. Arch.

²⁾ Vaupell a. Sk. 2, 587 og Medd.

³⁾ Trap Danm. 2den Udg. 2, 306.

Patronatsret, blev det befundet, at «de Brochenhuser», som 1673 havde kaldet Præsten til Sebber og Lundby, havde holdt sig rene for de Misligheder, der opdagedes paa saamange Steder¹⁾.

Naar denne Udgang af den sidste talrige Familie paa en dansk Herregaard forbindes med hvad vi ovenfor have seet at være skeet i det samme Aarhundrede med de andre Linier af Familien, med Oluf Brockenhuus, der forfulgtes af Creditorer i Kjøbenhavn, med den leerbækske Linie, der endte med Opbud, med den sondergaardske, der fristede Livet i Fyen eller søgte ud af Landet, saa kunne vi forstaae, at de, som gjorde den saakaldte Characteristik af den danske Adel, kunde kalde den engang saa rige og mægtige Slægt «de fattige Brockenhuser»²⁾. Der var ved Slutningen af det 17de Aarhundrede ikke en Eneste tilbage der havde beholdt Nogetsomhelst af Familiens gamle Godser. Men for de Individuer, i hvem der var Kraft og Dygtighed, havde Regimenterne Brockenhuus anviist den Vei, ad hvilken de atter kunde hæve sig til Ære og Velstand. Slægtens gamle Dygtighed til at arbeide sig op fornægtede sig ikke heller: to af Jørgens Sønesønner sendte fra Norge en talrig Efterslægt tilbage til Danmark, af hvilke de fleste tjente Staten som Krigere, medens saagodtsom alle andre gamle danske Adelsslægter fortrængtes (især fra Landkrigstjenesten) af den nye udenlandske Adel eller nobiliterede Borgerlige. Men forinden vi til Slutning kaste et Blik paa disse den nyere Tids Brockenhuser, vil det være nødvendigt at omtale nogle tvivlsomme Led, der maae antages at høre til de sebbegaardske Brockenhuser.

¹⁾ N. Kirkeh. Saml. 4, 447.

²⁾ Suhms Saml. 1, 2, 111.

Den ovenfor omtalte Johan Frederik Brockenhuus, der blev skudt for Mord eller Drab eller Duel i Christiania 1673, turde snarest være en Ritmester Johan Br., der i Aaret 1672 tjente i det norske Cavallerie¹⁾; han nævnes ikke senere i nogen Stilling, og at Den, som dræbte Albert Schumacher, maa have været en Militair, antydes i hans Straf. Den haarde Retfærdigheds Anvendelse mod en Ritmester kan have sin Grund i ubekjendte Forhold: den Dræbte var vel ikke Storcantslerens Broder Albert, som blev i Kjøbenhavn; men han kan have været en Fætter eller en fjernere Beslægtet af ham, og vi kjende ikke heller de nærmere mulig skjærpente Omstændigheder. Brockenhusernes Familie har dog maaskee dømt anderledes om denne Sag; thi den nylig nævnte Caspar Christopher Brockenhuus kaldte en af sine kort derefter fødte Sønner Johan Frederik, og vi tør vel ogsaa deri see en Antydning af, at Drabsmanden har hørt til samme Familie, rimeligviis da været en Søn af Oberst Johan Brockenhuus og Ane Ranzow, som tidligere havde havt en Søn af Navnet Johan²⁾. I ethvert Tilfælde har der været en Ritmester Johan Brockenhuus i Norge 1672, om endog Johan Frederik ikke skulde være fundet i ham.

Paa samme Sted nævnes en Cornet, ung Officier, Ole Brockenhuus i Norge 1672. Dette Navn gjenfindes intetsted: det kunde være en Forvexling med Ove, som var

¹⁾ I en •Generalliste der nationalen u. geworbenen Cavallerie• af Aaret 1672 opføres en Ritmester Johan Br. og en Cornet Ole Br. i Norge. (Rentek. Arch. Div. Doc. VII A no. 77, meddeelt af Cap. Grundtvig). Ogsaa nævnes en Johan Frederik Br. 1670, men uden nærmere Oplysning i Jahns Optegnelser. (Medd. af Ob. Vaupell).

²⁾ Ovenf. S. 197 Not. 3. Han er derfor formodningsviis stillet som deres Søn paa Stamtavlen.

en Søn af Peder til Sebbergaard, dersom denne ikke vilde være for ung til, at der kan tænkes paa ham. I Oluf Brockenhuus's Familie søges ogsaa dette Navn forgjæves, skjønt Formen Ole ikke sjældent findes for Oluf Brockenhuus selv. Men dersom Ove Brockenhuus var gift tidligere end ovenfor (S. 192) antaget, kunde vel en 16-17-aarig Cornet være hans Søn. Spørgsmaalet har imidlertid ikke nogen Interesse, da han ikke forekommer senere¹⁾.

En mere frapperende Skikkelse er Johan Hofmann v. Brockenhuus, som kaldes reformeret Lieutenant og tjente i den skaanske Krig 1677 i Ramstedts Dragonregiment, hvilket han fulgte fra Neumünster til Skaane, hvor det indlemmedes i Ranzows Dragonregiment, i hvilket Georg Brockenhuus var Major. En Indberetning fra ham er tydsk som hans Navn, og han maa vistnok ansees for at være den danske Familie uvedkommende. Benævnelsen antyder, at han tidligere havde staaet i Armeen, men var sat à la svite og nu i Krigen havde fundet Anvendelse. Han laae dødelig saaret d. 6 Aug. 1677 og nævnes ikke senere²⁾.

Et dansk Præg har derimod den Beretning, at en Otto Brockenhuus 1665 skulde have faaet Archidiaconatet i Aarhus efter Dr. Ernst og have mistet dette Beneficium i Jan. 1666 ved Domcapitlets Opløsning³⁾; men den maa ikke desto mindre udvises af Historien. Der kjendes ingen Otto Brockenhuus, hvem dette kunde gjælde⁴⁾, og mod

¹⁾ Idetmindste forekommer han ikke med Vished; men 1677 nævnes en Lieutenant Brockenhuus uden Fornavn blandt de Syge i det Ramstedske Regiment, om hvem ellers Intet vides.

²⁾ Rentk. Arch.

³⁾ Saaledes fortælles i Hertels Beskr. af Aarhus Domkirke 2, 563.

⁴⁾ Otto, Jørgens Søn, var død 1645 (ovenf. S. 196), og en Søn af Frands Brockenhuus, der hed ligesaa, siges død som Barn, altsaa vel 40 Aar tidligere. (Forrige Afd. S. 448).

den ucritiske Kilde kan nu sættes den meest paalidelige Autoritets Meddelelse, der ogsaa i andre Henseender vil være Historikeren velkommen¹⁾. Manden og Præbendet og den angivne Tid lade sig ikke forene; men om der i Fortællingen skjuler sig en historisk Kjerne, lader sig vanskelig afgjøre; det var muligt, at det var Kongens Secretair Otto, Jørgens Søn † 1645, der i sin Tid kunde have haft et Præbende i Aarhus Capitel, og ikke umuligt, at Ove Brockenhuus kunde have det, ligesom ogsaa Oberst Johan Brockenhuus's Udnævnelse til Stiftsbefalingsmand i Aarhus (omtrent i ligesaa lang Tid, men eet Aar tidligere) maaskee kunde ligge til Grund for Fortællingen²⁾. Men i intet Tilfælde kan der paavises nogen Otto Brockenhuus i 1665³⁾.

En Fru Margrethe Brockenhuus omtales i Norge

¹⁾ Fra Geheimearchivet har jeg paa min Forespørgsel om denne mistænkelige Beretning faaet følgende Oplysninger, som tildeels tillige supplere, hvad der i forrige Afdel. (S. 446) er fortalt om Otto Brockenhuus til Vollerslev: •Skulde det ikke være en Forveksling med den ældre Otto Brockenhuus, Kongens Secretair, der den 19 Dec. 1562 fik Archidiaconatet (Reg. ov. alle Lande VIII fol. 35) og dermed forbandt Præbenda sacristiæ, som ved hans Død 1594 perpetueredes til St. Clemens Sognekald? (Top. Saml. Aarh. 84). En Jordebog over Aarhus Capitel's Gods af 12 Apr. 1662 har overstreget alt Archidiaconatets Gods som afhændet, og de samtidige Vedtegnelser anføre Størstedelen deraf som udlagt til Ludvig Lorenz 1665 $\frac{1}{2}$ (Skjødebog til ham af 27 Juli 1665). Resten udlagdes 1666 og 1667. Derhos viser en udateret Jordebog over ••Archidiaconi bona, som Dr. Ernst var med forlehnet••, at Dr. Ernst dengang ingen Efterfølger havde faaet, saaat der bliver neppe Plads for en saadan. Denne Dr. Ernst havde faaet Archidiaconatet d. 9 Oct. 1660 og døde d. 7 Apr. 1665.

²⁾ Ovenf. S. 195. Kongen udnævnte ham under 12 Aug. 1664 og tog Beskikkelsen tilbage under 23 Dec.

³⁾ Mærkeligt er det dog, at der, som ovenfor er omtalt (S. 186) i Matriklen findes Eiendom, som tilhørte Otto Brockenhuus's Arvinger.

1686 som Enke efter Hans Christian Meding: Kongen tilskjødede hende i dette Aar en Gaard til Erstatning for en Halvdeel af en anden Gaard, som hun havde faaet af Kongen 1684 og nu aftraadte til ham igjen¹⁾. Vi kjende ingen anden Margrethe, som dermed kunde menes, end Oberst Johan Brockenhuus's Datter, som ved hans Død fik hans Kannikegods og altsaa maa antages senere at være bleven gift med H. C. Meding, et Navn, der ogsaa senere forefindes i den norske Armee²⁾.

Ligeledes forekommer en Fru Margrethe Cathrine Brockenhuus, som var gift med Frederik Paslich, der 1695 var Capitain i den norske Armee³⁾. Det er rimeligt, at hun var Datter af Ove Brockenhuus og Sophie Spang, saasom det er naturligt, at alle tre Brodre have opkaldt deres Moder, Margrethe v. d. Lühe. Vi have derfor givet hende Plads som Saadan paa Tab. 3.

Endnu skulle vi nævne et dunkelt Navn: Det er ovenfor berørt, at Kongen pludselig 1656 gav Befaling at forsegle en Frands Brockenhuus's Ejendom i Kjøbenhavn⁴⁾. Det falder vanskeligt at forstaae det om Oberst Frands Br., der paa den Tid var Lehnsmand paa Kjøbenhavns Slot. Ti Aar efter Oberstens Død omtales atter en Frands Brockenhuus, der fik Afsked og Passeport af Oberst Rosenkrands 1670⁵⁾. Denne synes vanskelig at kunne være Ove Brockenhuus's Søn, som dengang endnu neppe var

¹⁾ Skjøde af 27 Februar 1686 i Rentek. Arch. (Meddeelt af Cap. Grundtvig).

²⁾ Vaupell a Sk. 2, 540 og Mag. for d. d. Adel 1, 51.

³⁾ Lange Norske Saml. 1, 137. Frederik Paslich var født 1645 paa Ronnebeksholm af en norsk Moder og er den sidste bekjendte Mand af denne pommerke Familie, der kom herind i Frederik d. 2. Tid. Jf. F. Carlsen Ronnebeksholm S. 232. Adelsl. 2, 68.

⁴⁾ Ovenf. S. 189, Note 3.

⁵⁾ Da. Selskabs Tilvæxt S. 243.

voxen¹⁾. Skulde begge disse Data gjælde een ældre Person, blev en saadan at tilføre Stamtavlen; men ingen rimelig Plads kan findes for dette Navn. Antages de at gjælde to Personer, skulle vi bemærke, at det første Datum mulig kunde finde sin Forklaring ved at forstaaes om Frands Brockenhuus til Hjulebjerg, uagtet han var død mere end 30 Aar før 1656: hans Enke Ane Thott til Hjulebjerg levede nemlig endnu til den Tid²⁾, og dersom hun havde en Gaard i Kjobenhavn, kunde den vel have beholdt Navn af Frands Brockenhuus's; naar hun da døde 1656, kunde Kongen i Ordren af 29 Juni for Skiftets Skyld befale at «forsegle Alt i Fr. Br.s Huus og Gaard». Det andet Datum maa derimod henstaae uforklaret, med mindre man kunde ansee Ove Brockenhuus's Søn for gammel nok til at faae Afsked 1670 fra Cavalleriet som Cornet eller hvis der var nogen Tjeneste for endnu yngre Personer.

9.

Den nyere Tids Brockenuser.

(Ottende til trettende Led).

Medens saamange Led af Familien (som vi have seet) i Stilhed gik tilgrunde i Danmark, havde to Sonnesønner af Jørgen Brockenhuus til Sebbergaard, de to Fættère Caspar Christopher (Johans Søn) og Jørgen Otto (Oves Søn) opnaaet og sikkret sig anseete Stillinger ad samme Vei som begge deres Fædre og i det samme Land. Begge bleve Stamfædre til de to Linier af Slægten, som bestaae endnu; Caspar Christopher blev endog forsaa-

¹⁾ Ovenf. S. 192.

²⁾ I Fortegnelsen over Lehnbesiddere og Herregaardsejere af 1655 i Suhms Saml. 2, 2, 174 staaer i Spidsen for de Euker, der eiede Herregaarde: «Anne Tott, Frands Brockenhuus's», for Hjulebjerg.

vidt Stamfader til dem begge, som det var hans Datter, der blev Stammoder til Jørgen Ottos Efterslægt.

Caspar Christopher Brockenhuus har uidentivl tidlig fundet Ansættelse i den norske Hær enten under sin Fader († 1673) eller under sin Farbroder († 1681)¹). I Norge blev han i hvert Fald etableret, da han 1675 blev gift med en Datter af Generalmajor Hans Löwenhjelm til Veirup og flere Gaarde, en Forbindelse, der fik stor Betydning for hans Slægt. Den berømmelige Helt fra Svenskekrigen Hans Schröder, som havde tjent sig op til Generalmajor og 1669 var bleven adlet med Navnet Löwenhjelm²), satte sine Penge, som han formodentlig havde erhvervet ved Krigsbytte, i Jordegods baade i Danmark og i Norge. Fra sidstnævnte Land hentede han 1673 ogsaa sin anden Hustru Sophie Bielke, der var en Datter af Jens Bielke og Sophie Brockenhuus, dengang Enke efter Otto Skade³), og fra Norge deeltog han i den skaanske Krig ved Siden af Ove Brockenhuus⁴). Da nu hans Datter af første Ægteskab Cathrine Hedewig Löwenhjelm blev gift med Caspar Christopher Brockenhuus, købte han Høvindgaard og skjænkede den til denne sin Svigersøn, hvorved denne gamle Familieejendom igjen vendte tilbage i en Brockenhuus's Besiddelse og blev en Begyndelse til en ny Erhvervelse af Jordegods, hvori han i Norge fandt Erstatning for Seberggaard, som ved samme Tid gled ud af hans Hænder. Han ejede tilsidst tre norske Gaarde⁵); men

¹) Rullerne for 1670—80 mangle saavel i norske som i danske Archiver.

²) Hans Historie i Hofm. D. Ad. 1, 8—10 og Dan. Herreg. XX (Veirup).

³) Sophie Brockenhuus var Datter af den sidste Mand i den norske Linie af de Søndergaarde-Brockenhusser. Ovenf. S. 131.

⁴) Vaupell a. Sk. 1, 184. 147.

⁵) Tjerne og Skridshol (i Hedemarken) foruden Høvindsholm eller Høvindsgaard. Lange Norske Saml. 1, 132.

om han ogsaa kom i Besiddelse af Jordegods i Danmark, er mindre sikkert, da dette Arvegods snarere gik umiddelbar over til hans Søn. I ethvert Fald forblev han i Norge og var fra 1682 Chef for det 1ste oplandske Regiment, tilsidst Brigadeer og Generalmajor; han gik af 1711 og døde 1713; hans Hustru døde 1719¹⁾. Af deres Sønner blev det især den ene, der blev Arving af Hans Løwenhjelm's store Ejendomme; thi da han selv ingen Søn efterlod sig og den anden Datters Søn var død, bestemte han deres ældste Søn Hans Brockenhuus²⁾ til sin Hovedarving paa Vilkaar, at han skulde antage Familien Løwenhjelm's Navn og Vaaben: den kongelige Bevilling dertil blev givet 1697, og ved Bedstefaderens Død 1699 tilfaldt ham saaledes flere Gaarde, navnlig Veirup og Selleberg i Fyen³⁾, der gik i Arv til hans Efterslægt tilligemed det nye Navn, han havde antaget. Hans Løwenhjelm blev nemlig ved sit Ægteskab i Aaret 1700 med Ida Sophie Gersdorf af Bramstrup Stamfader til en udbredt Slægt, der bærer Navnet Løwenhjelm (eller stundom Brockenhuus Løwenhjelm), men ikke har bevaret den heraldiske Forbindelse med den gamle Adelslægt ved nogen Antydning af Brockenhusernes Vaaben. Stamfaderen var Officier i Cavalleriet, førte det sjællandske Rytterregiment i Slaget ved Gadebusk, hvor han efter kjæk Kamp blev taget

¹⁾ Smsted og Vaupell a. Sk. 1, 245.

²⁾ Dette Fornavns danske Form, som møder os her første Gang, hidrører naturligviis fra Hans Schröder, som var født i Angeln.

³⁾ Hindema, Nordskov og Lammehave regnes urigtigen til hans Ejendomme: Hindema og Nordskov vare allerede før 1699 gaaet over til Hans Løwenhjelm's anden Datters Mand Fred. Eil. Gjedde, der 1700 solgte Nordskov til Grev Ahlefeldt (Medd. af Skolel. Jørgensen). Lammehave var allerede solgt 1697 (D. Atl. III, 669). Sanderumgaard købte han 1707. De fyenske Gaardes Arvegang sees af Stamtavlen.

til Fange¹⁾. Han døde som Generalmajor 1734 og er begravet i Marslev Kirke²⁾. Af hans 16 Børn, af hvilke dog 8 døde smaae, traadte alle Sønnenne i hans Fodspor, og blandt de følgende Slægtled ere, som Stamtavlen viser, de allerfleste Mænd militaire Befalingsmænd³⁾. Stamtavlen viser ogsaa, hvorledes denne Slægt trods det store Omfang, den havde i det 18de Aarhundrede, er indsvunden til faa Linier, af hvilke kun een har beholdt en af de Gaarde, med hvilke Navnet fulgte, netop den første, som Hans Schrøder købte for mere end 200 Aar siden, 1667.

De øvrige Børn af Caspar Christopher Brockenhuus og Fru Cath. Hed. Löwenhjelm beholdt det fædrene Navn og Vaaben. De Fleste bleve i Norge, hvor en af Døttrene blev gift med Oberst Jørgen Otto Brockenhuus. To andre Døttre bleve gifte med Generaler i den norske Armee⁴⁾; en legitimeret Son blev Oberstlieutenant⁵⁾. Kun een Søn fortsatte den mandlige Linie, og han blev tillige dansk Godsejer, nemlig Johan Frederik Brockenhuus, som fra 1730 til 1742 var Chef for de fyenske Dragoner, tilsidst Commandant paa Kronborg og Generallieutenant⁶⁾. Han var gift med sin Moders Søsterdatter

¹⁾ Riegefs Fred. 4 Hist. 1, 327; 2, 747. Vaupell a. Sk. 1, 457. 466. 468 og 2, 585.

²⁾ Han kaldes i alle offentlige Forhold kun Löwenhjelm. Hofm. Fund. V, 277 og Doc. i Biske-Arch.

³⁾ I Militaircalenderen og i Statscalenderen kaldes de stedse blot Löwenhjelm, kun Enkelte Brockenhuus v. Löwenhjelm, hvorimod to Klosterdamer i sidstnævnte (f. E. 1822) findes benævnedes Brockenhuus-Löwenhjelm, medens en tredje kaldes alene Löwenhjelm.

⁴⁾ Til Skildring af Generallieutenant Lūzaus Huus paa Tom og hans Character findes tiltalende Bidrag i Erik Pontoppidans Selvbiographie, udg. af N. E. Hofmann (Bang) S. 30—34. Jf. iøv. Lange Norske Saml. 1, 404 og Mag. for d. Da. Adel S. 44.

⁵⁾ Samme Magaz. S. 171.

⁶⁾ Vaupell a. Sk. 1, 19. 48. 457 og 2, 567 og 585.

Chr. F. L. Gjedde (altsaa Datterdatter af H. Schrøder) og kom 1722—24 i Besiddelse af Herregaarden Bramstrup, som hans Broders Svigerfader Gen. Lieut. F. Gersdorf ejede fra 1686, og hvortil dengang hørte Lindvedgaard i Steenløse Sogn og Landkilde i Fraugde Sogn¹). Det var paa Bramstrup hos dem, at Dronning Anna Sophie ved Frederik d. Fjerdes Død fandt et roligt Opholdssted, indtil den nye Konge havde bestemt hendes fremtidige Vilkaar: hun holdt Hof der og havde en Livvagt af 40 Mand, og først da Kong Frederik var ført til Roeskilde, drog hun til Clausholm²). Iøvrigt vides Lidet om Johan Frederik Brockenhuis; efterat han 1748 havde fratraadt Commandantposten paa Kronborg, døde han som Generallieutenant 1756 og blev begravet i Nørre-Lyndelse Kirke, hvor denne Green af Brockenhuser indrettede sig et Gravcapel, der nu er tilmuret³). Han havde to Sønner, af hvilke den ene døde ugift 1750 og den anden Caspar Christopher Brockenhuis, Oberstlieutenant, døde uden Børn 1762, saaat denne Green af Slægten uddøde paa den samme Gaard, som engang havde huset berømte Forgjængere af samme Navn; men det er dog kun uegentlig, at det kan siges, at «Bramstrup kom tilbage til de gamle Herrer»; thi den Linie af de seberggaardske Brockenhuser, som uddøde her 1762, nedstammede ikke fra Peder Brockenhuis,

¹) Gersdorf, som døde 1724, var allerede 1722 i Begreb med at afstaae Bramstrup, (Doc. i B. A.) saaat den rimeligviis har været Gjenstand for Arrangement. Gersdorf flyttede til Kjærgaard i Jylland, hvor han døde (D. Atl. V, 709).

²) Torms Beretn. i Suhms N. Saml. 2, 47 og et samtidigt Brev i Bangs Bidrag til Fr. 4 Hist. S. 53 (Progr. fra Sorø 1850). At hun skulde være givet under militair Bevogtning, som det stundom fremstilles, (Brasch Vemmetoft 2, 188) stemmer ikke med den Hofstat, hun vedblev at holde paa Bramstrup.

³) Hist. Tidssk. 3 R. 2, 373. 388. D. Atl. VI, 50 og 558.

men havde allerede udskilt sig fra hans Linie, før han blev Ejer af Bramstrup. Men mærkeligt er det altid, at det saaledes skete andengang, at en Linie af Brockenhuser uddøde paa Bramstrup, thi Laurids Brockenhuus til Egeskov og Bramstrup, var ogsaa 1604 død paa denne Gaard som sidste Mand af den bramstrupske Linie¹⁾.

Den anden Hovedlinie af den nyere Tids Brockenhuser begynder samtidig med den første og ligeledes i Norge. Jørgen Otto Brockenhuus tjente ved Siden af sin Fætter i den norske Hær og blev hans Efterfølger som Oberst for det 1ste oplandske Regiment 1710 og ligeledes Brigadeer. I Krigen 1715 var han Næstcommanderende under General Sehested. Han ejede Ager og Disen og skrev sig til Akkersgaard. Han var først gift med en Enke

¹⁾ Forr. Afd. S. 508. Jf. D. Herregd. XIII. Da vi her nævne Bramstrup sidste Gang, kan det mulig være passende at tilføie endnu nogle Berigtigelser og Tillæg til denne Gaards Historie, foruden hvad der allerede (forr. Afd. S. 431, 470, 486 og 500) er meddeelt. Det var først Laurids Brockenhuus, der nedlagde Landsbyen Bramstrup, 5 Gde og 2 Huse, for hvilke der tillagdes Præsten en Refusion af 2 Pd. Rug og 2 Pd. Byg. Derefter lagde Henning Walkendorf 1623 Bondegaarden Tvedegaard under Hovedgaarden: Præsten fik dens Stuehuus, som blev flyttet til Præstegaarden, men tabte 1 Pd. Byg i Tiende. Kort efter lagdes Brøndgaarden under Herregaardsmarken. Hans Søn, der ogsaa hed Henning Walkendorf, maa have solgt Bramstrup til Holger Rosenkrantz, hvem den allerede tilhørte 1640. Efter ham tilhørte den hans Søn Ebbe Rosenkrantz, der ikke døde, som det siges, 1653, men overlevede sin Hustru indtil 1683. I Aaret 1674 var der Tale om Opbud fra hans Side; men han beholdt dog Gaarden til sin Død. Frederik Gersdorf købte Gaarden 1686; det følgende Aar købte han Nørre-Lyndelse Kirke af Grev Ranzou til Krænkerup og 1691 Lindved af Oberstl. Schütz; med sin anden Hustru fik han tillige Kjærgaard i Jylland, hvor han er begravet. (Disse Data skyldes meest en vidtløftig Proces om Præsteembedets Ret 1725 i Bispe-A. og Aasum Herreds Thingbog).

Blanceflor Sophie Due og senere med sin Fætters Datter Bertha Magdalene Brockenhuus, og døde 1728, medens hans Enke levede til 1769¹⁾. Af deres mange Børn døde de fleste smaae. Den ene Søn Ove Frederik Brockenhuus blev i Norge og paa den militaire Bane, Major ved det gevorbne Dragonregiment; Commandant i Frederiksstad og Generallieutenant²⁾; skjönt to Gange gift døde han uden Børn 1795, den sidste Militair i de høieste Charger af denne Adelsslægt, som i det 18de Aarhundrede havde indtaget saa mange og saa betydelige Pladser i Kongerigernes Arme. Den anden Søn Henrik Adam Brockenhuus indtog den anden Vei, ad hvilken Familien hævede sig til ny Anseelse: født 1720 var han omtrent jevnaldrende med Kronprinds Frederik (den Femte), og han blev Kammerjunker hos ham og hans fortrolige Yndling, hvorfor han ogsaa senere steg til de høieste Ærestrin og Stillinger og døde som Stiftamtmand i Sjælland 1803. Han fik Jungshoved Gods 1761 og forbandt det en Tidlang med Nysø³⁾. I sit Ægteskab med Joh. Ludv. Holsteins Datter havde han 4 Børn. Den ældste Søn Frederik Brockenhuus forlod Landet og tog Bolig i Neapel, hvor han har stiftet en italiensk Linie af Brockenhusere, som er den eneste, der har bevaret det gamle Slægtnavn uforandret til vore Tider og dermed sandsynligviis ogsaa

¹⁾ Vaupell a. Sk. 1, 539. 581. 586. Lange Norske Saml. 1, 138. 2, 138. 513. 532. 546. Mag. f. d. danske Adel. S. 44. Hans Hustrues norske Navn var Barthe Malene.

²⁾ Vaupell a. Sk. 78. 99. 138. 154. 172. Moe Tidsskr. f. d. Norsk. Personalhistorie 1, 432.

³⁾ Hist. Tidssk. 3 R. 4, 241. Thorsø Frederik den Femtes Ungdom S. 48 50. Repholtz Baroniet Stampenborg S. 67, 71—72. 97. 99. Da Atl. VI, 367. Skjønt han solgte Nysø 1785, er hans Grav dog i Jungshoved Kirke, som han pydede meget, ligesom han skjænkede Præstegaarden.

Slægtens gamle Vaaben¹⁾. De øvrige Børn, som bleve i Hjemmet, vare alle i Hof-tjeneste: Datteren, som var Hofdame, blev gift med Overhofmarskalk Hauch. Den ene Søn, Johan Ludvig Brockenhuus, var Kammørjunker hos Juliane Marie 1784 og tilsidst Overhofmester hos Dronning Marie Sophie Frederikke og døde 1830²⁾; han var gift to Gange, og da hans anden Hustrue var født Grevinde af Schack, medførte dette Ægteskab en lignende Følge for hans Efterslægt, som Caspar Christophers Ægteskab med Löwenhjelm's Datter havde medført i den anden Linie: den eneste Søn af deres Ægteskab blev nemlig 1822 optaget i den danske Grevestand som Brockenhuus-Schack, Stamherre til Gram og Giesegaard m. m. Denne Familie har imidlertid med Navnet ogsaa bevaret Slægtens Vaaben i det grevelige Vaabens Hjerteskjold, og den fornyer iblandt os to af de smukkeste Minder fra de gamle Brockenhusers Dage, en udstrakt Godsbesiddelse og en betydningsfuld Embedsgjerning, og denne nu endog paa det samme Sted, hvor Mickel, Frands og Laurids Brockenhuus i det 16de Aarhundrede stode i Spidsen for Landets Styrelse.

Som Anhang skal endnu tilføies, at der ere Spor af tvende Personer i det 18de Aarhundrede, som vi ikke ere istand til at bringe i sikker Forbindelse med de bekjendte Slægtlinier: en Capitain Brockenhuus siges at være død 1749 og begravet i Grinderslev Kirke i Salling³⁾; efter Tidsforholdet kunde det være en Søn af Peder Brockenhuus til Sebberkloster. Den

¹⁾ Det maa være tilstrækkeligt at henvise til Stamtavlen, hvis Indhold skyldes en velvillig Meddelelse af Kjøbenhavns Overformynderie.

²⁾ Hist. Tidssk. 3 R. 5, 394. Bruun Da. Saml. 3, 163. Werlauff det kgl. danske Selskabs Historie S. 142. 190. Skeel Fam. Skeel. S. 329.

³⁾ Da. Atl. IV, 745.

anden er en Dame, der synes at spores gennem en Fru Hedevig Brockenhuus Selle til Ulstrup i Thy, som var gift med Kammerraad Ped. Mads Jensen og 1732 legerede en betydelig Capital til Thisted Hospital og døde 1760—70¹⁾. Hun angives at være Datter af Assessor Ped. Mortensen Selle, der var Forpagter og købte Ulstrup efter 1704²⁾; det maa altsaa formodes, at han har været gift med en Jf. Brockenhuus, hvis Familienavn han har tilføjet sit eget. Man kan af deres Datters Navn i saa Fald snarest formode, at Moderen hørte til Sivert Brockenhuus's og Helvig Sandbergs Børn (Tab. 3); men Historien kjender ikke hendes Navn. Mærkeligt er det, at denne ubekjendte Dame er den eneste, der foruden Johan (Kjeldsen) Br. til Leerbæk³⁾ har bragt Navnet Brockenhuus i Forbindelse med en gudelig Stiftelse, hvilket ellers var saa almindeligt i de Dage, da denne Familie var rig og mægtig.

Derimod maa endeel andre Personer af Navnet Brockenhuus ansees for at være den danske Adelslægts uvedkommende: Vilhelm Peter Brockenhuus ejede Ryomgaard i Jylland 1825—1834, og hans Enke og Son øje nu Udbygaard⁴⁾; de høre til den samme Slægt, af hvilken En 1848 var Amtsforvalter i Slesvig og flere andre ere i forskjellige Stillinger i Hertugdømmerne⁵⁾.

¹⁾ Smsted. V, 434. Hofm. Fund. IV, 437. Resc. 30 Juni 1797.

²⁾ Da. Atl. V, 500.

³⁾ Førr. Afd. S. 464.

⁴⁾ Trap Danm. 2, 512 og Statscal. 1875 Tillæg S. 23.

⁵⁾ Jf. Statscal 1848 S. 319, 411. 1861 S. 230 og 1864 S. 612.

Tillæg og Rettelser¹⁾.

- I 4de Bd. foruden de S. 665 anførte Trykfeil,
- S. 417. Lin. 11. Af den samtidige tyske Familie tjente Henning v. Brockenhuus i Gustav Vasas Hær 1521. (Allen Nord. Rig. Hist. 3, 2, 195).
- 431. L. 16. Peder Brockenhuus nævnes allerede 1478 i Jylland. (Barner Famil. Rosenkrants).
- 436. L. 4 f. ned. Laurids Br. døde ikke paa Egeskov, men, som det er anført S. 508, paa Bramstrup.
- 438. L. 3 f. n. Joh. Br. til Vollerslev blev allerede af Kong Hans belehnet med en Anpart i en Bondegaard i Tofte i Skovby Herred efter Clemens Hogenschild, som var i Sverrig, og denne Forlehning blev stadfæstet af Frederik d. Første ved Kongebrev dat. Hverringe St. Mickelsdag 1523, rel. Hr. Peder Lykke. (Reg. ov. alle Lande, medd. af Skolel. Jørgensen).

¹⁾ Disse Tilføielser skyldes for en Deel de samme Videnskabsmænd, som velvilligt have meddeelt mig mange Bidrag til det hele Arbeide, men for den største Deel Hr. Bibl. C. F. Bricka, som ved Udarbeidelsen af det fortrinlige Register til forrige Bind har nøie gennemgaaet den første Afdeling og mulig vil kunne yde Bidrag ogsaa til denne, hvilke da skulle meddeles sidst i dette Bind.

- S. 439. L. 5. Paa tvende Gaarde i Demmestrup fik han Forlehnning 1536; Følgebrevet er dateret Torsd. eft. Alle Helgensdag, (Smstd. ved Samme), og disse Gaarde bleve i Familien til 1616, jf. S. 448.
- -- L. 6. I Aaret 1538 var Johan Br. blandt de fyenske Adelsmænd, der samlede i Sortebrodre Kloster i Odense med Biskoppen og Lehnmændene for at forberede de kirkelige Forholds nye Ordning. (Da. Atlas VI, 591) jf. S. 471.
- — Note 2. 230 læs 239.
- 442. L. 14. At denne Anna Venstermann skulde være Frederik den Andens Ungdomskjærlighed, menes at antydes af Kall Rasmussen i Reg. til Geh. Arch. Aarsberetning 1 Bd. S. 45; men Cand Mag. Bricka, har i sin Undersøgelse: »Kong Fred. 2 Ungdomskjærlighed Kbh. 1873», med større Sandsynlighed paaviist en anden Anna, som Sagnet maa mene med det, som berettes om dette Forhold. Sammesteds meddeles ogsaa flere Oplysninger om Godske Brockenhuus S. 47—48, og henvises til Hist. Tidssk. V, 44, hvoraf sees, at Thisted By indtil 1578 horte til hans Forlehnning.
- 445. L. 10. Johan (Olufsen) Br. ejede 1608 Herregaarden Thostrup, formodentlig i Øls Sogn ved Hobro, (en Herredagsdom i Matzens Panterettens Hist. S. 401), og nævnes som Medlem af Kjøbenhavns Skydeselskab (Nielsen Hell. Tref. Gilde S. 30). Ligeledes forekommer baade han og Broderen Knud som Ejere af Bøndergods i Vendsyssel (N. Hist. Tidssk. 3, 545 og 48).
- 446. L. 9. Otto Brockenhuus's Forlehnninger kunne angives nærmere saaledes: han fik Archidiaconatet i Aarhus 1562, Ventrup i Greve 1569, Romsdalen 1570 og Christ. Walkendorfs Canonicat i Roeskilde 1571. (Klev. Doc. Saml. og det ovenfor S. 203 Anførte). Som

- Cannik i Roeskilde var han blandt dem, som kongen 1570 fritog for Skat (Jacobs. Skattevæs. S. 142). Hans Navn forekommer desuden i Werlauffs H. Tre Kg. Capel S. 16. Det danske Selskabs Tilvæxt S. 265. Brieka Fred. 2 Ungdomskjærlighed S. 139.
- S. 448. L. 7. At Frands Br. var paa Hjulbjerg 1616, sees af en Paaskrift af ham paa en Visebog. Molbech hist. biog. Saml. S. 41.
- 449. Note 4. Til de Oluf Brockenhuus overdragne Hverv kan føies, at han 1660 var en af de 4 Evacuations-commissairer i Sjælland (N. H. Tidssk. 6, 540) og 1661 taxerede Sorøe Gods (N. D. M. 4 222).
- 450. Note 5. Oluf Brockenhuus's første norske Lehn var Lyse Kloster, som han havde 1643 (Orion 3, 406 og Bruun Da. Saml. 2 R. 1, 204), og foruden de anførte havde han ogsaa Hvalør Skibsrede og var endnu 1666 i Besiddelse af dem (Rentek. Arch.). Til hans Historie kan fremdeles tilføies, at han 1653 antog sig den bortflygtede Ulfelds Sag (Hist. Tidssk. 4 R. 3, 604) og blev ham tro til det Sidste, hvorfor ogsaa Ulfeld og Leonora Christine fulgte ham med venlig Deeltagelse; de tilskrev Svogeren Henrik Bielke hans Forfremmelse til Landsdommer, men forudsaa, at han mulig gik glip af det Lehn, som hørte til Embedet. (Da. Saml. 2 R. 1, 204 og 231). Sit andet Ægteskab indgik han først 1663, 29 Juni; Fru Vivike var født 1625 og levede til 1699. (Orion Qv. Skr. 1, 135). Iøvrigt forekommer hans Navn ogsaa i Slange Chst. 4 S. 1389, Holberg D. H. 3, 460. N. Hist. Tidssk. 1, 465, Norske Saml. 3, 157, Ussing Kallundborg S. 46, Nielsen Hell. Tref. G. S. 37, Leonora Chr. Jammersminde ved Smith S. 35, Becker to Fortællinger S. 135.
- 452. L. 10. Jørgen Br. nævnes allerede 1595 i det københavnske Skyttelag. Nielsen a. St. S. 31.

- S. 462. L. 9. Kield Brockenhuus havde dog 1593 et Lehn i Jylland, Nim Birk og noget Kirkegods (Grundtvig Medd. af Rentek. Arch. 2, 25). Han nævnes i Herredagsdommen af 1608 som en af Mogens Juels Creditorer (Matsen Panterettens Hist. S. 401).
- 463. L. 15. Johan Brockenhuus til Leerbæk var under de Keiserliges Indfald i Fyen og Sjælland; han er nævnt i en fyensk Retssag (ovenf. S. 164) og deeltog 1627 i Adelen's Klage og Andragende til Marsken paa Herredagen i Slagelse (Hist. Tidssk. 4 R. 3, 592). Senere nævnes han i Aarhus 1637 som Joh. Br. til Østergaard tilligemed Mosteren Jf. Helvig Ulfeld (Hübertz Saml. t. Aarh. 2, 206) og 1639 ved et Mågelæg (Da. Selsk. Beg. S. 241). Et Portrait af ham omtales i Struncks Catalog.
- 465. L. 9 f. n. 29 læs 79.
- 470. L. 11. Til Bramstrups Historie gives flere Bidrag i denne Afdeling S. 210.
- 472. L. 14. Ved Krigstilberedelserne 1539 blev det Mickel Brockenhuus overdraget at mønstre alle Kjøbstædernes Matroser i Fyen og Langeland. (N. Hist. Tidssk. 1, 162).
- 480. Note 2: tilføies Crag. Ann. p. 240.
- 485. L. 15. Af sit Gods stillede Frands Brockenhuus i Aaret 1556 saamange (18) Mand til Mønstring, at man deraf seer, at hans Jordegods var det største i Fyen næst Canzler Johan Friis's (N. Hist. Tidssk. 1, 205).
- 491. L. 1. Felttoget gjennem Hulveien og hans modige Forhold omtales i Tegel Er. 14 Hist. S. 270.
- — Note 8. Resens Beretning, at Fr. Br. blev saaret den 6 Nov., hidrører mulig fra Morten Pedersens Dagbog, hvor det urigtigen berettes, at han døde paa den Dag. N. Khist. Saml. S. 503.

- S. 498. Note 5. Kan tilføies en Sag mellem Bøgensø og Skovby 1583. Ved. Sim. Rugd. 2, 1, 44.
- 499. L. 13. Laurids Br. nedlagde Landsbyen Bramstrup, hvorom see dette Afsnit S. 210.
- 501. Note 4. Kan tilføies samme Forf. Lyscanders Levnet S. 105 og Iver Bertelsens (i N. Kh. Saml. 3, 551) og allerede Werlauff Hell. Tre Kgg. Capel. S. 52.
- 507. L. 11 og 510, L. 14. At Rigbørgs Fængsel aabnedes for hende ved Faderens Død, er en urigtig Beretning, der hidrører fra de nyere Fremstillinger. Tvertimod blev Dommen taget meget alvorligt, hvilket ogsaa godt stemmer med den Fremstilling af Sagen, vi have givet. Der er fremkommet et høist interessant Vidnesbyrd derom i et Kongebrev af 1616, som Dr. ph. Rørdam har fundet i Fyenske Reg. og velvillig meddeelt mig. Moderen Fru Karen Skram til Bramstrup, om hvem Kongebrevet siger, at hun i nogen Tid paa kgl. Anordning havde anholdt hende hos sig, forespurgte, hvor Kongen efter hendes Død vilde have Rigbørg anvist Ophold. Kongen rescriberede da under 18 Juni 1616, «at det tillodes hende efter Moderens Død at tage sig Ophold enten i Odense eller i Nybølle By, men intet af Stederne at maatte drage længere bort end til sin Sognekirke». Man seer saaledes, at der 14 Aar efter Faderens Død ikke var Tanke om Straffens Ophævelse, men om end den egentlige Indmuring, maaskee ved en tidligere kongelig Anordning, var forandret til Bevaring under Moderens Varetægt, (paa Bramstrup?), forudsatte man endnu, at Kongen ogsaa efter Moderens Død maatte anvise hende hendes Opholdssted. Fru Karens Forespørgsel har formodentlig været foranlediget ved det Skifte, der fandt Sted 1615 mellem hende og Børnene og hvorved Egeskov blev udlagt hende som Enkesæde; hun blev der imidlertid ikke, men drog til Urup og afstod 1618 Egeskov til

- sin Svigersøn Jac. Ulfeld. Formodentlig have de da ladet det skee, som var befalet i Tilfælde af hendes Død, og Rigborg har altsaa valgt Nybøllegaard til sit Opholdssted; men det sees af hendes senere Historie, at hun færdedes frit mellem Odense og Nybølle, enten der nu er indhentet en ny kongelig Bevilling til denne Forandring i hendes Stilling eller Tiden uvilkaarlig medførte en større Frihed, saa at hun kunde bo paa begge de Steder, mellem hvilke Kongebrevet gav hende Valg.
- S. 510. Note 2. Birgitte Br. døde 1656, blev begravet 1657. Da. Saml. 2 R. 2, 81.
- 513. L. 7. Thoreby Birk havde Familien Bølle allerede forud i Pant (Friis Musse Herred 2, 122), saaat Erhvervelsen af det ikke behøver at søges gjennem Familien Krumstrup.
- — Note 7. Som Lehnsmand i Roeskilde er det formodentlig, at han ogsaa omtales i Forbindelse med Regnskaberne for Bibelen. Kirkeh. Saml. 2, 410 og Langebekiana S. 296.
- — L. 12 og Note 4. Dette Vicariat i Aarhus Domeapitel er mulig det samme som Skjerring Gods, hvilket i Aarene 1572—73 blev indløst fra Jacob Brockenhuus, bl. A. med 1192 Daler af Nyborg Lehn. (Rentek. Regnsk. Ext. for Nyborg Lehn). Kun stemmer det ikke med hvad der angives om Skjerring Munkegaards Ejere i Trap. Kg. D. 2, 568, hvorefter man snarere maatte antage, at han først havde faaet det senere, maaskee da han 1570 indbetalte de 5000 Rd. til Kongen, som er omtalt S. 517.
- 517. L. 6. Den besonderlige Æresdom, der overgik ham i Fangenskabet 1566, omtales hos Gejer 2, 195—96.
- — L. 14. Skjerring Gods lod Kongen indløse 1572.
- 522. Note 5 kan tilføies, at han deeltog i en Skovrebning paa Lolland 1582, Hist. Tidssk. 2, 139.
- 532. L. 24 og 534 L. 8 er Vester Aaby og Aaby urigtigen

nævnt istedetfor Annexet Aastrup, som S. 518 rigtigen kaldes Nakkebøls Sognekirke.

- 164. L. 1 kan tilføies Proces med Mogens Kaas 1539 og Otto Brahe s. Aar. (Thingb.).
- 166. L. 6. Thale Oldeland nævnes til Skjærbek 1646 (Thingb.) og Henrik Oldeland 1653, da han paa haarde Vilkaar erhvervede kongelig Tilladelse til sit Ægteskab med Sophie Markdanner (B. A.).
- 168. L. 8. Peder Brockenhuus til Norskov var Ritmester i Oberst Jens von Hadersleben genannt von Löwenklous Regiment, der i Foraaret 1657 laae i Holsten (Rentek. Arch.). Efter den første Fredslutning var han Medlem af Evacuationcommissionen for Fyen (Instrux af Apr. 1658 i Rohmanns Udr. af Thingb., hvoraf sees, at de øvrige Medlemmer vare H. Lange til Rygaard, M. Rothsten til Lundsgd. og Christen Scheel (Jørgensen) til Sostrup).

Paa Tabel 1, L. 8 er urigtigt opført Mgr. Friis for Mgr. Bild (jf. Tab. 3).

- — 2, L. 8. 1677 for 1577.
- — - - 10—11. Albert Karon for Albert, Karen.
- — - - - — - Dorthe døde ikke 1598, men 1553
jf. S. 493.

Tillæg og Rettelser¹⁾.

- I 4de Bd. foruden de S. 665 anførte Trykfeil,
- S. 417. Lin. 11. Af den samtidige tyske Familie tjente Henning v. Brockenhuus i Gustav Vasas Hær 1521. (Allen Nord. Rig. Hist. 3, 2, 195).
- 431. L. 16. Peder Brockenhuus nævnes allerede 1478 i Jylland. (Barner Famil. Rosenkrants).
- 436. L. 4 f. ned. Laurids Br. døde ikke paa Egeskov, men, som det er anført S. 508, paa Bramstrup.
- 438. L. 3 f. n. Joh. Br. til Vollerslev blev allerede af Kong Hans belehnet med en Anpart i en Bondegaard i Tofte i Skovby Herred efter Clemens Hogenschild, som var i Sverrig, og denne Forlehning blev stadfæstet af Frederik d. Første ved Kongebrev dat. Hverringe St. Mickelsdag 1523, rel. Hr. Peder Lykke. (Reg. ov. alle Lande, medd. af Skolel. Jørgensen).

¹⁾ Disse Tilføielser skyldes for en Deel de samme Videnskabsmænd, som velvilligt have meddeelt mig mange Bidrag til det hele Arbejde, men for den største Deel Hr. Bibl. C. F. Bricka, som ved Udarbejdelsen af det fortrinlige Register til forrige Bind har nøie gennemgaaet den første Afdeling og mulig vil kunne yde Bidrag ogsaa til denne, hvilke da skulle meddeles sidst i dette Bind.

Tab. 3.

(433 og 117) . . . **Henrik Brockenhuus**
 til Søndergaard
 * Margrethe Bld.

(118) Jacob Br. (til Tisselholt) † 1546 * Dorthe Mickelsdatter	(128) Eller Br. t. Ellin. † 1542 * Kirstine Gyldenbørn	(132) Claus Br. t. Søndergde † 1566 * Marthe Friis † 1576	(435) Thale * Eggert Sandberg	(135) . . .	(177) Otto?	(181) (Mickel)			
(129) Margrethe * Joh. Kruckow	(129) Henrik Br. t. Ellin † 1588 * Lisbet Pedersdatter (Lille) † 1578 * Dorthe Juel	(131) Erik Br. t. Strom † 1583	(131) Peder Br. t. Sande. † 1608 * Lisbet Juel	(136) Jacob	(137) Eller Br. t. Søndergd. * Thale Emicksd.	(145) Gese	(136) Margrethe * Palle Ulfeld † 1571	(180) Henrik † 1565	(181) Eller
† Niels Br. †	Eller Br. † ugift * Morten Norman	Inger † 1656	Margrethe	† (Claus)?	(131) Sophie † 1656 * Jens Bløke t. Østerrad	(157) Claus Br. t. Broholm † 1646 * Emerence Jeruskjæg	(156) Maren * Jørgen Aschersleben		
			(167) Peder Br. t. Norskov, Major † 1676 * Jytte Gyldenstjerne t. Norskov † 1670	Hans Eller Iver (Claus)	Margrethe	Karen * Christen Lange t. Ronnesholm	Olive	Emerence	
			(169) Claus Br. t. Norskov, Oberstl. † 1728.	Eller Br. † Sachsen.	Iver	Gisel.			

(184) **Jørgen Brockenhuus**
til Vollerlev og Sebbørggaard
* Margrethe von der Låke

(186) Ove Br. † 1645	(187) Sivert Br. † Ulstrup * Helvig Sandberg	Carl Jørgen †	(190) Johan Br. † Sebbørgkloster, Oberst † 1673 * Anna Rantow	(189) Frans Br. † Overst. Oberst † 1660 * Christene Lykke † 1667	(191) Ove Br. Oberst † 1681 * Sophie Spang	Karen	Agathe						
(187) Jørgen Ulrik † 1671	Helvig Margrethe Cath. † 1671 * Erik Høeg * Laurits Søe * Chr. Kruse * G. A. Post	Ans Sophie † (191) * Ptd. Mariesen * Sælle * Ulstrup	(199) Peder Br. † Sebbørgkloster, Oberst † 1673 * Margrethe	(199) Jørgen Br. † Oberst † 1673 * Cath. Mgde. Lehmann	(200) Casper Christoph. B. † Høstingst. Generalmaj. * R. Chr. Nedeng † 1713 * Cathr. Hed. Levenhøj	(208) Ngrthe † 1673	(201) Joh. Frederik † Østergaard, Oberst † 1673 Elev Låbet.	(192) Sophie Amalie † 1681	(197) Frans Br. † 1678 * Agnesd. Oberst † 1728 * Blanche Due * Birgitte Mgde. Brockenhuus	(210) Jørgen Ove Br. † Aggersd. Oberst † 1728 * Blanche Due * Birgitte Mgde. Brockenhuus	Sophie Amalie (207) Ole † (204) Mgr. Cath. † Fred. Paulich.		
Hans Fred. Carl. † 1761	Johan Frederik Law. † 1761. Major og Antimand paa Brandøberg. * Jørg. Cath. Mg. * Marie Sophie †.	Edel Mgr. † 1792 * v. Rosen * Generalh. Leth. t. Sande-rumgd. t. Hvidkille.	(256) Hans Br. Levenhøj t. Veirup, Generalmaj. † 1734 * Ida Sophie Hersdorf, D. af F.G. t. Bramst. og Edel H. Krug.	Birgitte Mgde. † 1769 * Jørgen Ove Brockenhuus	Ans Marg. † 1768 * Generalh. D. v. Lützen	Sophie Generalm. † 1756 * Ch. L. F. Gjedde, D. af Eller G. Oberst H. H. v. t. Hvidensø og S. A. Levenk. Schlangensbuch	(208) Joh. Fred. Br. † 1756 t. Bramstrup, Gen.-Lieut. * Ch. L. F. Gjedde, D. af Eller G. Oberst H. H. v. t. Hvidensø og S. A. Levenk. Schlangensbuch	Johan Casper. legit. 1707 Oberst. * G. Kar. v. Beckewin	Valdemar, Cathr. Sophie, Cap. Christof, Cathr. Hedvig, Hans Jørgen.	Anna Georg. Soph. Generalm. C. F. Bømling	Ove Frederik Br. † 1792 * Yth. Mgr. Axel * M. H. Tack * Anna Ern. Gr. af Schack	(211) Henrik Adm. Br. † 1803 * Elis. Haldem, D. af G. J. L. H. og Hed. Vind	
Hans Fred. Carl. † 1761. Major og Antimand paa Brandøberg. * Jørg. Cath. Mg. * Marie Sophie †.	Hans L. † 1800 Major i Norge * Kar. Rysbæk	Edel Mgr. † 1792 * v. Rosen * Generalh. Leth. t. Sande-rumgd. t. Hvidkille.	Hans L. t. Veirup Major † 1781 * Ida So Bilow, D. af Maj. Bilow og Yth. H. Levenhøj	Yth. Mgde. † 1768 * Maj. G. Wind Bilow * Knud. Raskin.	Casp. Christoph. t. Schiberg Rimst. * So. Mgde. Rauch	Frederik † 1750 Oberst, Kammerh. † 1762 * Vth. Axel	(209) Casper Christo. t. Bramst. Oberst, Kammerh. † 1762 * Vth. Axel	So. Ansl. Abel Cathr.	Ellisabet * Cap. v. Haden	(211) Frederik Br. Kammerh. † 1846 * Fortunata Fovmigh	Jørgen Ove Gøllb Br. Staldmester † 1792	(212) Johan Ludvig Br. † 1830 * Bertha. Grø. af Schack * Anna Ern. Gr. af Schack	Yth. Mgde. † 1830 * Oberkamb. A. W. Busck
Cathr. Elis. * Petersen t. Christianslund.	Andrine † Ida Sophie †	Jesp. Børk. Benth. † 1813 * Carl. Hingvarde Kloster	Erik L. Chr. Bøl L. † 1776 * Ida So Bilow, D. af Maj. Bilow og Yth. H. Levenhøj	Hans Fred. Johan Law. † 1851 * Edel Cath. Bilow * Gr. T. C. Ahlefeldt	Edel Byre L. † 1804 * Gr. T. C. Ahlefeldt	Mgr. Soph. † 1804 * Knud. T. A. v. Wilsdorf † 1810	Casper Christo. t. Bramst. Oberst, Kammerh. † 1762 * Vth. Axel	So. Ansl. Abel Cathr.	Ellisabet * Cap. v. Haden	(211) Frederik Br. Kammerh. † 1846 * Fortunata Fovmigh	Jørgen Ove Gøllb Br. Staldmester † 1792	(212) Johan Ludvig Br. † 1830 * Bertha. Grø. af Schack * Anna Ern. Gr. af Schack	Yth. Mgde. † 1830 * Oberkamb. A. W. Busck
Fred. Br. Levenh.		Joh. Bülw L. Br. v. Law. † 1813 * Carl. Hingvarde Kloster	Erik L. Chr. Bøl L. † 1776 * Ida So Bilow, D. af Maj. Bilow og Yth. H. Levenhøj	Hans Fred. Johan Law. † 1851 * Edel Cath. Bilow * Gr. T. C. Ahlefeldt	Edel Byre L. † 1804 * Gr. T. C. Ahlefeldt	Mgr. Soph. † 1804 * Knud. T. A. v. Wilsdorf † 1810	Casper Christo. t. Bramst. Oberst, Kammerh. † 1762 * Vth. Axel	So. Ansl. Abel Cathr.	Ellisabet * Cap. v. Haden	(211) Frederik Br. Kammerh. † 1846 * Fortunata Fovmigh	Jørgen Ove Gøllb Br. Staldmester † 1792	(212) Johan Ludvig Br. † 1830 * Bertha. Grø. af Schack * Anna Ern. Gr. af Schack	Yth. Mgde. † 1830 * Oberkamb. A. W. Busck
		Joh. Bülw L. Br. v. Law. † 1813 * Carl. Hingvarde Kloster	Isabelle Soph. † 1868 * Julie Marie Hansen.	Edel Cathr. † 1868 * Julie Marie Hansen.	Hans Br. v. Law. † 1846 * Carl Christian L. † 1874	Mgr. Soph. † 1804 * Knud. T. A. v. Wilsdorf † 1810	Casper Christo. t. Bramst. Oberst, Kammerh. † 1762 * Vth. Axel	So. Ansl. Abel Cathr.	Ellisabet * Cap. v. Haden	(211) Frederik Br. Kammerh. † 1846 * Fortunata Fovmigh	Jørgen Ove Gøllb Br. Staldmester † 1792	(212) Johan Ludvig Br. † 1830 * Bertha. Grø. af Schack * Anna Ern. Gr. af Schack	Yth. Mgde. † 1830 * Oberkamb. A. W. Busck